

Univerzita Karlova v Praze
1. lékařská fakulta
Bakalářské studium adiktologie
Centrum adiktologie Psychiatrické kliniky 1.LF UK a VFN

Studijní program: Specializace ve zdravotnictví
Studijní obor: Adiktologie kombinovaná

Jana Štosková

**Zhodnocení zavedení dlouhodobého programu primární prevence do
škol z pohledu pedagogických pracovníků.**

**Evaluation of the introduction of a long term program of primary
prevention in schools from the teachers' perspective.**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Monika Nevoralová

Praha 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a všechny použité prameny a literaturu řádně citovala a uvedla. Současně prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s trvalým uložením elektronické verze mé práce v databázi systému meziuniverzitního projektu Theses.cz za účelem soustavné kontroly podobnosti kvalifikačních prací.

V Praze, 27.5.2011

Jméno

Podpis

Identifikační záznam

ŠTOSKOVÁ, Jana. *Zhodnocení zavedení dlouhodobého programu primární prevence do škol z pohledu pedagogických pracovníků. [Evaluation of the introduction of a long term program of primary prevention in schools from the teachers' perspective]*. Praha, 2011. 100 s., 4 přílohy. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Centrum adiktologie Psychiatrické kliniky 1.LF UK a VFN. Vedoucí práce PhDr. Monika Nevoralová.

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Monice Nevoralové nejen za odborné vedení, metodickou podporu a cenné rady, ale i za laskavé a obohacující připomínky, které mě pomohly udržet směr při tvorbě bakalářské práce.

Dále děkuji ředitelům, školním metodikům prevence a dalším členům pedagogického týmu základních škol na území MČ Praha 14 za výbornou spolupráci a vstřícný přístup při poskytování potřebných informací v rámci realizovaného výzkumu.

Mé díky patří i o.s. Prospe, zejména paní Mgr. Michaele Titmanové za velmi dobrou spolupráci a poskytnuté informace související s realizací programu primární prevence.

Také děkuji mé rodině za velkou dávku trpělivosti v době intenzivního tvoření této práce.

Abstrakt

Pojetí: Bakalářská práce shrnuje poznatky a praktické zkušenosti s realizací dlouhodobého Programu primární prevence sociálně patologických jevů na základních školách na území Městské části Praha 14. Popisuje proces zavádění programu, jeho průběh a evaluaci spokojenosti z hlediska postoje jednotlivých škol zapojených do programu.

Cíle: Cílem bakalářské práce je přinést informace umožňující porozumění náhledu, jakým pedagogové vnímají jednotlivé složky preventivního programu včetně jeho přínosu pro školu a pedagogický tým. Na základě těchto zjištění navrhnout opatření, která by měla vést ke zlepšení kvality a úrovně jednotlivých složek programu tak, aby odpovídala potřebám a požadavkům škol.

Metody: Prostřednictvím kvalitativních a kvantitativních metod – dotazníková metoda, ohnisková skupina – je hodnocena spokojenost pedagogů se stávajícím programem.

Soubor: Do výzkumného souboru bylo zahrnuto 6 základních škol na území Městské části Praha 14. Respondenty tohoto výzkumu byli ředitelé škol, školní metodici prevence a třídní učitelé. Celkem bylo osloveno 95 pedagogů.

Výsledky: Evaluace spokojenosti pedagogů přinesla cenné podněty pro další snahu zkvalitnit a zintenzivnit spolupráci se školami, tj. více propojit působení preventivního programu roli pedagogů, více přizpůsobit jednotlivé složky programu konkrétním potřebám škol. Tyto podněty poslouží občanskému sdružení, realizátorovi programu jako zdroj informací pro další zlepšení působení programu na školách. Výsledky rovněž přináší impuls k zamyšlení nad dalším vývojem realizace prevence v letech následujících. Ukazují význam vzdělávání pedagogických pracovníků, a to zejména z hlediska posílení kompetentnosti škol v přípravě a realizaci vlastních Minimálních preventivních programů. Výsledky budou taktéž podkladem pro jednání týmu pro supervizi, který na základě zjištěných údajů navrhuje Radě městské části opatření, která by měla vést ke zlepšení kvality a úrovně programu.

Klíčová slova: primární prevence – sociálně patologické jevy – rizikové chování – evaluace – evaluace spokojenosti

Abstract

Concept: This bachelor paper summarizes the findings and practical experience with the implementation of the long-term program Primary prevention of socially pathological phenomena in elementary schools in the area of the City of Prague District 14. It describes the process of implementation of the program, its progress and evaluation of satisfaction in terms of attitude of the schools involved in the program.

Aims: The aim of this bachelor paper is to bring information that would enable a better understanding of how teachers perceive individual components of the prevention program, including its contribution to the school and the teaching team, and on the basis of these findings suggest measures, which should lead to the improvement of quality and level of individual program components to fit the needs and requirements of individual schools.

Methods: The evaluation of teacher satisfaction with the current program in this paper is done through qualitative and quantitative methods - a questionnaire method, a focal group. Complex: The research complex involved 6 elementary schools in the area of the City of Prague District 14. Respondents of this research were headmasters, school methodologists and class teachers. On the whole, 95 educationalists were questioned.

Results: The evaluation of teacher satisfaction has brought valuable incentives for further efforts to improve and intensify cooperation with schools, eg. more preventive action programs to be linked with the role of teachers, more individualised program components to be adapted to the needs of a particular school. These incentives will serve the civic association - implementor, as a source of information for further efforts to improve the implementation of the program at schools. The results also constitute an impulse to think about the further progress of prevention implementation in following years. They show the importance of teachers education, mainly in term of school competence consolidation while preparing and implementing their own minimum prevention programs. The results of this study will also provide support to a negotiation of a supervision team, which based on identified data will suggest measures to the City Council, which should lead to the improvement of quality and level of program.

Key words: primary prevention - social pathology - risk behavior - evaluation - evaluation of satisfaction

OBSAH

ÚVOD	1
TEORETICKÁ ČÁST	3
1. PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ.....	3
1.1 Vymezení základních pojmů.....	3
1.2 Programy primární prevence rizikového chování	9
1.3 Požadavky a zásady efektivní primární prevence	15
2. ŠKOLSKÁ PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ.....	18
2.1 Vymezení školské primární prevence.....	18
2.2 Rizikové chování v oblasti školské prevence	18
2.3 Koordinace školské prevence.....	20
2.4 Školní metodik prevence	21
2.5 Minimální preventivní program školy	23
3. EVALUACE PREVENTIVNÍCH PROGRAMŮ	24
3.1 Vymezení evaluace	25
3.2 Typy evaluace.....	26
3.3 Evaluace spokojenosti klientů	27
3.4 Kontraindikace evaluace a možné neplánované dopady	29
3.5 Etické otázky.....	30
4. PROGRAM PRIMÁRNÍ PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH NA ÚZEMÍ MĚSTSKÉ ČÁSTI PRAHA 14	30
4.1 Výchozí analýza situace	30
4.2 Vznik a zavedení programu	31
4.3 Přípravná fáze realizace programu primární prevence	32
4.4 Shrnutí dalšího vývoje programu	33
4.5 Cíle programu	35
4.6 Struktura programu.....	36
4.7 Odborná způsobilost programu	39
PRAKTICKÁ ČÁST	40
5. CÍLE VÝZKUMU	40
6. VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	41
7. VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	42
8. METODY ZÍSKÁVÁNÍ (SBĚRU) DAT	43
8.1 Dotazníková metoda.....	43
8.2 Metoda ohniskové skupiny	44

9. ETICKÉ ASPEKTY VÝZKUMU	44
10. PŘÍPRAVA SBĚRU DAT	45
11. SBĚR DAT.....	47
12. ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT	49
13. SOUHRN VÝSLEDKŮ	75
14. DISKUSE.....	78
15. ZÁVĚR.....	82
16. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	84
17. SEZNAM PŘÍLOH.....	89
PŘÍLOHA Č. 1	90
PŘÍLOHA Č. 2	91
PŘÍLOHA Č. 3	92
PŘÍLOHA Č. 4	100

„Myslíš-li na rok dopředu, zasad' zrno, myslíš-li na pět let dopředu, zasad' strom, myslíš-li na celý život, vychovávej.“

Jan Ámos Komenský

ÚVOD

Bakalářská práce shrnuje poznatky a praktické zkušenosti s realizací dlouhodobého programu primární prevence na základních školách na území Městské části Praha 14. Již několik let pracuji jako státní zaměstnanec ve funkci protidrogového koordinátora na odboru sociálních věcí a zdravotnictví. Z této pozice sleduji průběh popisovaného programu, jsem členkou supervizního týmu, který nad ním dohlíží, a se zapojenými školami dlouhodobě spolupracuji. Tématická oblast primární prevence rizikového chování je mi velmi blízká.

Obecně lze říci, že primárně preventivní programy jsou často diskutovaným tématem a to zejména z hlediska jejich efektivity a přínosu pro danou cílovou skupinu. Mnohdy je však opomíjena oblast dalších zainteresovaných subjektů, kteří se významnou měrou podílí na výchovně vzdělávacím procesu. Jsou to především pedagogové, kteří se snaží svým žákům poskytovat spolehlivý základ všeobecného vzdělání, kteří je vedou k vytvoření pozitivního klimatu ve skupině a kteří se také podílí na prevenci rizikového chování. Je tedy třeba zohlednit, že kromě žáků jsou v preventivních programech zapojeny i pedagogické týmy jednotlivých škol, což má vést jak k podpoře žáků, tak i k efektivnímu průběhu realizovaných programů.

Hlavním cílem této práce je přinést informace umožňující porozumění náhledu jakým pedagogové vnímají jednotlivé složky preventivního programu včetně jeho přínosu pro školu a pedagogický tým. V rámci této práce je prostřednictvím dotazníku, adresovaného ředitelům škol, školním metodikům prevence a třídním učitelům hodnocena spokojenost pedagogických pracovníků se stávajícím programem. Evaluace spokojenosti tak poskytuje příležitost k zapojení pedagogů do procesu evaluace programu. Výsledky této studie budou podkladem pro jednání týmu pro supervizi, který na základě zjištěných údajů navrhne Radě městské části opatření, která by měla vést ke zlepšení kvality a úrovně jednotlivých složek programu tak, aby odpovídala potřebám a požadavkům jednotlivých škol. Výsledky by měly zároveň posloužit občanskému sdružení, realizátorovi programu, jako podnět pro další snahu zkvalitnit a zintenzivnit spolupráci se školami, tj. více propojit působení preventivního programu roli

pedagogů, více přizpůsobit jednotlivé složky programu konkrétním potřebám školy a více sjednotit působení programu s minimálním preventivním programem jednotlivých škol.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, část teoretickou a část praktickou. Teoretická část obsahuje čtyři hlavní kapitoly. V první jsou popsány základní pojmy v primární prevenci rizikového chování, pojetí, cíle a cílové skupiny programů primární prevence, typy programů a jejich členění a zásady efektivní primární prevence. Druhá část se věnuje školské primární prevenci rizikového chování. Popisuje oblast koordinace školské prevence, roli školních metodiků prevence, minimální preventivní program. Třetí část předkládá obecné informace o evaluaci preventivních programů. Je zaměřena především na evaluaci spokojenosti. Poslední, čtvrtá část, popisuje konkrétní preventivní program „Program primární prevence sociálně patologických jevů na základních školách na území Městské části Praha 14“. Shrnuje výchozí analýzu situace, vznik a vývoj programu. Vymezuje cíle programu a poskytuje základní informace o jeho struktuře.

Praktická část je rozčleněna do několika kapitol, které popisují proces evaluace spokojenosti pedagogického týmu se shora uvedeným programem. V úvodní části jsou vymezeny cíle výzkumu a definovány výzkumné otázky. Další kapitoly popisují metodologický rámec výzkumu a metody sběru dat. Předkládají informace o výzkumném souboru včetně zdůvodnění jeho výběru. Jsou zde také zmíněny etické aspekty výzkumu a zváženy možná rizika. Zbývající část se věnuje analýze sběru dat a jejich vyhodnocení. V závěru jsou shrnuty výsledky výzkumu a jejich možné uplatnění v praxi.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Primární prevence rizikového chování

V této kapitole jsou uvedeny aktuální pojmy v primární prevenci rizikového chování, popsány programy primární prevence rizikového chování a zmíněny požadavky a zásady efektivní primární prevence.

1.1 Vymezení základních pojmů

V následujícím textu jsou vymezeny základní pojmy, tj. pojem prevence, primární prevence rizikového chování (specifická, nespecifická), členění specifické primární prevence (všeobecná, selektivní, indikovaná), rizikové chování, sociálně patologické jevy, program primární prevence.

1.1.1 Prevence

Podle všeobecného pojetí lze prevenci definovat jako předcházení, zamezení vzniku nemoci nebo nežádoucího jevu. Obecně se dělí na primární, sekundární a terciární. Prevence primární se pak dále dělí na prevenci nespecifickou a specifickou (MŠMT, 2007).

V širším smyslu slova je prevence (včetně prevence užívání alkoholu a drog) definována jako intervence určená k zamezení či snížení výskytu, šíření a škodlivých účinků užívání alkoholu a nealkoholových drog. Podle WHO ji rozdělujeme takto:

- 1) **Primární prevence** - předcházení užití u osob, kteří dosud s drogou nejsou v kontaktu. Obvykle ztotožňovaná s prevencí bez dalšího přívlastku.
- 2) **Sekundární prevence** - předcházení vzniku a rozvoje závislosti u osob, které již drogu užívají. Obvykle používána jako synonymum pro poradenství a léčení.
- 3) **Terciární prevence** - předcházení vážnému či trvalému zdravotnímu a sociálnímu poškození z užívání drog (NMS, 2003 – 2006).

Cílem prevence je zabránit vzniku poruchy zdraví. Vychází ze všeobecně akceptované komplexní definice zdraví WHO: Zdraví je stav tělesné, duševní a sociální pohody, nikoliv pouze nepřítomnost nemoci nebo vady (Bém & Kalina, 2003).

1.1.2 Primární prevence

V odborné literatuře můžeme nalézt různé definice pojmu primární prevence. V následujícím textu uvádím některé z nich.

Za primární prevenci (v nejširším pojetí) lze považovat všechny aktivity a činy, které mají za cíl změnit názory, postoje a chování lidí tak, aby u nich nedošlo ke vzniku daného nežádoucího jevu (např. vznik závislosti na návykových látkách, kriminálního chování, apod.) (MŠMT, 2007).

Primární prevencí rozumíme veškeré konkrétní aktivity realizované s cílem předejít problémům a následkům spojeným s rizikovými projevy chování, případně minimalizovat jejich dopad a zamezit jejich rozšíření (MŠMT, 2009).

Kalina et al. (2008, s. 18) popisují, že: „Primární prevence si klade za cíl odradit od prvního užití drogy nebo alespoň co nejdéle odložit kontakt s drogou.“ Dále zmiňují, že primární prevence má podporovat zrání jedince, rozvíjet jednotlivé bio-psycho-sociálně-spirituální komplexity člověka a působit na celou společnost diferencovaně, tj. se zaměřením na jednotlivé cílové skupiny.

Miovský (2010, s. 24) uvádí, že: „Za prevenci rizikového chování považujeme jakékoli typy výchovných, vzdělávacích, zdravotních, sociálních či jiných intervencí směřujících k předcházení výskytu rizikového chování, zamezujících jeho další progresi, zmírňujících již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhajících řešit jeho důsledky.“ Dále uvádí, že obecně v tomto duchu rozlišujeme minimálně 9 oblastí rizikového chování, které představují hlavní tématické okruhy v současné školní prevenci. Definice těchto typů rizikového chování, na které se ve školském prostředí zaměřujeme, jsou uvedeny v kapitole 2.2.

Nové metodické doporučení¹ Ministerstva školství a mládeže a tělovýchovy, dále jen MŠMT (2010, s. 2) uvádí, že: „Základním principem primární prevence rizikového chování u žáků je výchova k předcházení a minimalizaci rizikových projevů chování, ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji pozitivního sociálního chování a rozvoji psychosociálních dovedností a zvládání zátěžových situací osobnosti.“

V minulosti byly uváděny různé interpretace pojmu primární prevence a MŠMT nakonec přistoupilo k rozdělení primární prevence na tzv. specifickou a nespecifickou formu (Miovský, 2010).

---

¹ Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 21291/2010-28 bylo dočasně staženo z webu MŠMT z důvodu úprav sporných pasáží dokumentu, které se v praxi ukázaly jako nevhodné pro praktické využití.

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (MŠMT, 2010) vymezuje tyto pojmy:

- 1) **Nespecifická primární prevence** dle vymezení MŠMT (2010, s. 2) zahrnuje „veškeré aktivity podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času, například zájmové, sportovní a volnočasové aktivity a jiné programy, které vedou k dodržování určitých společenských pravidel, zdravého rozvoje osobnosti, k odpovědnosti za sebe a své jednání. Tento typ prevence je významný v kontextu aplikace různých efektivních a vyhodnotitelných specifických programů.“
- 2) **Specifická primární prevence** dle vymezení MŠMT (2010, s. 2) zahrnuje „aktivity a programy, které jsou zaměřeny specificky na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování žáků. Jedná se o:
  - a) **všeobecnou prevenci**, která je zaměřena na širší populaci, aniž by byl dříve zjišťován rozsah problému nebo rizika,
  - b) **selektivní prevenci**, která je zaměřena na žáky, u nichž lze předpokládat zvýšený výskyt rizikového chování,
  - c) **indikovanou prevenci**, která je zaměřena na jednotlivce a skupiny, u nichž byl zaznamenán vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti chování, problematických vztahů v rodině, ve škole nebo s vrstevníky.“

MŠMT (2008, s. 4) uvádí, že: „Základním stavebním kamenem celého systému preventivního působení zůstávají samozřejmě i nadále **programy nespecifické primární prevence**, jež se úzce vážou k hlavnímu principu strategie prevence rizikového chování, kterým je výchova dětí a mládeže ke zdraví, k osvojení pozitivního sociálního chování a snaha o zachování integrity osobnosti. Nespecifickou primární prevenci, realizovanou především prostřednictvím bohaté sítě nevýkonnostních/ rekreačních sportovních a kulturních volnočasových aktivit a programů, je třeba považovat za nosnou část celého systému preventivního působení.“ Dále popisují, že za **programy specifické primární prevence** považujeme takové aktivity a programy, které jsou úzce zaměřeny právě na oblast užívání návykových látek a rizika s tím spojená.

1.1.3 Rizikové chování, sociálně patologické jevy

Pod pojmem **rizikové chování** rozumíme chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost. Tímto pojmem je nahrazen dříve používaný termín sociálněpatologické jevy (Miovský, 2010).

Pojem **sociálněpatologické jevy** je pro oblast školní prevence stigmatizující, normativně laděný a klade příliš velký důraz na skupinovou/společenskou normu. Tím se upouští od dřívější terminologie definující spíše co je a co není společenská norma či patologie. Pojem rizikové chování klade větší důraz na jednotlivce nebo jasně ohraničenou sociální skupinu a jasně vymezuje, čím dochází k poškození/újmě/ohrožení na zdraví v nejširším smyslu slova. Rizika pro jednotlivce a společnost jsou jasně pojmenována (zdravotní, výchovná, sociální či právní), je také definováno, jak toto riziko vypadá a jak jej lze pozitivně ovlivnit, tedy snížit nebo zcela eliminovat (Miovský, 2010).

Metodické doporučení MŠMT (2010, s. 3) také reflektuje aktuální terminologii rizikového chování a uvádí, že: „Pojem sociálně patologické jevy je pojmem sociologickým a postihuje fatální jevy ve společnosti (alkoholismus, krádeže, vraždy apod.), k nimž mimo jiné také musí směřovat opatření primární prevence. Nicméně ve školním prostředí pedagogové pracují s rizikovým chováním, vůči němuž zaujímají účinná primárně preventivní opatření s cílem minimalizace projevů i rizik takového chování a případně je diagnostikují a následně přijímají efektivní opatření.“

V souvislosti s výše uvedeným vymezením pojmů považuji za důležité uvést, že název programu „Program primární prevence sociálně patologických jevů na základních školách na území Městské části Praha 14“, který je v této práci uváděn vychází z dříve používané terminologie.

1.1.4 Program primární prevence

Programy primární prevence si kladou za cíl předcházet výskytu rizikového chování, zamezovat jeho další progresi, zmírňovat již existující formy a projevy rizikového chování (Miovský, 2010).

Primární prevence rizikového chování zahrnuje velmi široké spektrum programů. Tyto programy však nelze provádět plošně a se všemi cílovými skupinami. Aby bylo preventivní působení skutečně účinné a současně ekonomicky únosné, je důležité správně formulovat základní představu o tom, co a komu má být v rámci preventivního působení poskytnuto (MŠMT, 2008).

MŠMT (2008, s. 4) popisuje, že: „Současná klasifikace primárně preventivních programů řeší klíčové otázky jak z hlediska odborného, tak také ekonomického, neboť určuje zcela jasná kritéria pro dotační řízení pro různé poskytovatele primárně preventivních programů. Toto třídění přitom umožňuje nejen transparentní stanovení takových kritérií, ale současně také jasné stanovení kompetencí a zodpovědnosti jednotlivých zainteresovaných orgánů a institucí.“

MŠMT (2007, s. 16) člení programy primární prevence následujícím způsobem:

Z hlediska cílové populace je můžeme dělit na:

- a) „Komplexní, které pracují s dětmi, studenty, pedagogy, rodiči, s institucemi a veřejností.
- b) Populačně cílené, které nepracují s celou populací, ale jen s její částí v rámci určitého systému.
- c) Populačně náhodné pracující na základě nabídky a poptávky, kdy na jedné straně organizace nabízí program a na druhé straně si ho zadavatel objednává bez větších ohledů na potřeby populace.

Z hlediska časovosti programů je lze rozdělit na:

- a) Programy s dlouhodobým působením, kde není důležité, jak dlouho organizace daný program realizuje, ale jak dlouho konkrétní děti tímto programem procházejí (pět, sedmi, desetileté programy).
- b) Střednědobé programy, cca dva až tři roky.
- c) Krátkodobé programy, většinou v rozsahu hodin rozložených do několika dnů.
- d) Nárazové - jednorázové programy jako jednorázová hodinová až tříhodinová aktivita. Krátkodobé a jednorázové programy mají efektivitu minimální nebo nulovou.“

- e) Pro doplnění, zde uvádím podrobnější členění preventivních programů z hlediska toho, zda se jedná o jednorázové či dlouhodobé programy.

Jednorázové preventivní programy můžeme rozdělit do dvou kategorií:

- a) Přednáška a beseda, kterou realizuje buď dvojice lektorů nebo jeden lektor v časovém rozpětí obvykle do dvou vyučovacích hodin, pro jednu třídu (zřídka i pro více tříd dohromady).
- b) Komponovaný pořad, který využívá kromě mluveného slova přednášejících a diskuse také promítání filmů, dramatických či hudebních vstupů a her diváků MŠMT, 2007).
- c) Realizace těchto jednorázových programů je velmi často kritizována, neboť tyto programy nesplňují základní kritérium dlouhodobosti a všestrannosti. Jsou-li doplňkem dlouhodobé prevence, není nutné na ně pohlížet skepticky (MŠMT, 2007).

Dlouhodobé preventivní programy:

- a) Dlouhodobý program pro předškolní věk je pojat v celkovém kontextu podpory zdraví, rámcově navazuje na běžně používané výchovné činnosti předškolních zařízení.
- b) Dlouhodobý program v raném školním věku by měl doplňovat a rozvíjet danou problematiku na 1. stupni ZŠ. Kapitoly jsou v podstatě totožné s předškolní výchovou, ale obsah je lehce náročnější.
- c) Dlouhodobý program pro 4. - 5. třídy řeší již otázky prevence užívání návykových látek, je zaměřen na to, proč lidé berou drogy, co je lepším řešením, jednoduché objasnění vzniku závislosti a účinků, následků apod. Důležitou částí je nácvik reakcí na nebezpečné situace včetně nácviku odmítacích technik.
- d) Dlouhodobý program pro 2. stupeň základních škol dále rozšiřuje a podrobněji vysvětluje bloky pro předcházející věkové skupiny, důraz klade také na témata, jako jsou např. mezilidské vztahy, řešení problémů, poznání sebe sama, komunikace apod. Přesná náplň musí vždy odrážet skutečný stav vědomostí a postojů v jednotlivých třídách.
- e) Program pro střední školy se věnují zejména nabídce alternativních forem jednání. Nabízí orientaci ve složitých životních situacích, kterými jednotlivci může v náročné době dospívání procházet (MŠMT, 2007).

1.2 Programy primární prevence rizikového chování

V následujícím textu je věnován prostor současnému pojetí programů primární prevence, jsou zde vymezeny základní úrovně specifických programů primární prevence, cíle programů a cílové skupiny. V závěru této kapitoly jsou uvedeny základní typy programů dle zaměření.

1.2.1 Pojetí programů primární prevence

Primární prevence rizikového chování dle popisu Miovského (2010, s. 13) „představuje nehomogenní soubor různých přístupů a intervencí, které jsou dnes obsaženy v několika různých rezortních koncepcích. Tato charakteristická vícekolejnost doprovází preventivní programy od samého počátku a není, jak by se mohlo zdát, žádnou „českou specialitou“. “ Autor také zmiňuje, že v současné době není zcela jasně popsána hranice mezi tím, co považujeme za tzv. školskou prevenci, zdravotnickou prevenci a prevenci kriminality (vzájemně se doplňují a často i překrývají). Je tedy nutné si uvědomit, že primární prevence a aktivity s ní spojené mají mezioborovou povahu.

1.2.2 Programy specifické primární prevence

Specifická primární prevence, jak již bylo uvedeno v předchozích kapitolách, zahrnuje aktivity, které jsou úzce zaměřeny na některé z forem rizikového chování.

Programy specifické primární prevence lze rozdělit do tří úrovní, které jsou vydefinovány v závislosti na tom, jaká je intenzita programu, jaké prostředky a nástroje program využívá, jaká je úroveň zapojení cílové skupiny atd. (Černý, 2010).

- a) **Všeobecná primární prevence** je zaměřena na běžnou populaci dětí a mládeže bez členění na méně či více rizikové skupiny. Preventivní programy jsou většinou určeny pro větší počet osob (např. třída). Pro tuto úroveň prevence v praxi obvykle dostačuje úplné vzdělání školního metodika prevence (Černý, 2010).
- b) **Selektivní primární prevence** je zaměřena na skupinu osob, u nichž byly zaznamenány rizikové faktory pro vznik a vývoj různých forem rizikového chování. Jedná se o osoby více ohrožené než jiné skupiny populace. V rámci preventivních programů se pracuje většinou s menšími skupinami či jednotlivci. U této úrovně prevence, vzhledem k cílové skupině se zvýšeným rizikem, je kladen větší důraz na patřičné vzdělání preventisty (Černý, 2010).

- c) **Indikovaná primární prevence** je zaměřena na jedince, kteří jsou vystaveni výrazně rizikovým faktorům, popř. se u nich projevy rizikového chování již vyskytly. Zde je hlavní snahou podchytit problém co nejdříve, posoudit a vyhodnotit potřebnost specifických intervencí a neprodleně je zahájit. Vzhledem k tomu, že se jedná o práci s populací s výrazně zvýšeným rizikem výskytu či počínajících projevů rizikového chování, je zde již nutné např. speciální pedagogické, psychologické nebo jiné vzdělání s průpravou pro práci preventisty. V praxi je totiž nutné umět posoudit individuální povahu a specifika daného případu (např. šikany v třídním kolektivu), navrhnout postup řešení, včetně posouzení dalších případných intervencí (Černý, 2010).

Programy specifické primární prevence užívání návykových látek se dle MŠMT, (2008, s. 6) vyznačují třemi hlavními charakteristikami:

- a) „přímým a explicitně vyjádřeným vztahem² k oblasti užívání a uživatelů návykových látek a tématům s tím spojeným,
- b) jasnou časovou a prostorovou ohraničeností realizace (na ose: zmapování potřeb, plán programu a jeho příprava, provedení a zhodnocení programu a jeho návaznost),
- c) zacílením na jasně ohraničenou a definovanou cílovou skupinu a s tím souvisejícím zdůvodněním matchingu (tj. přiřazováním určité skupiny či jednotlivce k danému typu programu odpovídajícímu potřebám a problémům cílové skupiny).“

Kromě těchto tří základních charakteristik jsou na specifické programy primární prevence kladeny další požadavky, které jsou konkretizovány a rozpracovány do podoby obecných a speciálních standardů MŠMT (Miovský, 2010):

- a) programy musí respektovat specifické problémy a potřeby cílové skupiny,
- b) program musí být dostupný a musí respektovat základní práva jeho účastníků,
- c) součástí programu je zajištění základních organizačních, personálních a ekonomických požadavků na poskytovatele preventivních programů,
- d) musí být jasně stanoveno, co vše je třeba zajistit (materiálně, technicky), aby mohl být program realizován,

---

² Přímým a explicitně vyjádřeným vztahem je v tomto kontextu myšleno to, aby cíl, obsah a způsob provádění preventivního programu měl jasnou přímou vazbu na problematiku užívání návykových látek (MŠMT, 2008).

- e) program musí být součástí širšího systému preventivního působení (návaznost) a součástí jeho realizace je zhodnocení jeho kvality (Miovský, 2010).

1.2.3 Cíle programů primární prevence

Miovský (2010, s. 28) píše, že: „Konečným a hlavním cílem primární prevence je, abychom v maximální možné míře předcházeli a současně redukovali míru rizik spojených s konkrétními projevy rizikového chování. Tento hlavní cíl má v kontextu specifických programů primární prevence rizikového chování několik základních rovin“. Dále zmiňuje, že hlavním cílem je zamezit co nejvyššímu počtu osob, aby se u nich projevy rizikového chování vůbec neobjevily. Tento úkol se však u všech jedinců nedaří splnit, není to z různých důvodů ani reálné, neboť není možné odstranit např. ekonomické rozdíly, etnické rozdíly nebo špatné rodinné zázemí, výchovu apod. Z tohoto důvodů definujeme další úrovně obecných cílů specifické primární prevence:

- a) Pokud se u některých jedinců nedaří zabránit nástupu projevů rizikového chování, je důležité usilovat o to, aby vznik a rozvoj těchto forem byly oddáleny alespoň do co nejvyššího věku. Dále pak minimalizovat rizika spojená s tímto jednáním jak z hlediska jedince, tak i společnosti.
- b) Pokud se u některých jedinců nedařilo zabránit nástupu rizikového chování, je třeba na ně i nadále působit, motivovat je k upuštění od této činnosti a podporovat je k návratu k zdravému životnímu stylu, v neposlední řadě minimalizovat rizika spojená s již existujícími problémy.
- c) V případě rozvoje výrazně rizikového chování se snažíme zajistit ochranu před dopady tohoto jednání a motivovat jedince k využití specializované pomoci v poradenské nebo léčebné oblasti (MŠMT 2005; in Mioský et al. 2010).

1.2.4 Cílové skupiny programů primární prevence

Každý preventivní program musí mít jasně definovanou cílovou skupinu. Kromě tohoto popisu musí realizátor programu také uvést kapacitu programu (každý program může být prováděn při nějakém minimálním a maximálním počtu osob). Důležitou součástí definování cílových skupin je pro jednotlivé programy také zdůvodnění, proč je (nebo není) daný program vhodný právě pro tyto cílové skupiny, jaké problémy či specifika definované cílové skupiny program řeší apod. (MŠMT, 2008).

Podle Standardů odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek (MŠMT, 2008) je cílová skupina definována takto: „Pro popis cílové skupiny primárně preventivních programů můžeme užít různá kritéria. Žádné z těchto kritérií není vyčerpávající. Obecně platí, že čím je přesnější popis cílové skupiny a čím více relevantních kritérií je k tomuto popisu využito, tím lépe. Každý program musí mít svoji jasně definovanou (ohrazenou) cílovou skupinu.“ Dále uvádí, že základním kritériem popisu cílové skupiny je věk, přičemž **věkové kritérium** musí být vždy kombinováno s ostatními kritérii.

Miovský a Zapletalová (2010, s. 53) uvádí následující obecný popis možných pohledů na třídění cílových skupin v preventivním programu:

„**Věkové kritérium** (podobně jako kritérium rozlišující pohlaví) musí být vždy kombinováno s dalšími kritérii, neboť samo o sobě je nedostatečné. Mezi další patří např.: vzdělání, příslušnost k určité sociální skupině, projevy rizikového chování apod.

Kritérium vzdělávání je velmi významné z hlediska intelektuální náročnosti preventivních programů, a to zejména u edukativně zaměřených programů. Z hlediska místa provádění a dílčích metod je velmi významným kritériem příslušnost k určité sociální skupině (což platí zejména pro skupiny obyvatel ohrožených sociální exkluzí). Pro výběr lze využít samozřejmě také kulturní či náboženská hlediska, neboť ta mají diferenciační schopnost, která je z perspektivy metod preventivního působení velmi významná.

Kritérium rozšiřující profese (vhodné u dospělé populace). Zde je třeba případné zdůvodnění zacílení programu na určitou profesní skupinu doložit konkrétními údaji z různých průzkumů či výzkumů (např. vysoká míra stresu a snadná dostupnost návykových látek u některých medicínských profesí, vysoké emoční zatížení u výchovných poradců, extrémně vysoká míra rizik spojených s užíváním návykových látek u řidičů MHD, policistů a vojáků atd.).

Významným diferenciačním kritériem je pro cílové skupiny u programů prováděných mimo školy a školská zařízení např. místo, kde lze cílovou skupinu s preventivním programem oslovit (taneční kluby, diskotéky atd.), eventuálně styl hudby, který je členy cílové skupiny preferován (pop, rock, house, techno, hip-hop atd.).“

Standardy MŠMT doporučují při popisu cílové skupiny výběr alespoň 3 - 5 kritérií, která jsou relevantní vůči realizovanému programu.

1.2.5 Základní typy programů dle zaměření

V této kapitole uvádím stručný výčet základních typů intervencí v primární prevenci užívání návykových látek a dalších typů rizikového chování, které jsou na základě teoretických konceptů a modelů zaváděny do praxe. Obecně však platí, že jejich efektivita (pokud jsou užívány samostatně), je nízká nebo velmi nízká. Efektivita se naopak zvyšuje, pokud jsou programy vhodně kombinovány (Gabrhelík, 2010).

Skupina 1: Programy zaměřené na rozvoj životních dovedností

Programy zaměřené na rozhodovací schopnosti

Tyto programy jsou zaměřeny na zvyšování schopností cílové skupiny racionálně se rozhodovat v různých situacích (seznámení se způsoby jak rozpoznat problém, hledání jeho řešení apod.). Jejich cílem je ovlivnění a podpora dovedností, které jsou nezbytné pro racionální rozhodování (Gabrhelík, 2010).

Programy zaměřené na zvládání úzkosti stresu

Cílem tohoto modelu je naučit cílovou skupinu, jak se vypořádat s úzkostí a se stresem, jak zvládat stresové situace (např. ve škole, v partě, ve vztazích). Osvojení těchto technik přispívá k lepšímu zvládání stresu a problémových situací a vede k nalezení pozitivních alternativ (např. sport místo užívání drog) při konfrontaci se stresovými situacemi. Často se kombinují s využitím technik nácviku dovedností a dalších didaktických strategií (Gabrhelík, 2010).

Programy zaměřené na nácvik (rozvoj) sociálních dovedností

Tyto programy jsou založeny na nácviku a rozvoji dovedností efektivně a bezpečně zvládat mezilidskou komunikaci. Jejich cílem je vybavit účastníky odpovídajícími sociálními, komunikačními a interpersonálními dovednostmi. V rámci těchto programů jsou zpravidla nacvičovány asertivní postoje a schopnosti komunikovat a řešit konflikty (Gabrhelík, 2010).

Programy zaměřené na nácvik dovedností odolávat tlaku

Tyto programy se snaží vybavit cílovou skupinu takovými dovednostmi, které jim pomohou rozpoznat vnější tlaky k rizikovému chování (např. xenofobní projevy ve škole) ze strany vrstevníků, z médií, od rodičů či jiných dospělých apod. Cílem je vybavit účastníky takovými dovednostmi, aby byli schopni asertivně odolávat negativním tlakům okolí (Gabrhelík, 2010).

Skupina 2: Programy zaměřené na interpersonální rozvoj

Programy zaměřené na uvědomování si hodnot

Cílem těchto programů je naučit cílovou skupinu uvědomovat si osobní hodnoty a přijmout následky svého chování, přičemž rizikové chování je prezentováno jako chování, které je neslučitelné s danými osobními hodnotami. Učí je rozpoznávat existující hodnoty a preferovat hodnoty pozitivní (Gabrhelík, 2010).

Programy zaměřené na stanovování cílů

Tyto programy podporují jednotlivce v osvojení zdravého postoje a učí je dovednostem, které jsou nezbytné pro stanovení a dosažení zamýšlených cílů. Tento typ programů napomáhá rozpoznat možné cíle a učí stanovit si priority a následně preferované cíle přijmout jako pozitivní životní cíl (Gabrhelík, 2010).

Programy zaměřené na budování pozitivního sebehodnocení

Cílem těchto programů je rozvíjet pozitivní sebehodnocení a zvyšovat sebeúctu. Účastníci se učí přijímat neúspěchy a poučit se z nich, učí se také vnímat a přijímat úspěchy a začleňovat je do svého sebeobrazu (Gabrhelík, 2010).

Programy zaměřené na stanovení norem

Jejich cílem je ovlivnit začátek užívání drog zmírněním představ účastníků o očekávaném výskytu a četnosti sledovaných jevů. Tyto programy vycházejí z předpokladu, že mladí lidé mají často mylné představy o rozšířenosti rizikových forem chování (např. tvrzení „v mém věku kouří cigarety každý“) a jejich společenské přijatelnosti. Tyto programy přispívají k stanovení jasných norem ve vztahu k rizikovým formám chování (Gabrhelík, 2010).

Programy spojené se složením přísahy

Tyto programy podporují cílovou skupinu k učinění závazku, že se nebudou účastnit rizikového chování (např. programy nekuřáckých tříd). Závazky jsou založeny na pozitivních morálních zásadách (Gabrhelík, 2010).

Programy informativní

Cílem těchto programů je zvýšit u cílové skupiny znalosti o rizikovém chování a jeho následcích (např. znalosti o legálních a nelegálních návykových látkách). Tyto programy mají ve specifické prevenci své místo a doporučuje se, aby byly spíše doplňkové (Gabrhelík, 2010).

Programy vrstevnické

Specifikem tohoto typu programů je zapojení vrstevníků (z angl. peer – vrstevník), kteří v roli poučeného člověka v oblasti rizikového chování působí na své vrstevníky tím směrem, aby jedinci ve skupině neužívali návykové látky nebo aby k užívání drog došlo co nejpozději. Peer poskytuje svým vrstevníkům pravdivé informace o rizikovém chování, je všímavý k dění ve skupině (ve smyslu problémového chování) a umí nabídnout psychosociální podporu ohroženým jedincům (Gabrhelík, 2010).

Programy pro rodiče

Tyto programy představují nehomogenní skupinu různých typů preventivních intervencí (edukativní programy, méně již programy interaktivní) určených pro rodiče. Obecně patří mezi velmi náročné, neboť rodiče vykazují mnohdy velmi malou motivaci (Gabrhelík, 2010).

1.3 Požadavky a zásady efektivní primární prevence

Miovský (2010, s. 25) uvádí, že: „Na programy primární prevence rizikového chování klademe několik základních požadavků. Pokud daný program takové požadavky nesplňuje, nelze jej označit za primárně preventivní program.“

Velkým přínosem v oblasti hodnocení kvality a efektivity primární prevence užívání návykových látek je jasné třídění a rozlišení primárně preventivních programů. Tato oblast byla v minulosti zdrojem mnoha nedorozumění jak mezi odborníky, tak mezi veřejností a médii. Z tohoto důvodu byl vytvořen materiál³, jenž by měl u programů přispět zásadním způsobem k hodnocení kvality a rovněž i efektivity (MŠMT, 2008).

1.3.1 Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek

MŠMT (2008, s. 3) uvádí, že: „Smyslem standardů je seznámit poskytovatele preventivních aktivit s kritérii, která musí splňovat a podle nichž se bude jejich činnost posuzovat. Důsledkem takového hodnotícího přístupu bude, že finanční prostředky určené pro specifickou primární, resp. sekundární prevenci nebudou poskytovány aktivitám, které nezaručují potřebnou kvalitu, a o to více je bude možné směřovat k těm, kteří mají své služby certifikovány a tedy splňují představy o plně kompetentním subjektu.“ Dále zde popisuje, že: „Celé standardy se postupně

---

³ Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek.

vyvíjejí a flexibilně reagují na nová zjištění v oboru a průběh certifikačního procesu. Od prosince 2006 je systém certifikace odborné způsobilosti programů primární prevence implementován do praxe. Tímto úkolem byla pověřena Agentura pro certifikace zřízená při Institutu pedagogicko – psychologického poradenství České Republiky. Na základě evaluace Agentury pro certifikace byly původní Standardy z roku 2005 zrevidovány a přepracovány.“

Standardy odborné způsobilosti obsahují dvě části. První z nich je obecná a její naplnění je povinné pro všechny žadatele o certifikaci. Definují základní pojmy v oblasti primární prevence rizikového chování, formulují jaké aktivity a programy lze považovat za tzv. specifickou a nespecifickou prevenci, definují cílové skupiny primárně preventivních programů a v neposlední řadě i zásady efektivní primární prevence zneužívání návykových látek. Specifické standardy jsou rozlišené podle programu, o jehož certifikaci konkrétně zařízení žádají. Jedná se o programy specifické primární prevence (poskytované v rámci školní docházky, mimo školní docházku, programy včasné intervence, vzdělávací programy v oblasti specifické primární prevence a ediční činnost v oblasti primární prevence). Žadatel o certifikaci musí naplnit vždy konkrétní požadavky konkrétního specifického standardu, o jehož certifikaci žádá (MŠMT 2008).

1.3.2 Zásady efektivní primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže

Standardy odborné způsobilosti MŠMT (2008) formulují zásady, které by realizované programy měly splňovat. Formulace těchto zásad je omezena pro oblast prevence užívání návykových látek, nicméně kritéria jsou natolik obecná, že je lze přenést také na jiné oblasti prevence rizikového chování (Miovský, 2010).

Kritéria dle MŠMT (2008, s. 11):

- a) **„Komplexnost a kombinace mnohočetných strategií** působících na určitou cílovou skupinu (škola, rodina, vrstevníci, komunita, masmédia). Z bio-psycho-sociálního modelu a výčtu rizikových faktorů zřetelně vyplývá, že příčiny zneužívání návykových látek jsou značně různorodé. Preventivní programy je tedy nutné koncipovat komplexně jako souhrn více faktorů a jako koordinovanou spolupráci různých institucí.
- b) **Kontinuita působení a systematickosti plánování.** Programy na sebe musí navazovat a vzájemně se doplňovat. Tato jejich vzájemná provázanost musí být transparentní a být zohledněna ve způsobu realizace. Preventivní působení musí být systematické a dlouhodobé. Jednorázové aktivity, bez ohledu na rozsah a náklady, např. jednorázové přednášky nebo celostátní multimediální protidrogové kampaně, nejsou obvykle příliš

efektivní. Jednostranné (zdůrazňující pouze negativní účinky drog na fyzickou, psychickou a sociální pohodu jedince) a zjednodušující informace mohou být i škodlivé jak pro klienta programu, tak pro důvěryhodnost samotného programu u cílové skupiny.

- c) **Cílenost a adekvátnost informací i forem působení** vzhledem k cílové populaci a jejím demografickým a sociokulturním charakteristikám. U každého preventivního programu je třeba definovat, pro jakou cílovou skupinu je určen. Musí být zohledněn věk, míra rizikovitosti, úroveň vědomostí, sociokulturní zázemí, etnická příslušnost, postoje dané skupiny ke zneužívání návykových látek a charakteristiky místního společenství. Program musí být pro danou cílovou skupinu atraktivní, aby dokázal nejen zaujmout a udržet pozornost.
- d) **Propojení prevence užívání nelegálních návykových látek a těkavých návykových látek s prevencí problémů působených alkoholem a tabákem.** Tabák a alkohol jsou nejrozšířenější návykové látky a působí největší lidské i materiální škody. Jsou také v určitém smyslu iniciačními návykovými látkami - jejich užívání obvykle provází a často předchází zneužívání nelegálních návykových látek. Ne vždy je však toto spojení vhodné a můžeme zformulovat různé „balíčky“ programů, v nichž lze efektivní preventivní poselství vyslat.
- e) **Včasný začátek preventivních aktivit, ideálně již v předškolním věku.** Osobnostní orientace, názory a postoje se formují již v nejranějším dětském věku. Jednoznačně se ukazuje, že čím dříve prevence začíná, tím je ve výsledku efektivnější. Formy působení musí být samozřejmě přizpůsobeny věku a možnostem dětí.
- f) **Pozitivní orientace primární prevence a demonstrace konkrétních alternativ.** Podpora zdravého životního stylu, využívání pozitivních modelů a nabídka pozitivních alternativ atraktivních v příslušné cílové skupině by měly být součástí každého preventivního programu.
- g) **Využití „KAB“ modelu** - orientace nikoliv pouze na úroveň informací, ale především na kvalitu postojů a změnu chování. Kvalita postojů a změna chování často nemusí s rozsáhlostí a hloubkou poznatků příliš souviset. Cílem prevence je ovlivnit chování: součástí programů by proto mělo být získání relevantních sociálních dovedností a dovedností potřebných pro život, např. posílení schopnosti mladých lidí čelit tlaku k užívání návykových látek zvýšeným sebevědomím, nácvikem asertivity a schopností

odmítat, zkvalitněním sociální komunikace a schopnosti obstát v kolektivu a řešit problémy sociálně přiměřeným způsobem.“

2. Školská primární prevence rizikového chování

V této kapitole je věnován prostor oblasti školské prevence. Vymezuje oblast školské primární prevence, popisuje formy rizikového chování, na které se oblast školské prevence zaměřuje. Dále je zde zmíněna role školních metodiků prevence a popsán minimální preventivní program.

2.1 Vymezení školské primární prevence

Školská primární prevence zahrnuje soubor přístupů, metod a intervencí, které jsou společně koncepčně rozvíjeny a garantovány v rámci sektoru školství, spadající dominantně do gesce Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. (Miovský et al., 2010).

Miovský et al. (2010, s. 61) dále popisují, že: „Institucionálně je pak tato oblast prevence vázána na síť škol a školských zařízení a na systém institucí a služeb s nimi přímo spojených. V tomto smyslu lze současně školskou koncepci primární prevence nahlížet jako jádro preventivních programů vůbec, neboť zahrnuje hlavní, respektive nejpočetnější cílové skupiny z hlediska preventivního působení vůbec.“

2.2 Rizikové chování v oblasti školské prevence

Níže jsou uvedeny hlavní typy rizikového chování, na které se ve školském prostředí prevence zaměřujeme.

Miovský (2010, s. 75) uvádí následující: „Celkem rozlišujeme 9 základních typů rizikového chování, na které se v současnosti soustřeďuje naše pozornost, neboť jsou nejvíce rozšířené a nebezpečné.“ Dále píše, že to neznamená, že se jedná o neměnný stav. Některé z uvedených forem ještě před několika lety neexistovaly nebo byly málo frekventované, další měly jinou podobu nebo se týkaly jiných specifických skupin.

Školská prevence rizikového chování nejčastěji zahrnuje tyto oblasti (Miovský, 2010):

- a) **Záškoláctví:** neomluvená nepřítomnost žáka základní či střední školy ve škole. Jedná se o úmyslné zanedbávání školní docházky, porušení školního řádu a v neposlední řadě i provinění proti školskému zákonu, který obsahuje ustanovení o povinné školní docházce.
- b) **Šikana a extrémní projevy agrese:** jedná se o extrémní formy agresivního chování namířeného proti druhé osobě (např. fyzické napadení s následkem ublížení na zdraví),

proti sobě (např. sebepoškozování), nebo proti věcem (vandalismus ve smyslu poškozování např. školního majetku).

- c) **Rizikové sporty a rizikové chování v dopravě:** jedná se o poměrně novou formu rizikového chování a obecně ji lze definovat jako záměrné vystavování sebe nebo druhých nepřiměřeně vysokému riziku újmy na zdraví (přímého ohrožení života) v rámci sportovní činnosti nebo v dopravě.
- d) **Rasismus a xenofobie:** jedná se o soubor projevů směřujících k potlačení práv a zájmů menšin (např. podporování rasové nesnášenlivosti).
- e) **Negativní působení sekt:** tato oblast zahrnuje soubor psychologických, sociálních, ekonomických a dalších důsledků působení sekty. Sektou je v tomto konceptu myšlena ohraničená sociální skupina, jejíž členové sdílí ideologický koncept, jehož prostřednictvím se skupina vymezuje vůči svému okolí.
- f) **Sexuální rizikové chování:** jedná se o soubor projevů chování doprovázejících sexuální aktivity a vykazujících prokazatelný nárůst zdravotních sociálních a dalších typů rizik (např. nechráněný pohlavní styk při náhodné známosti, výrazně promiskuitní chování atd.). Patří sem i kombinace více typů rizikových projevů (např. užívání návykových látek a rizikový sex). Řadíme sem i nové trendy, které přinášejí i jiná rizika (např. zveřejňování intimních fotografií na internetu).
- g) **Prevence v adiktologii:** Miovský (2010, s. 77) píše, že: „za primární prevenci užívání návykových látek považujeme takové aktivity a programy, které jsou úzce zaměřeny právě na oblast užívání a uživatelů návykových látek a rizika s tím spojená.“
- h) **Spektrum poruch příjmu potravy:** v souladu se současným pojetím zdravotní prevence zahrnuje tato skupina poruchy způsobené rizikovými vzorci chování ve vztahu k příjmu potravy, založeném většinou na negativním sebehodnocení. Zkreslené vnímání vlastního těla s důsledky jak výrazné podváhy, tak výrazné nadváhy a jejich dalších komplikací (zdravotních, sociálních a psychologických).
- i) **Okruh poruch a problémů spojených se syndromem týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte:** tato skupina zahrnuje veškeré projevy spojené s následky týrání, zanedbávání či zneužívání (např. adaptační problémy, zdravotní a psychické následky). Do této oblasti řadíme okruh programů, zaměřených na prevenci výskytu těchto jevů, dále pak včasné zachycení jejích projevů včetně odpovídající intervence.

Miovský et al. (2010, s. 25) píší, že: „Je nutné si též uvědomit, že se u dětí velmi zřídka v praxi vyskytují uvedené problémy izolovaně. Tedy, že v naprosté většině případů existuje spíše kombinace typů rizikového chování nebo dochází k přecházení od jednoho k druhému. Jejich rozlišení tak má především didaktický a diagnostický význam.“

2.3 Koordinace školské prevence

Jak již bylo uvedeno, školská prevence spadá dominantně do gesce MŠMT. V této kapitole je uveden stručný výčet základních směrů koordinace. Další úrovně preventivních opatření v této oblasti rozsáhle popisují Miovský et al. (2010, s. 61 - 74).

Koordinační rámec školské prevence tvoří **na horizontální úrovni** MŠMT, které spolupracuje s věcně příslušnými resorty (Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo obrany) a nadrezortními orgány (Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky). Spolupráce na této úrovni je do značné míry dána dobrovolností a ochotou jednotlivých resortů, chybí zde legislativní rámec určující pravidla komunikace a kompetence jednotlivých aktérů.

Na vertikální úrovni MŠMT metodicky vede a koordinuje síť školských koordinátorů (tvořená krajskými školskými koordinátory prevence), metodiky prevence (pracovníci pedagogicko-psychologických poraden) a školní metodiky prevence (Pilař & Budinská, 2010).

Pilař a Budinská (2010, s. 64) píší následující: „V oblasti primární prevence užívání návykových látek bylo MŠMT zvláštním usnesením vlády č. 549/2003, o posílení národní protidrogové politiky, pověřeno koordinací primární protidrogové prevence na mezirezortní úrovni.“

Začlenění primární prevence rizikového chování u žáků do školních vzdělávacích programů definuje Metodické doporučení MŠMT č.j. 21291/2010-28.

„Metodické doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů (dále jen „žák“) ve školách a školských zařízeních v souladu se Strategií prevence rizikového chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy, Národní strategií protidrogové politiky, Strategií prevence kriminality – všechny strategie vždy na příslušná období, § 29 odst. 1 a § 30 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 18 písm. c) zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými

návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, Konceptí státní politiky pro oblast dětí a mládeže:

- a) vymezuje aktuální terminologii, která je v souladu s terminologií v zemích EU a začlenění prevence do školního vzdělávacího programu a školního řádu,
- b) popisuje jednotlivé instituce v systému prevence a úlohu pedagogického pracovníka,
- c) definuje Preventivní program (u subjektů, které žádají o dotaci, Minimální preventivní program – dále jen preventivní program),
- d) doporučuje postupy škol a školských zařízení (dále jen „školy“) při výskytu vybraných rizikových forem chování dětí a mládeže.“

2.4 Školní metodik prevence

Slavíková a Zapletalová (2010, s. 82 - 83) uvádí, že: „školní metodik prevence vykonává činnosti metodické, koordinační, informační a poradenské. O těchto činnostech vede písemnou dokumentaci“. Dále zmiňují, že předpokladem pro výkon činnosti školního metodika prevence je statut pedagogického pracovníka podle příslušného zákona⁴. Dalším kvalifikačním předpokladem je absolvování studia k výkonu specializovaných činností v oblasti sociálně patologických jevů.

MŠMT (2010, s. 6) uvádí, že: „standardní činnosti školního metodika prevence jsou vymezeny příslušným právním předpisem⁵.“

Metodické a koordinační činnosti školního metodika zahrnují dle Slavíkové a Zapletalové (2010, s. 83 – 84):

- „Koordinaci tvorby realizace preventivního programu školy.
- Koordinaci a participaci na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších typů rizikového chování.

---

⁴ Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

⁵ Příloha č. 3/II vyhlášky č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních – poradenské činnosti odst. 2.

- Metodické vedení činnosti učitelů školy v oblasti prevence rizikového chování (předcházení a časnou pedagogickou diagnostiku rizikových projevů chování, preventivní práci s třídními kolektivy apod.).
- Koordinaci vzdělávání pedagogů školy v oblasti prevence rizikového chování.
- Koordinaci přípravy a realizaci aktivit zaměřených na zapojování multikulturních prvků do vzdělávacího procesu a na integraci žáků/cizinců; prioritou tohoto procesu je prevence rasismu, xenofobie a dalších jevů, které souvisejí s otázkou přijímání kulturní a etnické odlišnosti.
- Koordinaci spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence rizikového chování, s metodikem preventivních aktivit v pedagogicko-psychologické poradně a s odbornými pracovišti (poradenskými, terapeutickými, preventivními, krizovými a dalšími zařízeními a institucemi), které působí v oblasti prevence.
- Kontaktování odpovídajícího odborného pracoviště a participaci na intervenci a následné péči v případě akutního výskytu rizikového chování.
- Shromažďování odborných zpráv a informací o žácích v poradenské péči specializovaných poradenských zařízení v rámci prevence rizikového chování a zajištění těchto zpráv a informací v souladu s předpisy o ochraně osobních údajů.
- Vedení písemných záznamů umožňujících doložit rozsah a obsah činnosti školního metodika prevence, navržená a realizovaná opatření.

Informační činnost školního metodika zahrnuje:

- Zajišťování a předávání odborných informací o problematice rizikového chování, o nabídkách programů a projektů, o metodách a formách specifické primární prevence pedagogům školy.
- Prezentace výsledků preventivní práce školy, získávání nových odborných informací a zkušeností.
- Vedení a průběžné aktualizování databáze spolupracovníků školy pro oblast prevence rizikového chování (orgány státní správy a samosprávy, střediska výchovné péče, pedagogicko-psychologické poradny, zdravotnická zařízení, policie, orgány sociální

péče, nestátní organizace působící v oblasti prevence, centra krizové intervence a další zařízení, instituce, organizace i jednotliví dobrovolníci).

- Poradenské činnosti.
- Vyhledávání a pedagogickou diagnostiku žáků s rizikovými projevy; poskytování poradenských služeb těmto žákům a jejich zákonným zástupcům, případně zajišťování péče odpovídajícího odborného pracoviště (ve spolupráci s třídními učiteli).
- Spolupráci s třídními učiteli při zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje rizikového chování u jednotlivých žáků a tříd a participaci na sledování faktorů, které ovlivňují rizikové chování.
- Přípravu podmínek pro integraci žáků s poruchami chování ve škole a koordinaci poskytování poradenských a preventivních služeb těmto žákům školou a specializovanými školskými zařízeními.“

2.5 Minimální preventivní program školy

Školní preventivní program/strategie (dále též ŠPP)

ŠPP je dlouhodobým preventivním programem pro školy a školská zařízení a je součástí školního vzdělávacího programu. Program má jasně definované cíle a je naplánován tak, aby mohl být řádně realizován. Zároveň musí důsledně respektovat specifika školního prostředí, přizpůsobovat se kulturním, sociálním či politickým okolnostem, struktuře školy, ale i jejímu okolí. Program musí bránit výskytu nebo odhalovat výskyt rizikového chování, dále musí podporovat zdravý životní styl. V neposlední řadě má být zdrojem podnětů pro zpracování a realizaci minimálního preventivního programu (Skácelová 2010).

Minimální preventivní program (dále též MMP)

Jedná se o konkrétní dokument školy zaměřený na výchovu žáků ke zdravému životnímu stylu. Tento dokument je zpracován na období jednoho školního roku a zodpovídá za něj školní metodik prevence. Podléhá kontrole České školní inspekce, je průběžně vyhodnocován a vyhodnocení je součástí výroční zprávy školy. Na tvorbě a realizaci MMP se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy, koordinace tvorby a kontrola realizace MMP patří k činnostem školního metodika prevence (Skácelová 2010).

3. Evaluace preventivních programů

V následujícím textu jsou shrnuty obecné informace o evaluaci (vymezení pojmu, typy evaluací, kontraindikace evaluace, etické otázky). Prostor je zde věnován zejména evaluaci preventivních programů a evaluaci spokojenosti.

Miovský et al. (2010, s. 115) uvádí, že: „Každý preventivní program, který je hrazen z veřejných prostředků a probíhá na půdě školy, by měl být evaluován. To znamená, že by u něj mělo být ověřeno, že je pro danou cílovou skupinu vhodný (např. tím, že způsob podávání informací odpovídá psychosociální úrovni vývoje dané cílové skupiny dětí), že je prováděný v souladu s doporučeními autorů (tj. že je způsob jeho realizace přiměřeně přizpůsoben prostředí a podmínkám školy), že nepůsobí kontraproduktivně (tj. že program nemá spíše negativní dopad) a že splňuje cíle, které si definoval (tj. že ověřujeme míru naplnění definovaných cílů programu).“ Dále uvádí, že bez jasného popisu programu, jeho cílové skupiny, cílů atd., je provádění jakékoli evaluace prakticky vyloučeno. Čím přesnější je popis cílů, metod a cílových skupin daného programu, tím lépe je možné jeho dopad výzkumně ověřovat.

Skácelová (2010, s. 113) říká, že: „Evaluace je nezbytná komponenta minimálního preventivního programu.“ Dále zmiňuje následující: „Evaluace není pouze nástrojem hodnocení vykonané práce, ale především může (a měla by) sloužit jako jedno ze základních východisek pro plánování primárněpreventivních aktivit pro příští rok.“ Také uvádí, že evaluace by se měla zaměřit na všechny cílové skupiny (žáky, rodiče, pedagogy), nikoli pouze na skupinu žáků.

O evaluaci MŠMT (2002, s. 29) zmiňuje, že: „Evaluaci je nutno chápat jako realizaci postupných kroků směřujících k získání relevantních faktů souvisejících s včasným odhalováním rizik, volbou a způsobem uplatňování preventivních intervencí a hodnocením jejich účinnosti a k ověření platnosti či neplatnosti předpokládaných vztahů mezi sledovanými jevy.“ Také uvádí, že: „Výstupy z evaluace by měly ovlivňovat přijímání strategických a koncepčních rozhodnutí včetně způsobu financování preventivní politiky. Z metodologického hlediska mohou pomáhat zejména při zefektivňování preventivních programů, a to nikoliv v souvislosti s užitím zaručeně správné, obecně platné evaluační metodiky, ale především na základě určité fakty podložené interpretací.“

Výsledky evaluace preventivních programů by měly sloužit především k rozvíjení a zkvalitňování stávajících programů prevence. Zkušenosti získané v rámci realizace některých preventivních programů potvrzují, že špatně prováděná prevence může být ve svém důsledku kontraproduktivní a vykazovat negativní efekt. S tím samozřejmě souvisí i problematika

efektivního vynakládání finančních prostředků na nejrozumnější preventivní aktivity, programy a předkládané projekty (MŠMT, 2002).

Skácelová (2004, s. 237) píše, že: „Evaluace preventivních programů a aktivit je nedílnou a významnou součástí preventivní činnosti. Za důležité předpoklady celého evaluativního procesu pokládáme intenzivní pravidelnou a odborně vedenou komunikaci mezi poskytovateli služeb specifické primární prevence a školskými zařízeními, a to s výraznou podporou vedení škol a jeho poradenského systému.“

3.1 Vymezení evaluace

V odborné literatuře můžeme nalézt různé definice pojmu evaluace. Jedná se například o následující:

WHO (2000, s. 13) zmiňuje o evaluaci následující: „Ať už vnímáte evaluaci jako vědeckou, výzkumně orientovanou činnost, nebo jako manažerskou činnost orientovanou na konkrétní opatření, je to v podstatě **prostředek k získání zpětné vazby ohledně programu nebo sítě programů**. Zpětná vazba může zahrnovat informace o činnosti, výsledcích a nákladové efektivnosti. V některých případech je nutno využít složité strategie, v jejichž rámci může být zapotřebí uplatnit tradiční pravidla vědeckých metod.“

Evaluace **pomáhá zkoumat změny ve fungování daného systému** (např. snížení počtu klientů, kteří předčasně ukončili léčbu poté, co byli k příslušné léčbě doporučení, zlepšená koordinace a sdílení prostředků). To pak vede k předpokladu, že vylepšení funkčnosti systému se odrazí v lepších výsledcích klientů, avšak při účinnějším využití prostředků v rámci celého systému (WHO, 2000).

Janíková (2006) uvádí, že „Termínem evaluace chápeme **soubor přístupů a metod, kterými je možné zhodnotit kvalitu, případně také efektivitu určitého preventivního opatření**. České slovo zhodnocení, či hodnocení však má poměrně široký význam a proto nakonec došlo ke zdomácnění anglického termínu evaluace. Z určitého úhlu pohledu se sice jedná o anglikanismus v české terminologii, avšak jeho užívání přináší mnoho výhod spojených právě s odlišením od různých dalších významů slova hodnocení. Dochází tak k potřebnému zúžení významu na odborné a vědeckými metodami provedené a ověřitelné hodnocení.“

„Evaluace znamená proces posuzování a hodnocení podstaty, hodnoty a ceny zkoumané intervence nebo objektu s cílem provést určitá rozhodnutí o přijetí, odmítnutí nebo modifikaci

zkoumaného programu nebo objektu na určité úrovni rozhodování“ (Borg, Gall, 1989; in Hendl, J. 2008, s. 291).

Hendl (2008, s. 291) uvádí, že: „Hodnocení je základním prvkem účasti v sociálních aktivitách. Je natolik přirozenou součástí našeho každodenního života, že si této okolnosti nejsme ani dostatečně vědomi.“

Evaluace by neměla být odkládána až na samotný konec preventivního procesu, ale měla by být významnou součástí preventivního programu. Jejím cílem je prověřit, zda program odpovídá identifikovaným potřebám a cílům prevence (Van der Stel & Voordewind (Eds.), 1998).

3.2 Typy evaluace

Způsobů třídění evaluace existuje mnoho. V této práci jsou uvedeny některá z nich.

3.2.1 Typy evaluací z hlediska hodnocených fází programu

- a) Evaluace přípravy: tento typ evaluace především sleduje, jak kvalitně je daný program připraven před tím, než je spuštěn.
- b) Evaluace procesu: klade důraz na vlastní implementaci programu. Vyhodnocují se jednotlivé kroky intervence s ohledem na přípravnou fázi. Jde o poměrně obtížnou část evaluace, neboť se hodnotí v průběhu implementace programu. Zatímco při evaluaci přípravy a výsledku lze vycházet z písemných dokumentů zpracovaných při plánování programu, při evaluaci procesu je hodnotitel odkázán zejména na výpovědi realizátora nebo informace získané přímo od účastníků programu.
- c) Evaluace výsledku: sleduje dopad intervence u cílové skupiny, tj. zda evaluovaná intervence skutečně ovlivňuje to, co ovlivňovat má. (Miovský & Šťastná, 2010).

3.2.2 Typy evaluací z hlediska práce s výsledky

Miovský et al. (2010, s. 118) uvádí, že: „Jednotlivé evaluační metody se liší podle toho, k čemu mají být výsledky evaluace použity.“ Dále pak popisuje rozdíl mezi formativní a normativní evaluací.

Při formativní evaluaci je hlavním cílem nalézt silné a slabé stránky evaluované preventivní intervence a navrhnout změny, které povedou k odstranění či zlepšení slabých stránek (WHO, 2000; in Miovský et al. 2010). Cílem formativní evaluace je však výhradně zlepšení či zdokonalení, nikoli přímý postih za zjištěné chyby či jiné nedostatky.

Naproti tomu hlavním důsledkem normativní evaluace mohou být právě „politické“ důsledky jako rušení programu, sankce realizátorům programu za nedostatky, nižší dotace v dotačním řízení apod. Při normativní evaluaci porovnáváme hodnocený program s např. již existujícími standardy nebo jej srovnáváme s jiným programem (Miovský et al, 2010).

3.2.3 Další typy evaluací

Jak již bylo výše uvedeno, třídění evaluací existuje mnoho. Uvádím zde, pro doplnění, šest hlavních typů⁶ evaluace dle členění WHO (2000):

- a) **Evaluace formou analýzy potřeb** je formální a systematickou snahou o stanovení a následné vyplnění mezer mezi tím, „co je“, a „co by mělo být“.
- b) **Evaluace procesu** se snaží určit, do jaké míry je služba (např. program) uskutečňována podle stanoveného plánu, účelem je popsat vlastní činnost služby (programu) a také kontext ve kterém se provozuje.
- c) **Evaluace nákladů** slouží ke zjištění, jaké jsou náklady na danou službu. Posuzují se pozitiva provádění služby a zároveň náklady vynaložené v souvislosti s její realizací.
- d) **Evaluace spokojenosti klientů**, je zdrojem cenné zpětné vazby vypovídající o tom, do jaké míry činnosti vyvíjené danou službou splňují očekávání klientů.
- e) **Evaluace výsledku** by měla splňovat dva úkoly, tj. změřit jak se změnili klienti a jejich situace a následně ukázat, že absolvování služby (např. léčby) bylo jedním z účinných faktorů změny.
- f) **Ekonomická evaluace** určuje varianty, které poskytují nejlepší výsledky z hlediska vynaložených prostředků (WHO, 2000).

3.3 Evaluace spokojenosti klientů

S ohledem na praktickou část této práce, kde je prostřednictvím dotazníku hodnocena spokojenost pedagogů s programem primární prevence, zde uvádím obecné informace o evaluaci spokojenosti. Inspirací mi byly publikace WHO, především část, která se věnuje evaluaci spokojenosti klientů.

---

⁶ Tyto se mohou ve větší či menší míře překrývat.

WHO (2000, s 8.) uvádí o evaluaci spokojenosti klientů následující: „Posuzování spokojenosti klientů dodává evaluacím léčebných služeb a systémů v oblasti užívání psychoaktivních látek důležitý „spotřebitelský“ náhled.“ Dále zmiňuje, že evaluace spokojenosti může být vnímána i jako možnost podělit se o zkušenosti s programem. Výzkumy spokojenosti mohou být také jediným prostředkem, jak se k poskytované službě vyjádřit, jak vyslovit své názory na potřebu jiných či nových služeb.

Evaluace spokojenosti velmi často následuje po evaluaci procesu a analýze nákladů a předchází evaluaci výsledku a ekonomických aspektů. Měřítka spokojenosti klientů se tedy pohybují někde mezi měřítky „procesu“ a „výsledku“. Nejčastějšími důvody pro zahájení evaluace spokojenosti je snaha zjistit nebo ověřit zpětnou vazbu (jak klienti vnímají poskytovanou službu) (WHO, 2000).

Je důležité si uvědomit, že důkazy spokojenosti se službou (programem) samy o sobě nestačí k tomu, aby bylo možné jej označit za efektivní. Hodnotící nemají žádnou možnost srovnání, tudíž mohou být spokojeni s programem, u něhož bylo na základě objektivnějších evaluací výsledku zjištěno, že je neefektivní (WHO, 2000).

Evaluace spokojenosti klientů se mohou zaměřovat na: důvěryhodnost služeb nebo na to, jestli jsou poskytovány důsledně a spolehlivě; přiměřenost služeb nebo vůli poskytovatelů uspokojovat potřeby klientů/zákazníků; zdvořilost poskytovatelů a bezpečnost služeb, včetně zabezpečení záznamů (WHO, 2000).

Koncipování a provádění výzkumů spokojenosti klientů

WHO (2000, s. 9) uvádí, že: „Výzkumy spokojenosti klientů jsou nejužitečnější tehdy, pokud jsou koncipovány tak, aby splnily konkrétní cíle, a pokud se při nich používá správných metod a nástrojů měření. Týká se to volby výběrových procedur, časového plánu, kulturní přijatelnosti a citlivosti otázek týkajících se různých úrovní spokojenosti.“ Dále uvádí, že neexistuje žádný jednoznačně správný nebo chybný způsob volby výběrových souborů pro výzkum spokojenosti. Za důležité pokládá, aby se výběrový soubor shodoval s cíly dané evaluace.

Za nejobektivnější metodu pro zjišťování spokojenosti klientů se službou lze pokládat **samonaváděcí dotazníky**. Klientům mohou být předkládány v průběhu služby nebo po jejím ukončení. Dotazníky zkoumající spokojenost mohou být vyplňovány hned po jejich rozdání či zaslání nebo také později, v časovém bodě zvoleném klientem nebo personálem programu. Pokud mají být dotazníky doručeny zpět poštou, je vhodné k tomuto účelu poskytnout respondentům oznámkované obálky se zpáteční adresou.

V průvodním dopise by mělo být vysvětleno, proč se dané otázky kladou, jak se budou získané informace využívat, zda budou jednotlivé odpovědi považovány za důvěrné nebo anonymní a jaké kroky budou podniknuty k zajištění ochrany dat (WHO, 2000).

Spokojenost klientů může být také zjišťována při **osobních interview nebo v rámci ohniskových skupin**. Ohnisková skupina je vlastně jiná forma interview, kterou je možno použít k obecné diskusi mezi 7 – 8 osobami na zvolené téma. Ohniskové skupiny obvykle trvají jednu až dvě hodiny, vede je moderátor, jehož funkcí je řídit diskusi. Je vhodnější, aby je realizovala osoba, která není přímo spojená s danou službou. Cílem interview v rámci ohniskové skupiny je pokusit se pochopit myšlenkové pochody a pocity účastníků během toho, jak rozebírají určitý problém. Na ohniskové skupiny je nejlépe nahlížet jako na způsob pojmenování problémů a vyjasnění pojmů. Mohou být vhodným doplňkem evaluací programů, neboť poskytují podrobný přehled o reakcích účastníků na určitý problém. (WHO, 2000).

Pro účely této práce je službou myšlena realizace preventivního programu. Spokojenost vyjadřuje názor pedagogů na vnímání toho, do jaké míry byly splněny jejich požadavky (představy, očekávání) na službu, tedy realizovaný program.

3.4 Kontraindikace evaluace a možné neplánované dopady

Provedení spolehlivé evaluace vylučují některé situace. Mohou to být např. nejasně vymezené cílové skupiny. Pokud není jasné, v jakých sociálních skupinách by k plánované intervenci mělo dojít, není možné provést spolehlivou evaluaci. Také nedostatky v harmonogramu realizovaných aktivit a v plánu personálního zajištění mohou vést k nejasnostem co, jak, kdy a kým bude prováděno. Tyto okolnosti znemožňují evaluaci jak přípravy, tak i procesu a evaluace výsledku je vyloučena zcela. Další okruh situací souvisí s procesem realizace preventivního programu. Neexistuje-li hranice, která označuje kritérium kvality (požadavky na kvalitu – standardy), nelze následně provést některé typy hodnocení. Také v situaci, kdy není realizátor dostatečně dostupný pro evaluační nástroje (např. odmítá použití hodnotících nástrojů nebo ovlivňuje-li negativně cílovou skupinu) nelze provést spolehlivou evaluaci. Poslední okruh se dotýká všech fází programu. Evaluaci nelze kvalitně provést, nejsou-li na ní k dispozici dostatečné finanční prostředky (Miovský & Šťastná, 2010).

3.5 Etické otázky

V souvislosti s evaluací by nemělo být opomenuto i řešení etických otázek. V rámci evaluačního výzkumu je nutné zajistit, aby všichni zúčastnění důkladně porozuměli účelu dané evaluace a udělili informovaný souhlas s účastí. Měly by být zohledněny zájmy potenciálních účastníků, zvláště pak otázky ochrany osobních dat. Každý, kdo je v rámci evaluace požádán o poskytnutí informací pro výzkumné účely, by měl být také požádán (poté, co bude adekvátně informován), aby, pokud se svou účastí souhlasí, podepsal prohlášení o informovaném souhlasu. Měla by být zajištěna a dodržována důvěrnost poskytnutých informací (WHO, 2000).

4. Program primární prevence sociálně patologických jevů na základních školách na území Městské části Praha 14

Tato část popisuje výchozí analýzu situace, vznik a vývoj programu, uvádí důvody, které vedly k jeho realizaci. Vymezuje cíle programu a poskytuje základní informace o jeho struktuře a průběhu.

4.1 Výchozí analýza situace

Městská část Praha 14 se nachází na severovýchodním okraji Prahy. Má zhruba 40 000 obyvatel. Zahrnuje původní historické obce Kyje, Hloubětín, Hostavice a sídliště Černý Most. Z velké části zde převažuje zástavba sídlištního typu, která komplikuje komunitní způsob života obyvatel. Podnětová stereotypnost prostředí snižuje možnost uspokojení potřeb dětí a mládeže a stěžuje možnost identifikace s prostředím, ve kterém žijí. Rodiče dětí z drtivé většiny dojíždějí do zaměstnání do jiných městských částí, důsledkem toho je zřejmě menší množství času, které by mohly výchově věnovat. Specifickým obtížím zde čelí i romská komunita a v posledních letech i integrace cizinců. Zmíněné podmínky mohou vytvářet prostředí pro zvýšený výskyt rizikového chování.

Na území městské části se nachází šest základních škol⁷, jejichž zřizovatelem je m.č. Praha 14. Na všech těchto školách byly před zaváděním programu zaznamenány výchovné problémy, o čemž svědčily jak snížené známky chování, tak i případy hlášené a řešené ve spolupráci s OSPSPOM (oddělení soc. prevence a soc. právní ochrany mládeže) a OPRD (oddělení péče o

---

⁷ ZŠ Bratří Venclíků, ZŠ Vybítalova, ZŠ Chvaletická, ZŠ Generála Janouška, ZŠ Hloubětínská, ZŠ Šimanovská. Počet žáků na všech školách ve školním roce 2010/2011 činí 3664 žáků.

rodinu a děti) m.č. Praha 14. Obecně lze říci, že na těchto školách byl zaznamenán zvyšující se počet skupin dětí s počínající problematikou rizikového chování. Z výročních zpráv jednotlivých škol lze vyčíst údaje vypovídající o významných rozdílech nejen ve velikosti školy, ale i v klimatu a způsobu řešení vyskytujících se problémů. Na žádné z uvedených škol neprobíhal program dlouhodobé primární prevence, který by napomáhal k vytváření pozitivních hodnotových orientací a učil žáky čelit obtížným životním situacím. Nabídka primární prevence se zde vyskytovala spíše sporadicky a nesystémově. Tímto základním popisem chci nastínit výchozí situaci a uvést, že snahou m.č. Praha 14 je vytvářet co možná nejlepší podmínky pro systematickou prevenci (Prospe, 2008).

4.2 Vznik a zavedení programu

Městská část Praha 14 po detailnějším zmapování potřeb jednotlivých škol přišla s myšlenkou zavedení dlouhodobého programu primární prevence do všech škol zřizovaných m.č. Praha 14. V prosinci r. 2007 Rada m.č. Praha 14 odsouhlasila vyhlášení veřejné zakázky realizované formou zjednodušeného podlimitního řízení. Výzva k podání nabídky k výše uvedené veřejné zakázce byla zaslána 13 zájemcům. V únoru r. 2008 (v souladu s doporučením hodnotící komise o výběru nejvhodnější nabídky podané v zadávacím řízení uchazečem) vyhrál projekt o.s. Prospe podlimitní veřejnou zakázku.

Dlouhodobý program primární prevence probíhá od června r. 2008 (ukončení programu v r. 2013) a je financován z rozpočtu m.č. Praha 14. Realizátorem programu je o.s. PROSPE.

Součástí programu je i **dotazníkový průzkum** (realizovaný též o.s. Prospe) prováděný na všech základních školách m. č. Praha 14. Jedná se o dlouhodobý výzkum, který je součástí evaluace pětiletého programu primární prevence. Základem navrženého systému je sledování proměnných opakovaně s dvouletými dostupy. Výzkumný soubor tvoří na všech školách žáci aktuálních 4., 6., a 8. ročníků. Metodou získávání dat jsou upravené dotazníky ze souboru ESHD studie (European Healthy ruha and ruha), zachycující atmosféru školy, rodinné zázemí, postoje k užívání návykových látek, míru jejich aktuálního užívání a výskyt sociálně patologických jevů (Prospe, 2008).

V souvislosti s probíhajícím programem byl ustanoven i tzv. **Tým pro supervizi**. Jedná se o speciální orgán, jehož úlohou je dohlížet na realizaci podlimitní veřejné zakázky, tj. realizaci programu. Tým pro supervizi je čtyřčlenný a schází se v pravidelných intervalech (cca 4x ročně, dle potřeb i častěji). Tým má následující složení: člen Komise pro sociálně právní ochranu dětí a

sociální věci, člen Komise bezpečnostní a protidrogové, člen Komise pro výchovu a vzdělávání a protidrogový koordinátor.

Týmu pro supervizi byly svěřeny tyto kompetence: řešit spory v komunikaci mezi realizátorem Programu a základními školami, kontrolovat realizaci Programu ve vztahu k realizátorovi a k základním školám, vyžadovat od realizátora zaslání podkladů k jednání, navrhnout Radě městské části Praha 14 vypovězení smlouvy, navrhnout Radě městské části Praha 14 dodatky ke smlouvě, vydávat stanovisko k odevzdaným zprávám realizátora.

Závěrem této kapitoly bych ráda upřesnila moji roli v programu. Jak už bylo výše uvedeno, účastním se pravidelných setkání supervizního týmu. Za účelem koordinace preventivních aktivit také realizuji pravidelné schůzky školních metodiků prevence, kde se řeší (kromě jiného) i otázky fungování programu. Diskutují se např. vznikající obtíže a možnosti jejich řešení. Také se pravidelně setkávám se zástupci o.s. Prospe, obvykle s ředitelkou organizace, která mi předává informace o aktuálním průběhu programu na školách. Několikrát jsem se zúčastnila náhledů na program, abych načerpala praktické zkušenosti s jeho průběhem a získala objektivní obraz o aktuálním dění v dané škole či třídě. Moje role v programu tedy není jednoduchá, snažím se, se všemi zainteresovanými stranami spolupracovat a poskytovat jim co možná nejobjektivnější a nezaujaté informace.

4.3 Přípravná fáze realizace programu primární prevence

Přípravná fáze realizace programu sloužila především k výrazně detailnějšímu zmapování potřeb jednotlivých škol a městské části, ke stanovení konkrétního plánu realizace dlouhodobého programu primární prevence. Došlo také k vyjasnění pravidel spolupráce škol s občanským sdružením, tj. s realizátorem programu. Přípravná fáze probíhala 3 měsíce a souhrnně lze konstatovat, že splnila své cíle. Byla navázána spolupráce mezi školami a občanským sdružením, byly určeny konkrétní potřeby jednotlivých škol a domluven postup v dalších fázích realizace programu. Postoj škol byl hodnocen jako vstřícný s ochotou a vůlí k další spolupráci.

Ve školách proběhlo nejprve úvodní jednání s řediteli, v některých školách přizvalo vedení k úvodní schůzce i školní metodiky prevence. Ředitelé byli seznámeni s obecným rámcem programu, jeho účelem a konkrétní podobou. Občanské sdružení vzneslo žádost o poskytnutí zázemí k realizaci jednotlivých prvků programu (prostory pro besedu s rodiči a individuální setkávání s žáky, seminář pro pedagogické pracovníky, využívání internetových stránek školy a

nástěnek, i uvolňování metodiků prevence k plánovanému školení). Vedení všech škol vyslovilo souhlas s požadavky programu a umožnilo vytvoření potřebných podmínek pro jeho realizaci.

Na následujících schůzkách s metodiky prevence se podařilo zmapovat konkrétní potřeby jednotlivých škol (ve vztahu k přímé práci se žáky, semináři pro pedagogické pracovníky i ke školení metodiků prevence). Byly domluveny rámcové termíny realizace jednotlivých prvků programu a projednány případné změny oproti prvotním návrhům v tematickém zaměření setkání a časové dotaci pro jednotlivé třídy. Dohodnuté bylo také pravidelné setkávání metodiků prevence s vedením o.s. Prospe, jehož účelem je průběžné sledování kvality programu, míry spokojenosti na straně škol a zapracování jejich případných aktuálních připomínek. Změny oproti původnímu návrhu, obsaženém v nabídce k veřejné zakázce, se jevily jako minimální a žádala o ně také jen menšina škol. V období přípravné fáze došlo také k uzavření „Dohody o spolupráci“, shrnující jak domluvené termíny, tak podmínky spolupráce a závazky na straně o.s. Prospe i školy (Prospe, 2008).

4.4 Shrnutí dalšího vývoje programu

S ohledem na plánované zhodnocení programu z pohledu pedagogických pracovníků v praktické části, pokládám za důležité zmínit i další vývoj programu. Informace vycházejí ze závěrečných zpráv realizátora, které zahrnují, kromě jiného⁸, i průběžné zhodnocení úrovně spolupráce se školami včetně návrhů opatření. Zpráva je předkládána zadavateli na základě podmínek veřejné zakázky a má důvěrný charakter. Hodnotící roční závěrečné zprávy předkládá o.s. Prospe také individuálně, jednotlivým školám.

Školní rok 2008/2009, kdy uvedený preventivní program zahájil (po předcházející přípravné fázi) své působení, byl rokem budování důvěry mezi pracovníky škol a zástupci programu, která je pro úspěšnou práci programu klíčová a nezbytná. Zkušenosti o.s. Prospe z jiných škol i zkušenosti dalších organizací realizujících obdobné programy primární prevence potvrzují skutečnost, že pro plné vřazení programu do běhu školy a pro jeho přijetí a plné využití všemi zúčastněnými, je obvykle nutné období nejméně jednoho školního roku. Tento fakt se potvrdil i v prvním roce působení dlouhodobého preventivního programu na území m.č. Praha 14. Zpočátku program při svém skutečném vstupu na půdu škol narazil na přirozené obtíže. Svou roli v tom také sehrál i způsob organizace, kdy iniciátorem dlouhodobého programu prevence byl

---

⁸ Obsah závěrečné zprávy dále zahrnuje výčet zrealizovaných aktivit a jejich hodinový rozsah, aktuální stav jednotlivých cílových skupin, kritické zhodnocení cílů a návrhy na další období, evaluaci programu a další.

Úřad Městské části Praha 14 a v některých školách byl zpočátku vnímán jako cizorodý prvek. Byla zaznamenána určitá ostražitost pedagogů, daná nejistotou, jaká je úloha lektorů ve vztahu k nim samotným. Vyskytly se i obavy, nakolik má tento projekt kontrolní funkci.

V prvním pololetí realizace programu čelilo o.s. Prospe kritice, která se nejčastěji týkala malé zkušenosti některých lektorů v práci s dětskými skupinami, dojmu nezvládání některých situací během programů, nevhodného nastavení hranic apod. Tyto dojmy mnohdy pramenily z výrazné odlišnosti stylu výuky a stylu práce v preventivních programech, která je daná větším položením zodpovědnosti na všechny účastníky a zaměřením na proces místo výkonu. Zde bych ráda uvedla, že v některých případech byla kritika i oprávněná: méně zkušení lektoři měli obtíže s udržením hranic, především v problematických třídních kolektivech.

Další z výhrad se týkaly spolupráce lektorů s pedagogy. Došlo k několika nedorozuměním i nevhodně podané kritice, místy bylo zaznamenáno určité rivalizování mezi pedagogy a lektory. Na vzniku těchto problémů se zřejmě podílely obě strany.

Ve druhém pololetí školního roku se situace zklidnila, program byl lépe přijímán a vnímán jako vhodný doplněk k práci pedagogů i jako zdroj užitečných informací o dětech a třídním kolektivu (Prospe, 2009).

Školní rok 2009/2010 byl přes některé komplikace hodnocen jako úspěšný. Ze zpráv o.s. Prospe vyplývá, že na většině škol a ve většině tříd směřovaly realizované programy k dosažení zamýšlených cílů. Byly přijímány pozitivně a považovány za přínosné a užitečné jak ze strany zúčastněných dětí, tak i z pohledu třídních učitelů i vedení škol.

Jedním z cílů v realizaci programu bylo v tomto školním roce více „šít“ jednotlivé aktivity programu na míru potřebám jednotlivých škol. Jako nejvýznamnější bylo vnímáno posílení přímé komunikace mezi lektory a třídními učiteli a domlouvání na náplni jednotlivých setkání se třídami. Většinovým výsledkem bylo (dle zpráv realizátora) lepší propojení programů s dalším preventivním působením škol. Dále pak užší spolupráce lektorů a pedagogů v práci nad konkrétními tématy a situacemi. Lektorům se v mnoha případech podařilo získat nejen důvěru žáků, ale i důvěru pedagogů v jejich profesionální schopnosti a dovednosti.

Objevily se i jisté prvky nespokojenosti, týkající se zejména připomínek k práci některých lektorů. O.s. Prospe v dalším školním roce přislíbilo nad jejich prací kontrolu prostřednictvím náhledů na programech. Nespokojenost byla zmíněna i s dosavadní malou účastí na programech určených pro rodiče, řešení zde o.s. Prospe vidělo ve změně v zaměření nabízených témat. Byla také

zaznamenána opakovaná nespokojenost a výhrady ke kontinuitě zpráv⁹ z jednotlivých setkání. O.s. Prospe přislíbilo, že se v dalším školním roce se i na tento nedostatek zaměří.

Jako pozitivní bylo vnímáno domlouvání témat jednotlivých setkání a aktivní získávání zpětné vazby od pedagogů, které napomáhá nezbytné komunikaci mezi lektory a pedagogy. Programy pro žáky i pedagogy po dalším roce působení lépe odrážely potřeby cílových skupin. Školení metodiků prevence se podařilo dotáhnout k podobě, kterou účastníci hodnotili jako přínosnou a užitečnou. Posílení besed pro rodiče i seminářů pro pedagogy o vedení externími odborníky rozšířilo a zkvalitnilo nabídku preventivního programu.

V zaměření dvouhodinových besed s rodiči žáků vyšlo o.s. Prospe vstříc objednavce jednotlivých škol. Výsledkem byla ve srovnání se školním rokem minulým výrazně větší diferenciací v tématech besed. Bylo snahou také provázat termín besed s třídními schůzkami s cílem zvýšit účast rodičů na nabízeném programu.

Co se týče seminářů pro pedagogy, došlo (po jednání se zástupci škol) k rozdílnému zaměření seminářů na témata určená po vzájemné diskusi jako podstatná. Někdy bylo obtížné zakázce pedagogů vyhovět, např. o vedení semináře s tématem dětské agresivity a jejího zvládnutí mnoho oslovených odborníků neprojevovalo zájem vzhledem k malé časové dotaci, která z jejich pohledu neumožňovala téma smysluplně obsáhnout. O nabízené navýšení počtu hodin a další vzdělávání nad rámec veřejné zakázky současně nebyl zájem na straně škol (Prospe, 2010).

4.5 Cíle programu

Jednotlivé aktivity se svým působením snaží v cílové skupině zvýšit informovanost o rizikovém chování a nepříznivých osobnostních, zdravotních a sociálních důsledcích s nimi spojenými, navičít konkrétní metody odmítání, vytvořit a podporovat zdravé postoje a normy ve skupině vrstevníků, ovlivňovat vytvářející se hodnotovou orientaci a posilovat směřování jedinců ke zdravému životnímu stylu. Program je primárně určen pro žáky 4. - 8. ročníků základní školy (Prospe, 2008).

---

⁹ Prospe se zavazuje (dle Dohody o spolupráci) podat škole do dvou týdnů od termínu realizace programu písemnou zprávu o jeho průběhu. Zpráva je v souladu se zákonnými normami koncipovaná tak, aby chránila osobní a citlivé údaje týkající se jednotlivých klientů programu. Škola si je vědoma faktu, že zprávy jsou informacemi určenými pro školu a slouží jako východisko pro další spolupráci. Zavazuje se využít je výhradně pro vyučující, případně výchovné poradce, metodika prevence, ředitele školy či donátora.

4.6 Struktura programu

Základní idea celého programu se opírá o fakt, že efektivní primární prevence je možná pouze při souběžném působení nejen na dospívající děti a mládež, ale také na nejširší vztahové okolí. Kromě přímé práce s dětmi program usiluje o co nejširší zapojení rodičů a pedagogů s cílem korigovat možné nevyhovující výchovné styly a přispět tak ke změně klimatu rodiny i školy (Prospe, 2008).

Přímá práce s dětmi ve třídách

Setkání lektorů se třídou probíhají v pravidelných intervalech vždy 2x za kalendářní rok. Jednotlivá setkání jsou koncipována v rozsahu 4 vyučovacích hodin, rozdělených půlhodinovou přestávkou obvykle do dvou bloků. Lektori pracují s celým třídním kolektivem. Setkání vede vždy dvojice pro danou třídu stálých lektorů¹⁰. Program je vždy interaktivní, obecně ho lze charakterizovat jako kombinaci zážitkových technik a následné diskuse, mapující jak pocity v průběhu techniky, tak zkušenosti s obdobnými situacemi v běžném životě či souvisejícími tématy. Obvyklým prvkem programu je v nižších ročnících aktivní účast třídního učitele, který prochází technikami stejně jako jeho žáci. Po dohodě se žáky a pedagogy se ve vyšších ročnících od účasti třídního učitele většinou ustupuje (mnohdy se jeví jako kontraproduktivní a omezuje je v otevřenosti v problematických tématech). Lektori se s třídním učitelem setkávají vždy před zahájením programu (konzultují zvolené téma a roli učitele v programu) i krátce po jeho zakončení (Prospe, 2008).

Zvláštní pozornost je v rámci programu zaměřená na takové jedince, kteří se jeví s ohledem na oblast rizikového chování jako více ohrožení a riziková. Jedná se především o děti a dospívající, kteří jsou vůči svým vrstevníkům v určité míře hendikepováni, především v důsledku nevyhovujícího rodinného zázemí (nedostatek poskytované péče, nedostatek vhodně nastavených pravidel a hranic, případně obojí).

V souvislosti s realizací programu ve třídě jsou řešeny i mimořádné situace, které svým významem či obsahem překračují obvyklou náplň práce s dětmi ve třídách (např. odhalení fyzického násilí v rodině žáka, odhalení šikany ve třídě). Způsob jejich řešení je individuální a odvíjí se od dané situace.

---

¹⁰ Nelze jednoznačně zajistit, je snahou, aby byl tým lektorů stabilní a příliš se neměnil.

Náplň programu a jeho **tématické zaměření** odpovídá vývojové zralosti žáků. Níže uvedené okruhy témat pro jednotlivé ročníky lze upravovat dle aktuálních potřeb jednotlivých třídních kolektivů (Prospe, 2010).

4. ročník: seznámení s preventivním programem a lektory, navázání kontaktu; tvorba společných pravidel a nácvik vhodné reakce na jejich porušování; práva dětí; spolupráce ve třídě, sebe prezentace, principy komunikace, nácvik naslouchání, vzájemné porozumění; pozitivní sebepojetí; posílení pozitivních vztahů a sounáležitosti v kolektivu, prohloubení poznání druhých; přijetí sebe; efektivní řešení konfliktů, zvládání vlastních emocí na jeho počátku, poznání výhod kooperativního přístupu k řešení

5. ročník: smysl prevence, pravidla; hlubší poznání a ocenění druhých i sebe sama; podpora zdravé sebe prezentace, nácvik verbalizace potřeb a emocí, efektivní dávání a přijímání zpětné vazby; podpora vzájemného pomáhání a spolupráce žáků, formulace doporučení pro vzájemnou spolupráci, jejich využití v běžném životě školy a jejich následné procvičování; význam důvěry v mezilidských vztazích, zmapování stavu kolektivu v přítomnosti a návrhy na zlepšení vzájemných vztahů; integrace nových žáků; respekt, prevence školní šikany (diskuse, strategie, práce ve skupinách); osobní zdroje a hodnoty, hospodaření s časem; užívání alkoholu a cigaret - zmapování zkušeností a znalostí žáků a předání informací o negativních důsledcích

6. ročník: začlenění nových žáků do třídního kolektivu; posilování pozitivních prvků vztahů ve třídě: posílení důvěry, rozvoj kooperace a komunikace, ocenění druhých, respekt k druhým, skupinová soudržnost, sebe prezentace, znovunastavení třídních pravidel, porozumění jejich smyslu a pojmenování osobního vkladu pro jejich dodržování, informace o důležitosti komunikace, diskuse a dohody, nácvik zpětné vazby; závislosti - seznámení s riziky spojenými s konzumací alkoholu a nikotinu a hracími automaty; násilí, zvládání agresivních impulsů sociálně přijatelným způsobem; otevření tématu jinakosti a vyřazení z kolektivu, prevence školní šikany a kyberšikany; prevence sociálně negativních jevů - útěků z domova, záškoláctví; vztahy chlapců a děvčat, rozdílná očekávání vyplývající z genderových rolí

7. ročník: prohlubování vztahů v kolektivu, zlepšování spolupráce a zpětné vazby, formulace doporučení pro vzájemnou spolupráci a jejich využití v běžném životě školy, řešení konfliktů, pojmenování rozdílů mezi konstruktivním a nekonstruktivním řešením a jejich praktické využití v konfliktních situacích, pravidla asertivní komunikace, škodlivost pomluv; vztahy k autoritám (rodič, dítě, učitel), vzájemný respekt a ocenění; problematika návykových látek legálních i nelegálních; rozpoznání manipulativních technik - nácvik odmítání, odpovědnost za své

rozhodování a svůj život; ujasnění vlastních životních hodnot, podpora dětí v kvalitně zaměřeném trávení volného času a podpora ke zdravému životnímu stylu; problematika part; vztahy chlapců a dívek ve třídě, partnerské vztahy, sexualita a vzájemná očekávání, prevence sexuálně přenosných chorob; sebe prezentace, vnímání ostatních lidí, stereotypy, předsudky a nakládání s nimi, mezilidské vztahy a komunikace; podpora zdravého sebevědomí a pozitivního vnímání vlastní osobnosti; prevence rasismu

8. ročník: problematika návykových látek - předání objektivních informací, zdravotní důsledky dlouhodobého zneužívání drog, rozdíly v osobních postojích k psychoaktivním látkám, hledání jiných alternativ řešení problémů; podpora žáků v kvalitním trávení volného času, podpora zdravého životního stylu, nácvik odmítání; očekávání od druhého pohlaví a možné bariéry, vzhled do tématu partnerských a sexuálních vztahů, nácvik navlékání kondomů; hodnotová orientace a zacílení životního směřování - náhled na individuální odlišnost hodnotového žebříčku, plány do budoucna, odpovědnost za učiněná rozhodnutí, zvědomění hodnot jako možných opěrných bodů v dalším životě; pozitivní vlastnosti a sebevyjádření; spolupráce ve třídě - práce s modelovými situacemi; sociální sítě na internetu, kyberšikana; zhodnocení proběhlých programů (Prospe, 2010).

Individuální konzultace s dětmi

Jedná se o konzultace poskytované dětem v průběhu či bezprostředně po ukončení programů primární prevence, jejichž cílem je umožnit i rozhovor těm žákům, kteří se ve skupině spolužáků nedokáží dostatečně otevřít, stejně jako vytvořit prostor pro témata, pro která není atmosféra třídy dostatečně bezpečným a důvěrným prostředím. Tyto konzultace tvoří doplněk k práci s třídními kolektivy.

Hlavní náplní konzultací byla aktivní snaha dětí řešit špatné vztahy v třídním kolektivu, dále pak napětí v rodinách při rozvodech rodičů, psychosomatické obtíže, násilí v širším okruhu rodiny, pocity osamocení a nezapadnutí do třídního kolektivu, problémy s odmítnutím nežádoucích vztahů, ukončování partnerských vztahů či získávání informací o sexualitě.

Individuální konzultace s rodiči

Rodičům jsou nabízeny v případě potřeby individuální konzultace s vedoucím o.s. Prospe. Rodiče této nabídky využívají velmi zřídka, což může být dáno i tím, že rodiče se pro odbornou pomoc přirozeně obracejí na jiná zařízení.

Besedy s rodiči

Na každé ze škol probíhají besedy s rodiči žáků v rozsahu 2 vyučovacích hodin se zaměřením např. na tato témata: jak zlepšit vztahy mezi rodiči a školou, prevence užívání alkoholu a cigaret, jak se domluvit s dítětem v pubertě, jak uchránit své dítě před drogami apod. Jako potenciálně nosné se tedy ukazuje zaměření seminářů na obecnější výchovné obtíže společné většině rodin. Témata související s prevencí obecně či specificky s prevencí užívání návykových látek rodiče neoslovují, zřejmě jsou podobně jako jejich děti tímto tématem již přesyceni.

Školení/semináře pedagogických pracovníků

Vzdělávání pedagogických pracovníků je považováno za jeden z důležitých pilířů popisovaného programu. V průběhu školního roku probíhají školení pro všechny pedagogické pracovníky školy. Obecně jsou zaměřené na problematiku rizikového chování, konkrétní práci s problémovými žáky a třídami a reflektují průběh programu primární prevence na dané škole.

Dále probíhají školení metodiků prevence, která jsou tématicky zaměřena např. na psaní projektových žádostí, tvorbu minimálního preventivního programu, způsob práce v interaktivních preventivních programech, úlohu a vzdělávání školního metodika prevence. Jejich cílem je zejména prohloubení znalostí v oblasti prevence rizikového chování, dále pak doplnění a prohloubení praktických dovedností v oblasti primární prevence. Obecným cílem je posílení kompetentnosti jednotlivých škol v přípravě a realizaci Minimálního preventivního programu.

4.7 Odborná způsobilost programu

Hlavním cílem o.s. Prospe je poskytovat kvalitní preventivní programy rizikového chování se specifickým zaměřením na prevenci zneužívání návykových látek. V roce 2007 získalo certifikaci MŠMT pro program primární prevence poskytovaný v rámci školní docházky. Programy sdružení jsou stabilně podporovány Magistrátem Hlavního města Prahy.

V projektu pracuje v současné době deset pracovníků. Tým lektorů se skládá z absolventů nebo studentů VŠ humanitních směrů. Všichni jsou vzděláni v problematice primární prevence v kursech akreditovaných MŠMT, někteří lektori mají mnohaletou praxi ve vedení preventivních programů. Všichni pracovníci jsou také komplexně vzděláni v oblasti problematiky užívání návykových látek. Lektori procházejí pravidelnou supervizí své práce.

PRAKTICKÁ ČÁST

5. Cíle výzkumu

Cílem bakalářské práce je přinést informace umožňující porozumění náhledu, jakým pedagogové vnímají jednotlivé složky preventivního programu včetně jeho přínosu pro školu a pedagogický tým.

Domnívám se, že kvalitní systém hodnocení programu primární prevence rizikového chování se nemůže opírat pouze o data získaná prostřednictvím dotazníkového výzkumu (tj. výzkum prováděný o.s. Prospe, jehož cílovou skupinou jsou žáci škol), přestože i tyto údaje jsou důležitým indikátorem. Evaluaci spokojenosti pedagogického týmu s programem tak považuji za vhodný doplněk celkového hodnocení programu.

V rámci této práce je prostřednictvím dotazníku, adresovaného ředitelům škol, školním metodikům prevence a třídním učitelům hodnocena spokojenost pedagogů se stávajícím programem. Evaluace spokojenosti tak poskytne příležitost k zapojení pedagogů do celkového procesu evaluace programu.

V preventivních aktivitách jsou učitelé obvykle hlavními aktéry, podílejí se na dalších prvcích školní prevence, např. na přípravě aktivit, rozhodování o účasti či zapojení rodičů apod. (Richter, J. (Ed); 2005).

Při výměně zkušeností a informací z prostředí škol a z vlastní preventivní práce pedagogů můžeme získat cenné poznatky a informace, které pak můžeme zohlednit při vypracovávání programové nabídky i výběru metod a forem práce (Skácelová, 2004).

Cílem výzkumu je „dát školám prostor“ vyjádřit se k průběhu programu, všem jeho složkám i k individuálním problémům, se kterými se případně potýkají.

Plánovaný výzkum dále nabízí prostor k otevřené komunikaci se všemi školami, neboť poskytuje pedagogům možnost podělit se o své zkušenosti s programem. Mohlo by tak dojít i k pochopení, že problematika rizikového chování a programy směřované k jejich řešení jsou na školách běžným jevem a snahou úřadu není kontrola, ale pomoc školám tyto problémy co neefektivněji řešit. Forma zavedení programu, kdy iniciátorem byla m.č. Praha 14, byla školami zpočátku vnímána jako tlak z „vnějšku“ a vyvolala obavy z odkrytí problémů a pochybnosti, nakolik má projekt kontrolní funkci.

Ze své pozice mohu potvrdit, že se často setkávám s nejrůznějšími připomínkami týkající se zejména struktury programu a spolupráce s lektorským týmem. Dostávají se ke mě informace z různých zdrojů, zkreslené a neúplné (informace z porad ředitelů škol, připomínky ze stran metodiků prevence apod.). Vzniká tak dezinformovanost a mnohdy i zbytečné pochybnosti o průběhu programu ve školách.

Doposud m.č. Praha 14 (zadavatel této veřejné zakázky) od těchto zúčastněných stran neobdržela žádné ucelené hodnotící podklady týkající spokojenosti se strukturou programu a úrovní spolupráce s realizátorem.

Tento záměr uvítali i pracovníci občanského sdružení a v neposlední řadě i supervizí tým, který nad programem dohlíží.

6. Výzkumné otázky

1) „Je daná struktura programu pro školu, resp. pedagogický tým přínosem nebo větší zátěží?“ „Co je třeba zlepšit?“ „Jaké jsou potřeby jednotlivých škol?“

Strukturou je myšlena:

- přímá práce s dětmi ve třídách (včetně tématického zaměření programu, vhodnosti časové dotace a vymezení cílové skupiny)
- individuální konzultace s dětmi
- individuální konzultace s rodiči
- besedy pro rodiče
- školení (semináře) pro pedagogy

2) „Pokládají pedagogové tento preventivní program jako vhodný doplněk jejich působení a snahy či nikoli?“ „Má preventivní program pozitivní/negativní dopady na další realizaci prevence ve škole?“

Tímto bodem jsou myšleny přínosy/ztráty ve vztahu k pedagogům (škole), a to z hlediska těchto dopadů:

- větší provázanost programu s již vytvořením preventivním systémem školy

- posílení kompetencí škol v přípravě a realizaci vlastních Minimálních preventivních programů
- doplnění a prohloubení znalostí pedagogických pracovníků v oblasti prevence rizikového chování
- získání nových zkušeností a praktických dovedností užitečných pro další práci s třídním kolektivem
- pozitivní/negativní dopady na další realizaci prevence ve škole

3) „Jsou pedagogové spokojeni s úrovní spolupráce ve vztahu k realizátorovi?“

Spokojeností je myšleno, zda jsou služby realizátora poskytovány důsledně a spolehlivě a zda uspokojují potřeby dané školy. Spokojenost je zde hodnocena z hlediska následujících aspektů:

- spolupráce s lektory (přímá práce s dětmi ve třídě, zpětná vazba o průběhu programu ve třídě)
- hodnocení programu prostřednictvím hodnotících schůzek, zpráv od realizátora
- předávání informací, konzultace možných změn a akceptování návrhů ze strany škol

4) „Jsou finanční prostředky rozpočtu m.č. Praha 14 určené na tento program z pohledu škol efektivně vynaložené?“

7. Výzkumný soubor

Z důvodů, které uvádím v předchozí kapitole, jsem pokládala za přínosné oslovit pedagogické pracovníky základních škol na území m. č. Praha 14, aby se k výše uvedené problematice vyjádřily.

Celkem bylo osloveno 6 základních škol na území m.č. Praha 14. Respondenty tohoto výzkumu byli ředitelé škol, školní metodici prevence a třídní učitelé¹¹. Celkem bylo osloveno 95 pedagogů, dotazník (včetně informovaného souhlasu) odevzdalo celkem 69 pedagogů. Návratnost dotazníků byla 73%.

---

¹¹ Pouze třídní učitelé tříd, které jsou do programu primární prevence zapojeny.

Tabulka č. 1 Přehled počtu respondentů

Základní škola	Počet oslovených pedagogů	Počet odevzdaných dotazníků
ZŠ Bratří Venclíků	9	15
ZŠ Vybíralova	17	20
ZŠ Chvaletická	11	14
ZŠ Generála Janouška	15	18
ZŠ Hloubětínská	11	20
ZŠ Šimanovská	6	8
Celkem	69	95

8. Metody získávání (sběru) dat

Pro následující zhodnocení spokojenosti pedagogů s programem primární prevence byla zvolena dotazníková metoda, která byla doplněna metodou tzv. ohniskové skupiny.

8.1 Dotazníková metoda

Hlavní použitou metodou sběru dat byla dotazníková metoda. Dotazníky (samonaváděcí) byly navrženy tak, aby vyhovovaly potřebám a cílům výzkumu a přinesly hodnotné informace. V dotazníku jsou zastoupeny jak otázky otevřené, umožňující volnou formulaci odpovědi, tak otázky uzavřené, které nabízí respondentovi výběr odpovědí z několika variant. Použité otázky v dotazníku byly zvoleny tak, aby vyplnění dotazníku bylo co nejjednodušší, rychlé a pohodlné (viz. příloha č. 3).

Dotazník určený ředitelům škol, metodikům prevence a třídním učitelům a zahrnuje tyto tématické oblasti:

- zhodnocení programu s ohledem na jeho strukturu,
- zhodnocení dopadů působení preventivního programu ve škole (s ohledem na požadavky pedagogického týmu a potřeby školy),
- provázanost (propojenost) programu primární prevence s další preventivními aktivitami školy,
- zhodnocení způsobu předávání informací o průběhu programu (zpětná vazba),
- zhodnocení spolupráce s lektory (konzultace a předávání informací, charakter přímé práce s dětmi ve třídách),

- zhodnocení spolupráce školy s Městskou částí Praha 14 (s ohledem na financování programu).

Při tvorbě dotazníku a koncipování otázek jsem vycházela ze stanovených výzkumných otázek a specifikovaných okruhů. Konkrétní otázky byly sestavovány tak, aby ke každému okruhu bylo možné získat odpověď ano/ne. Pro upřesnění těchto odpovědí, byla navržena škála doplňujících konkrétních odpovědí, zařazená pod každou výchozí otázkou. Zde mohli respondenti označit křížkem odpovídající možnosti (tedy více než jednu možnost) a tím i upřesnit svoji odpověď dle toho, zda na výchozí otázku odpověděli ano/ne. Při sestavování škály doplňujících konkrétních odpovědí jsem vycházela především z charakteristiky hodnoceného programu a ze zpráv o jeho průběhu. To mi pomohlo formulovat škálu možností tak, aby odpovídala dané struktuře hodnoceného programu a zároveň bylo možné definovat míru spokojenosti dle stanovených výzkumných otázek. U každé škály možností byla zařazena i kategorie „jiné“, kde mohli respondenti doplnit svoje vlastní stanovisko, mínění, postoj. Některé otázky byly koncipovány tak, aby nabízeli více prostoru pro otevřené, volné odpovědi.

8.2 Metoda ohniskové skupiny

Dotazníková metoda byla doplněna metodou tzv. ohniskové skupiny. O zařazení této doplňující metody byli pedagogové informováni již během prvních schůzek před zahájením dotazníkového výzkumu. Před svoláním této skupiny byli účastníci seznámeni s povahou a rozsahem informací, které budou diskutovány. Účast na diskusi v rámci ohniskové skupiny byla dobrovolná a účastnilo se jí 7 pedagogů.

9. Etické aspekty výzkumu

Při řešení etických otázek byla zvažována možná rizika, která by účastníkům mohla hrozit. Velkou inspirací mi byly publikace WHO, které popisují proces plánování evaluací a zabývají se i řešením etických otázek.

Ředitelé škol byli před zahájením výzkumu nejprve seznámeni s povahou výzkumu a požádáni s předstihem o vyslovení souhlasu s jeho realizací na půdě školy. Během této fáze jim byl vysvětlen účel, povaha, časová náročnost jejich účasti a forma sběru dat. Vzhledem k víceleté spolupráci s řediteli škol, mi sami nabídli spolupráci týkající se sběru dat a návratnosti dotazníků. Pokládali za zbytečné, každý dotazník zasílat poštou a přislíbili, že dotazníky v obálkách shromáždí a předají v rámci další domluvené schůzky. Původní plán sběru dat formou

návratnosti dotazníků v ofrankovaných obálkách byl tedy změněn. Tento postup neohrozil anonymitu výzkumu, dotazníky respondenti shromažďovali v uzavřených obálkách.

Účastníci tohoto výzkumu byli chráněni před zbytečnou časovou zátěží, narušováním soukromí a rizikem dalších újem. Z důvodu ochrany účastníků výzkumu byly vytvořeny formuláře pro získání informovaného souhlasu. Účastníci byli informováni o daných postupech získávání dat, o účelu výzkumu a byl jim poskytnut dostatečný prostor, aby se mohli na cokoli zeptat. Poté byli požádáni o vyslovení souhlasu s tím, že budou předmětem sběru dat.

Účastníci byli vyzváni k podpisu formuláře o souhlasu, který popisuje účel a metodu výzkumu. Vysvětluje, co je od účastníků požadováno, pokud se rozhodnout k účasti. Dále vysvětluje, že účast na výzkumu je dobrovolná, s možností odstoupit bez jakéhokoli důsledku.

Formulář pro získání informovaného souhlasu s výzkumem je uveden v příloze č. 2. Formulář k získání informovaného souhlasu s účastí na ohniskové skupině je uveden v příloze č. 4.

10. Příprava sběru dat

Před zahájením výzkumu, jak již bylo výše zmíněno, bylo nutné zvážit etické aspekty výzkumu, časový plán sběru dat a provést pilotní test.

Pilotní test

Za účelem odzkoušení nástroje sběru dat, ověření vhodnosti formulovaných otázek a odhalení možných nedostatků, byl proveden pilotní test. Podstatou tohoto pilotního testu bylo vyzkoušet nástroj sběru dat na malém předběžném výběrovém souboru. Tento test měl především zodpovědět otázku, zda je připravený dotazník koncipován tak, aby byl zdrojem užitečných informací. Hlavním cílem tohoto pilotního testu bylo odstranění možných chyb před samotným zahájením výzkumu.

Pilotní test proběhl 4. dubna 2011 ve spolupráci se školními metodiky prevence, v rámci pravidelné schůzky. Výběrový soubor tvořilo 6 metodiků z 6 základních škol. Během tohoto setkání byl všem zúčastněným vysvětlen účel výzkumu a pilotního testu, předán informativní dopis, formulář o informovaném souhlasu a dotazník. Metodici prevence byli požádáni o spolupráci na plánovaném výzkumu, vyzváni ke zhlédnutí všech dokumentů a požádáni o vyplnění dotazníků. Po jeho vyplnění bylo zkoumáno, zda dotazovaní porozuměli otázkám, zda byly otázky vhodně a srozumitelně formulované, zda lze pomocí tohoto dotazníku získat

potřebné a užitečné informace. V rámci diskuse byly vyslechnuty názory a podněty všech přítomných ohledně vylepšení dotazníku. Metodici prevence byli velmi vstřícní a ochotní na toto téma diskutovat. Také přislíbili spolupráci při vyplňování dotazníku na půdě školy (ve smyslu předání informací ostatním pedagogům a metodická podpora při vyplňování dotazníků). Dále přislíbili účast na plánované ohniskové skupině, o které byli informováni v souvislosti s účelem výzkumu.

Zhodnocení pilotního testu:

K formulaci otázek a obsahu nebylo příliš velkých námitek a připomínek. Zúčastnění zadání dotazníku porozuměli a vyplnili jej bez výrazných obtíží. Vyplnění dotazníku trvalo přibližně 10 minut. Připomínky byly zaznamenány u zaškrťování odpovědí uvedených v tabulce, a to ve smyslu, že tyto odpovědi často sváděly jen k vyplnění údaje v tabulce a ostatnímu již nebyla věnována pozornost. Z tohoto důvodu byla v dotazníku (jeho úvodní části) zahrnuta tato poznámka: "Prosím, věnujte při vyplňování dotazníku pozornost i doplňujícím otázkám pro upřesnění Vašich odpovědí."

Na základě podnětu ze strany zúčastněných byla do dotazníku zařazena i následující otázka: „Měl/a byste zájem (po ukončení cyklu pětiletého programu) o pokračování v dlouhodobé prevenci touto formou?“ Ostatní úpravy se týkaly formulací dvou otázek, což pokládám za drobné připomínky.

Během diskuse s metodiky prevence jsem také zaznamenala připomínky k realizaci programu a zřejmé prvky nespokojenosti. V této souvislosti byly zmíněny obavy týkající se anonymity výzkumu. Objevily se totiž pochybnosti, zda budou pedagogové tato zjevná zjištění do dotazníku otevřeně a pravdivě zaznamenávat. Tato skutečnost by pak mohla ohrozit (ovlivnit) kvalitu výzkumu. Tento podnět mi přinesl důležitý náhled na celou situaci kolem výzkumu a vedl k zamyšlení nad otázkou, jak zvýšit kvalitu dotazníkového výzkumu a získat skutečná a věrohodná data. To vše mě přimělo k důkladné přípravě, neboť jsem si uvědomila, že tyto záležitosti bude nutné podrobně konzultovat s pedagogy již při první schůzce. S tím souvisí i důkladné objasnění účelu výzkumu, včetně ošetření etických aspektů tak, aby byly eliminovány případné obavy ze strany pedagogů.

Po odzkoušení nástroje v rámci pilotního testování následovalo shrnutí poznatků a revize plánu sběru dat. Pilotní test si vyžádal drobné změny v obsahu dotazníku (dle výše uvedených podnětů). Tyto byly zpracovány a teprve poté bylo možné začít s oficiálním sběrem dat.

11. Sběr dat

Distribuce a sběr dotazníků

Nejprve bylo nutné oslovit ředitele škol a seznámit je s plánovaným výzkumem. Po předchozí telefonické domluvě byly dohodnuty schůzky s řediteli jednotlivých škol. V rámci tohoto setkání byli ředitelé, jak už bylo výše uvedeno, seznámeni s povahou výzkumu a požádáni s předstihem o vyslovení souhlasu s jeho realizací na půdě školy. Dále byly domluveny termíny schůzek s pedagogickým týmem jednotlivých škol za účelem zahájení výzkumu.

Setkání s pedagogy proběhlo ve dnech 18. a 19. dubna 2011. Pedagogům byly předány všechny potřebné informace, vysvětlen účel výzkumu, předán průvodní dopis a formulář informovaného souhlasu. Dotazovaní byli seznámeni s tím, čeho a proč se zúčastní a byli informováni o možnosti odstoupit z tohoto výzkumu, bez jakýchkoli negativních důsledků.

Průvodní dopis adresovaný pedagogům (viz. příloha č. 1) popisuje účel a metodu výzkumu, vysvětluje, co je od pedagogů požadováno, pokud se rozhodnou k účasti. Dále popisuje povahu a časovou náročnost účasti a vysvětluje, že účast na výzkumu je dobrovolná.

Všichni dotazovaní byli před zařazením do výzkumu požádáni o souhlas s účastí a byli vyzváni k podpisu formuláře (viz. příloha č. 2). Účast na výzkumu potvrdila většina z oslovených. Poté byl pedagogům předán dotazník spokojenosti, včetně přiložené obálky.

V závěru tohoto setkání byla pedagogům, zcela nezávazně, nabídnuta účast na tzv. ohniskové skupině. S ohledem na jejich zájem o výsledky výzkumu a další vývoj primární prevence na školách byla tato nabídka přijata velmi pozitivně. Účast na této skupině byla potvrzena (dle předchozí domluvy) až při sběru dotazníků. Pedagogům byl zároveň předán formulář, informovaný souhlas s účastí na ohniskové skupině (viz. příloha č. 4) a byli vyzváni k podpisu formuláře. Účast na ohniskové skupině potvrdilo 7 pedagogů.

Úroveň spolupráce s pedagogy jednotlivých škol hodnotím jako velmi dobrou, k čemuž výrazně přispěl i fakt, že s pedagogy (zejména s řediteli škol a metodiky prevence) spolupracuji již několik let.

Ohnisková skupina

Setkání s pedagogy se uskutečnilo 12. května 2011 a proběhlo za účasti 7 pedagogů ze 4 základních škol. Zastoupení pedagogů bylo následující: 4 třídní učitelé, 3 metodici prevence. Délka trvání ohniskové skupiny byla 1 hodinu. Před samotným zahájením skupiny byl všem

zúčastněným opětovně vysvětlen účel setkání. Přítomní byli seznámeni s plánovanou strukturou setkání a byli požádáni o svolení s pořizováním záznamu diskuse a všech dalších informací. V tomto případě se jednalo o písemný záznam, jenž byl všemi odsouhlasen. Ohnisková skupina měla předem připravenou strukturu, sestávající se z doplňujících otázek a okruhů problémů, kterým bylo třeba věnovat další pozornost. Tyto otázky a okruhy vyplynuly z výsledků dotazníkového výzkumu. Jednalo se zejména o okruhy otázek, na které (jak poukazuje analýza dat) nebyla nalezena zcela jednoznačná odpověď. Předmětem diskuse byly také otázky, na které v dotaznících odpovědělo nejméně respondentů. Prostor byl věnován i často uváděným a opakovaným odpovědím v otázkách otevřených.

Přehled zvolených tematických okruhů a otázek:

- Struktura programu a její rozšíření o další aktivity ano či ne? Pokud ano, o jaké aktivity? Pokud ne, co je důvodem?
- Časová dotace programu pro jednotlivé třídy. Je vhodně zvolená? Pokud ne, co by se dalo změnit?
- Individuální konzultace s dětmi. Pokládají je pedagogové za vhodný doplněk práce s třídními kolektivy? Pokud ano, v čem? Pokud ne, proč?
- Spokojenost s tematickým zaměřením besed pro rodiče žáků. Jsou besedy pro rodiče vhodnou součástí preventivního programu? Pokud ne, co by se dalo změnit?
- Spokojenost se semináři pro pedagogy. Důvody proč ano, důvody pro ne.
- Informace o průběhu programu ve třídě. Byly Vám poskytnuté informace užitečné pro další práci s třídním kolektivem? Pokud ano, v čem?
- Tematické zaměření a možnost navrhopvat a konzultovat úpravy programu dle aktuálních potřeb dané třídy. Přínos, nevýhody (problém).
- Spokojenost s kvalitou programu a stylem práce lektorů ve třídách.
- Spokojenost s předáváním informací prostřednictvím hodnotících schůzek realizátora s pedagogickým týmem.
- Zájem/nezájem (po ukončení cyklu pětiletého programu) o pokračování v dlouhodobé prevenci touto formou.

Přehled těchto témat mi byl „vodítkem“ během diskuse, abych neopomněla žádný aspekt, kterému bylo třeba věnovat pozornost. Téma bylo vždy představeno a přítomní se k němu

vyjadřovali. Pro upřesnění jejich sdělení, byli přítomným, položeny připravené doplňující otázky. Přístup pedagogů byl velmi vstřícný, ochotně vyjadřovali své názory i odpovědi k jednotlivým otázkám. Na závěr diskuse byly shrnuty výsledky a účastníci byli vyznáni k vyjádření, zda nebyla opomenuta některá důležitá sdělení, která by tu měla zaznít. Nechybělo ani poděkování a ocenění za pozornost a čas.

Zhodnocení ohniskové skupiny:

Ohnisková skupina byla zdrojem užitečných informací a zároveň i dobrou zkušeností. Výstupy z této skupiny (s ohledem na nízkou účast ze strany pedagogů a nevyváženému zastoupení z řad jednotlivých škol), jsou spíše doplněním či upřesněním zjištěných dat. Nelze je příliš konkretizovat a vztahovat „plošně“, neboť zastoupení pedagogů bylo skutečně nízké. Nemyslím si, že je to dáno nezájmem pedagogů o danou problematiku a domnívám se, že je spíše odradila časová náročnost a množství požadovaných informací v rámci celého výzkumu. Konkrétní výstupy z této ohniskové skupiny jsou zahrnuty v analýze dat a doplňují výsledky dotazníkového výzkumu.

Ohnisková skupina mi byla také zdrojem cenných zkušeností. Bylo poměrně těžké skupinu moderovat, usměrňovat ke konkrétním tematickým okruhům a zároveň pořizovat písemný záznam.

12. Analýza získaných dat

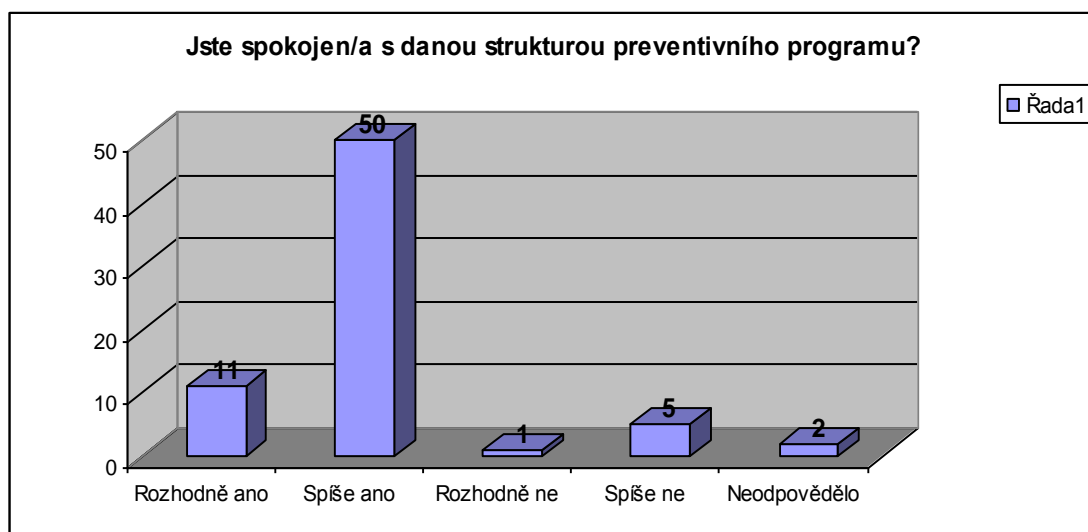
Fáze zpracování dat probíhala v průběhu května 2011. Získaná data prostřednictvím dotazníkového výzkumu byla zpracována pomocí programu Microsoft Excel. Data získaná v průběhu ohniskové skupiny byla přepsána a následně využita v průběhu analýzy. Kapitola popisuje výsledky dotazníkového výzkumu (doplněné o výsledky z ohniskové skupiny) dle stanovených výzkumných otázek. Pod každou výzkumnou otázkou jsou vyhodnoceny jednotlivé otázky z dotazníků, které se k této výzkumné otázce vztahují. Pro snadnější přehled získaných odpovědí je ke každé otázce zařazen graf, který dokresluje výsledky. Následuje popis dat zobrazených v grafu (vyhodnocení otázky s odpověďmi ano/ne), poté vyhodnocení škály odpovědí u navržených kategorií včetně vyhodnocení doplňujících otevřených otázek. U otázek, které byly diskutovány v rámci ohniskové skupiny, jsou navíc zahrnuty i výsledky z ohniskové skupiny.

Z důvodu velké náročnosti zpracování dat, byl zvolen přístup analýzy, který se nevztahuje k hodnocení spokojenosti pedagogů jednotlivých škol, ale k hodnocení spokojenosti pedagogů jako celku. Výsledky nereprezentují jednotlivé školy, protože podrobnější analýza dat není v možnostech této práce.

1) „Je daná struktura programu pro školu, resp. pedagogický tým přínosem nebo větší zátěží?“ „Co je třeba zlepšit?“ „Jaké jsou potřeby jednotlivých škol?“

1. Jste spokojena s danou strukturou preventivního programu?

Graf č. 1

Z celkového počtu 69 respondentů 67 odpovědělo, 2 neodpověděli.

Z 67 odpovědí 61 odpovědělo kladně, z toho 50 spíše ano, 11 rozhodně ano.

Zbývajících 6 odpovědělo záporně, z toho 5 spíše ne, 1 rozhodně ne.

U kladných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že pokládají za podstatné následující části programu: přímou práci s dětmi ve třídě 63, individuální konzultace s dětmi 23, besedy pro rodiče 14, individuální s rodiči 11, semináře/školení pro pedagogy 7.

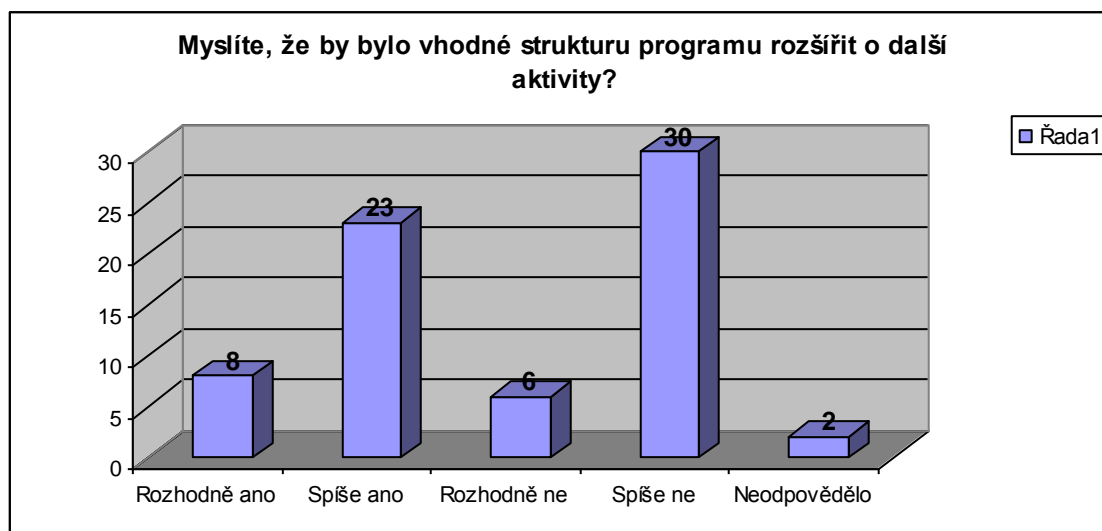
U záporných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že pokládají za nadbytečné následující části programu: besedy pro rodiče 7, přímá práce s dětmi ve třídě 4, individuální konzultace s rodiči 4, školení/semináře pro pedagogy 3, individuální konzultace s dětmi 3.

Z výsledků dotazníkového výzkumu vyplývá, že **většina pedagogů je s danou strukturou spokojena. Za nejvíce podstatné části programu** považují pedagogové *přímou práci s dětmi ve třídách a individuální konzultace s dětmi*. Naopak **za nejméně podstatné části programu** považují pedagogové *semináře/školení pro pedagogy*.

Za nadbytečné části programu považují pedagogové zejména *besedy pro rodiče*.

2. Myslíte, že by bylo vhodné danou strukturu programu rozšířit o další aktivity?

Graf č. 2

Z celkového počtu 69 respondentů 67 odpovědělo, 2 neodpověděli.

Z 67 odpovědí 36 odpovědělo záporně, z toho 30 spíše ne, 6 rozhodně ne.

Dalších 31 odpovědělo kladně, z toho 23 spíše ano, 8 rozhodně ano.

U kladných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že považují za vhodné rozšířit danou strukturu o tyto aktivity: vzdělávací kurzy pro pedagogické pracovníky 15, programy selektivní prevence 11, programy indikované prevence 10, jiné: 4 x výjezdy třídních kolektivů.

U záporných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že důvodem proč danou strukturu nerozšířit o další aktivity je následující: struktura programu odpovídá potřebám školy, není třeba program rozšiřovat 19, jsem spokojen/a s danou strukturou, není třeba program rozšiřovat 18, s programem nejsem spokojen/a 3, jiné 1: „Všeho moc škodí.“

Výsledky naznačují, že větší část pedagogů, tj. **36 nepovažuje za vhodné danou strukturu programu rozšiřovat o další aktivity**. Jako důvod nejčastěji uvádí, že *jsou s danou strukturou*

spokojení, neboť odpovídá potřebám jednotlivých škol. Dalších 31 respondentů považuje za vhodné danou strukturu programu rozšířit o další aktivity, a to zejména o vzdělávací kursy pro pedagogické pracovníky.

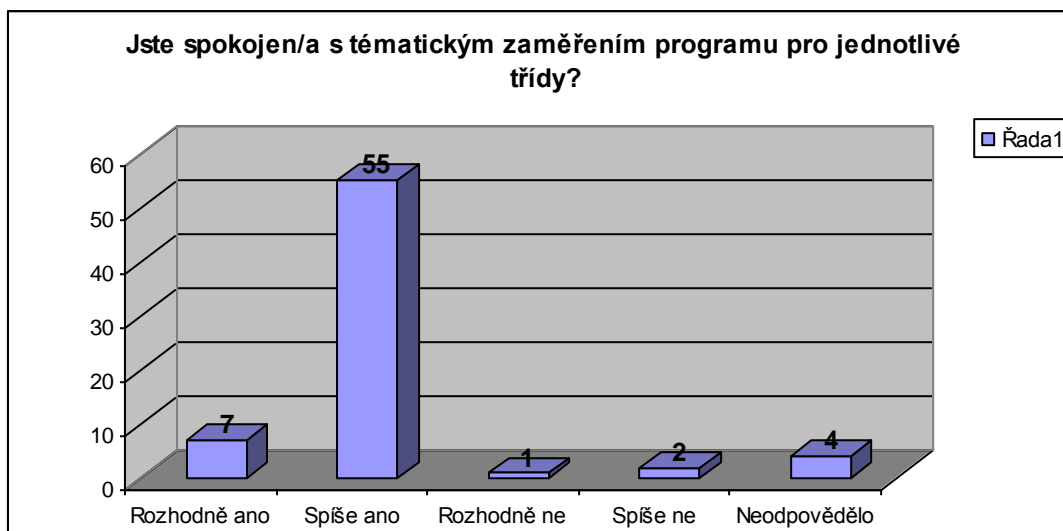
Vzhledem k tomu, že výsledky neukazují výrazný rozdíl mezi zápornými/kladnými odpověďmi, tj. 36/31, byla tato otázka konzultována v rámci **ohniskové skupiny**. Z celkového počtu 7 přítomných pedagogů 4 potvrdili, že nepovažují za vhodné danou strukturu programu rozšiřovat a to z těchto důvodů: „Mám zájem strukturu programu navýšit, ale s realizátorem programu nejsem spokojen.“ „Pochybuji o výsledné efektivitě programu, nemám zájem o rozšíření programu.“ „Zrušit celý preventivní program.“ „Za současného složení lektorského týmu nemám zájem o další aktivity.“

Další 3 pedagogové uvedli, že považují za vhodné danou strukturu programu rozšířit o další aktivity a sdělili následující: „Mám zájem o výjezdy 6. tříd mimo školu“. „Mám zájem realizovat více výjezdních aktivit (týdenní výjezd celého třídního kolektivu). Efektivita primární prevence se tím mnohonásobně zvýší.“ „Mám zájem o výjezdy celých tříd na více dnů mimo školu tak, aby to bylo cenově dostupné pro všechny žáky.“

Z výsledků dotazníkového výzkumu vyplývá, že **pedagogové mají poměrně odlišný názor na rozšíření dané struktury programu**. Za zmínku však stojí, že o rozšíření struktury programu o určitou aktivitu má zájem většinou stejná škola, tj. že škola upřednostňuje rozšíření programu např. o programy indikované prevence.

3. Jste spokojen/a s tématickým zaměřením programu pro jednotlivé třídy?

Graf č. 3

Z celkového počtu 69 respondentů 65 odpovědělo, 4 neodpověděli.

Z 65 odpovědí 62 odpovědělo kladně, z toho 55 spíše ano, 7 rozhodně ano.

Zbývající 3 odpověděli záporně, z toho 2 spíše ne, 1 rozhodně ne.

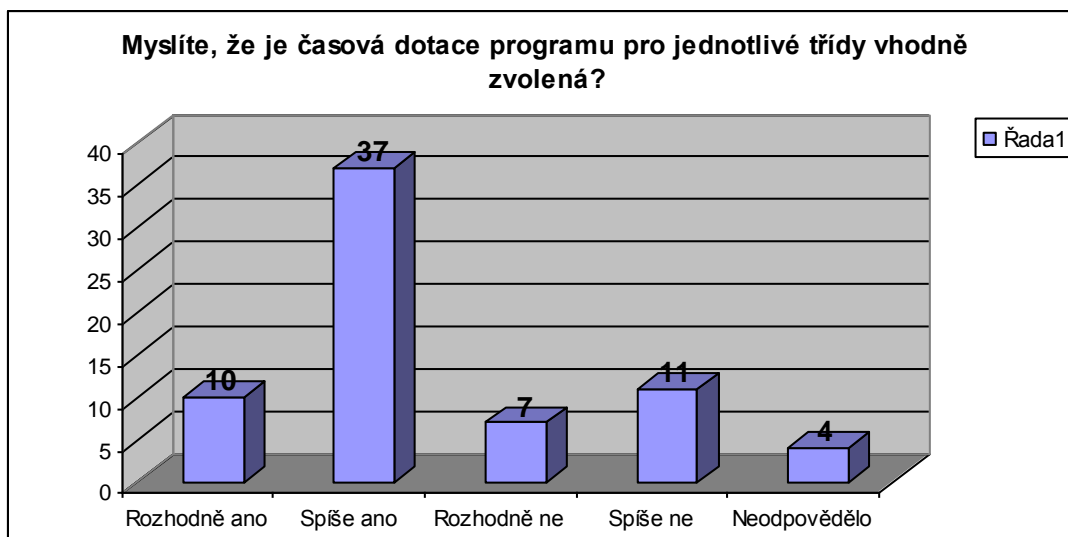
U kladných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli následující: témata odpovídají vývojové zralosti žáků 38, témata jsou vhodně zvolená 34, témata odpovídají konkrétním potřebám školy 22.

U záporných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli následující: témata neodpovídají konkrétním potřebám školy 1, jiné 2: „Témata jsou formální, samoúčelná, někdy mám pocit stereotypu.“ „Témata jsme si museli sami nahlásit, začátek byl o ničem.“

Z výsledků téměř jednoznačně vyplývá, že **s tematickým zaměřením programu jsou pedagogové spokojeni**, nejčastěji uvádí, že *témata odpovídají vývojové zralosti žáků a jsou vhodně zvolená*.

4. Myslíte, že je časová dotace programu pro jednotlivé třídy vhodně zvolená?

Graf č. 4

Z celkového počtu 69 respondentů 65 odpovědělo, 4 neodpověděli.

Z 65 odpovědělo 47 kladně, z toho 37 spíše ano, 10 rozhodně ano.

Zbývajících 18 odpovědělo záporně, z toho 11 spíše ne, 7 rozhodně ne.

U kladných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli následující: časová dotace odpovídá konkrétním potřebám dané školy 27, časová dotace je vhodně zvolená a dostatečná

22, jiné 2: „Chtělo by to pravidelnost, ne jedenkrát za půl roku.“ „Program přesunout na začátek školního roku - narušuje výuku.“

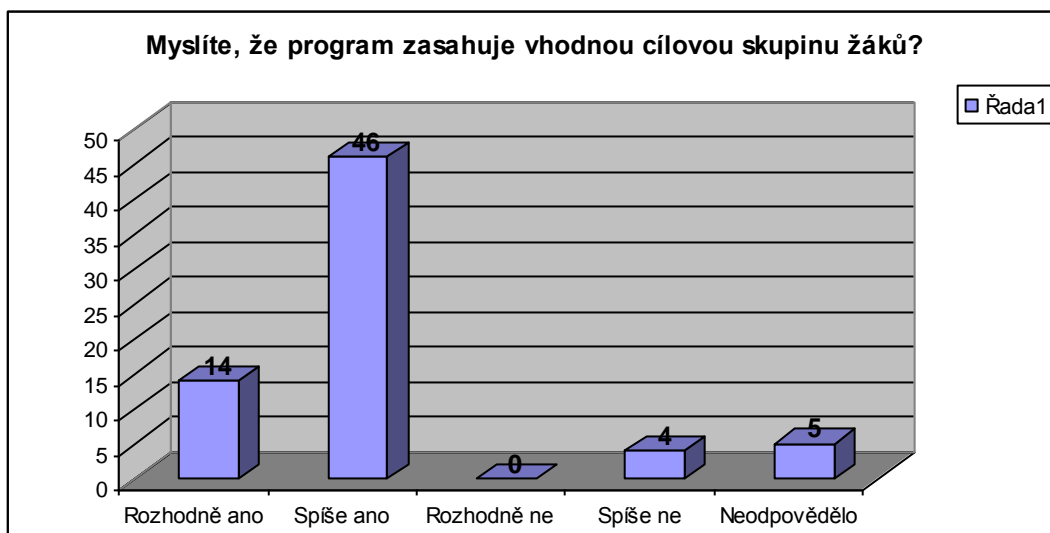
U záporných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli následující: časová dotace by měla být upravena dle konkrétních potřeb jednotlivých tříd 13, časová dotace by měla být navýšena 9, jiné 2: „Několikrát ročně po kratší dobu, tj. 4 x 2 hodiny.“ Časová dotace by měla být snížena 1.

Tato otázka byla také zmíněna **v rámci ohniskové skupiny**. Z celkového počtu 7 přítomných pedagogů 4 vyjádřili spokojenost a sdělili následující: „S časovou dotací nemáme problém, je vhodně nastavená.“ „Časová dotace je dostatečná, není třeba ji upravovat.“ „S časovou dotací jsem spokojen.“ „Jsem spokojen, ale možnost navýšení hodin uvítám.“ Zbývajících 3 pedagogové vyjádřili nespokojenost a uvedli následující: „Chtělo by to větší pravidelnost, ne jen jednou za půl roku.“ „Za 8 hodin se nelze seznámit a plně poznat žáka.“ „Program zařadit vícekrát ročně po kratší dobu.“

Výsledky naznačují, že s časovou dotací jsou pedagogové spíše spokojeni. Jako důvod nejčastěji uvádí, že časová dotace odpovídá konkrétním potřebám školy a je vhodně zvolená a dostatečná.

6. Myslíte, že program zasahuje vhodnou cílovou skupinu žáků?

Graf č. 5

Z celkového počtu 69 respondentů 64 odpovědělo, 5 neodpovědělo.

Z 64 odpovědělo 60 kladně, z toho 46 spíše ano, 14 rozhodně ano.

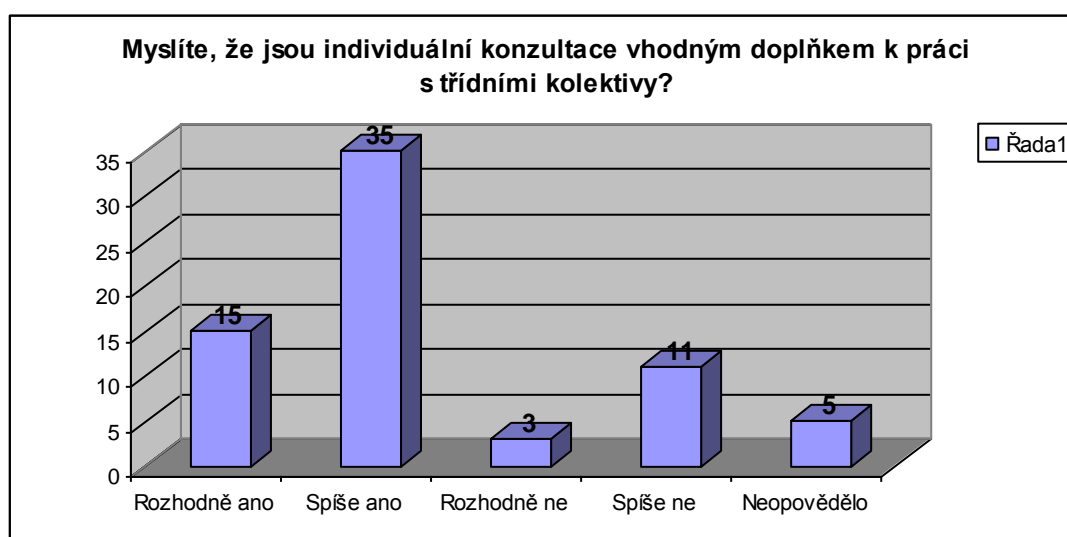
Zbývajících 4 odpověděli záporně, z toho spíše ne 4, rozhodně ne 0.

Výsledky ukazují, že **se zaměřením programu na danou cílovou skupinu žáků je většina pedagogů spokojena.**

Nespokojenost byla zaznamenána na jedné ze základních škol, kde 4 respondenti uvedli, že by měl být program zaměřen na následující cílovou skupinu: žáky, kteří mají problémy v jednání a komunikaci se spolužáky, problematičtí žáci, žáci nově přicházející do kolektivu.

12. Myslíte, že jsou individuální konzultace s dětmi vhodným doplňkem k práci s třídními kolektivy?

Graf č. 6

Z celkového počtu 69 respondentů 64 odpovědělo, 5 neodpovědělo.

Z 64 odpovědělo 50 kladně, z toho 35 spíše ano, 15 rozhodně ano.

Zbývajících 14 odpovědělo záporně, z toho 11 spíše ne, 3 rozhodně ne.

U kladných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že přínos individuálních konzultací vidí v následujícím: jsou přínosné pro žáky, kteří se neodvážejí své problémy otevřeně řešit 34; umožňují rozkrytí hlubších problémů a hledají odpovídající způsob jejich řešení 24; umožňují konzultovat témata, pro která není atmosféra třídy dostatečně bezpečným a důvěrným prostředím 21, jiné 1: „Jsou přínosem ve všem uvedeném“.

U záporných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli následující důvody: individuální konzultace nejsou ze strany dětí využívány 9, nejsou ze strany lektorů aktivně nabízeny 2, se závěry dál lektori nepracují 2, jiné 4: „Lektori nejsou ke konzultacím dostatečně kompetentní.“

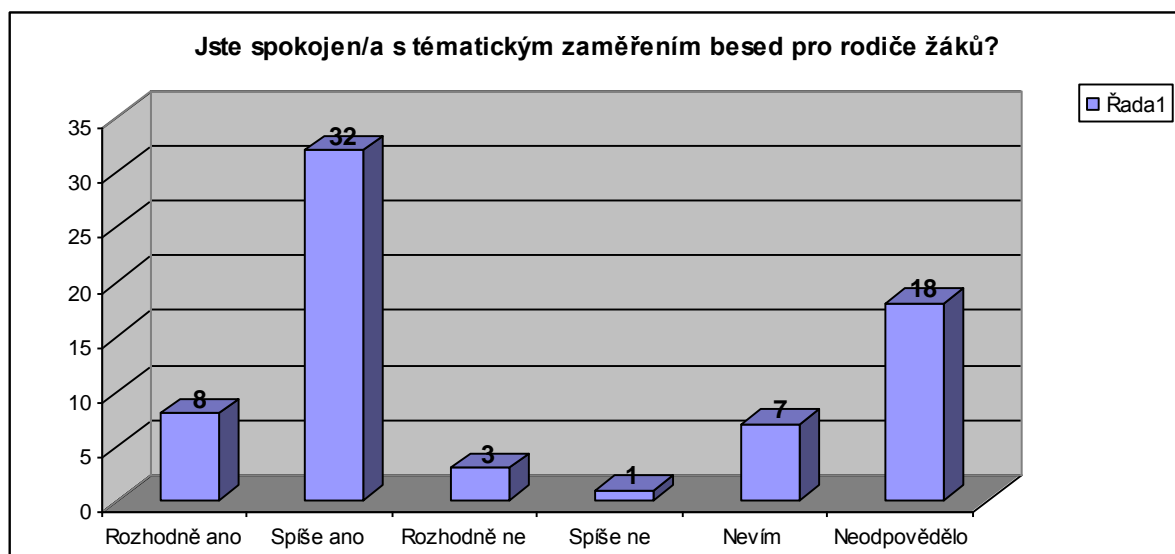
V rámci ohniskové skupiny, byla tato otázka dále konzultována a rozvinula se v poměrně bohatou diskusi. Ze 7 přítomných pedagogů 4 zmiňovali, že individuální konzultace vyžadují souhlas rodičů. Zbývajících 3 uvedli, že to nepokládají za důvod, proč by konzultace nebyly ze strany dětí využívány. Většina škol toto řeší tzv. generálním souhlasem, tudíž není důvod je nevyužívat.

Dále v rámci ohniskové skupiny 3 pedagogové sdíleli stejný názor a uvedli, že lektoři nejsou k individuálním konzultacím dostatečně kompetentní (nejsou schopny situaci náležitě řešit, což může vést ke ztrátě důvěry dětmi). Dále bylo zmíněno: „Lektoři nemohou rozpoznat skutečnou podobu problému, je-li nějaký.“ „Během konzultace se dá „něco“ vyjasnit, ne však vyřešit.“ „Lektoři nejsou psychologové.“

Z výsledků vyplývá, že **většina pedagogů, pokládá individuální konzultace za vhodný doplněk k práci s třídními kolektivy a považuje je za přínosné z hlediska rozkrytí hlubších problémů a hledání odpovídajících způsobů jejich řešení.** Dále uvádějí, že *jsou přínosné pro žáky, kteří se neodvážejí své problémy otevřeně řešit.* **Menšina pedagogů je nepokládá za vhodný doplněk k práci s třídními kolektivy**, a to zejména z důvodů, že tyto *nejsou ze strany dětí využívány.* Dále se objevují *pochybnosti týkající se odborných kompetencí lektorského týmu.*

14. Jste spokojen/a s tématickým zaměřením besed pro rodiče žáků?

Graf č. 7

Z celkového počtu 69 respondentů 51 odpovědělo, 18 neodpovědělo, 7 uvedlo nevím (nemohu se vyjádřit). Ze 44 zbývajících odpovědí bylo 40 kladných, z toho 32 spíše ano, 8 rozhodně ano. Zbývajících 4 odpověděli záporně, z toho 1 spíše ne, 3 rozhodně ne.

U kladných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli následující: témata jsou vhodně zvolená 19, témata považují za přínosná a užitečná 17, oceňují možnost tematické zaměření konzultovat a navrhovat úpravy dle aktuálních potřeb školy 12.

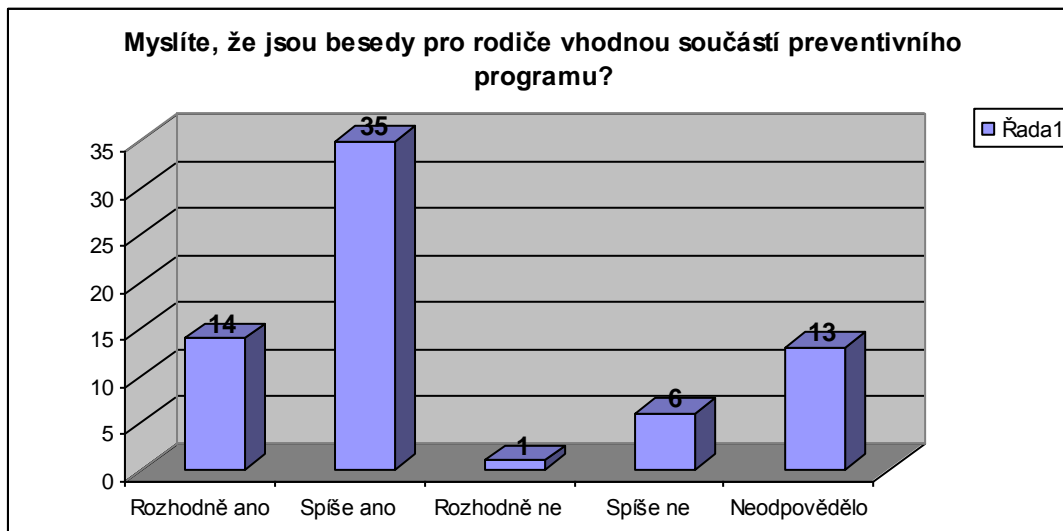
K odpovědím, co by se dalo změnit (náměty či návrhy témat, způsob jak „prolomit“ nezájem rodičů o danou problematiku) se vyjádřili pouze 3 respondenti a uvedli následující: „Bylo by vhodné rozšířit nabídku témat.“ „Besedám udělat větší reklamu.“ „Témata více přizpůsobit tomu, co rodiče aktuálně trápí, jaké situace řeší, než přednášky o rizikovém chování obecného rázu.“

Vzhledem k malému počtu zaznamenaných odpovědí byla tato otázka konzultována **v rámci ohniskové skupiny**. Ze 7 přítomných pedagogů 4 sdělili, že na tuto otázku nemohli odpovědět, neboť se besed pro rodiče neúčastnili. K besedám se staví poněkud skepticky a uvádí, že je to zbytečná ztráta času, rodiče stejně na schůzky nechodí. Zbývajících 3 uvedli: „Jsem spokojen, témata si volí škola.“ „Jsem spokojen s tématy, nejsem spokojen účastí rodičů (je smutné, že zájem rodičů je nízký až nulový).“ Jeden z přítomných pedagogů zmínil spokojenost se schůzkami rodičů a uvedl tyto důvody: „Podařilo se nám oslovit rodiče (do žákovské knížky žáků byly uvedeny tři témata, z nichž si rodiče mohli zvolit jedno téma – nutno podepsat rodičem). Tato forma oslovení rodičů měla úspěch, na schůzkách byla zaznamenána vyšší účast. Zvolené téma setkání: „Jak se bavit s pubertákem.“

Z výsledků výzkumu vyplývá, že **pedagogové, kteří mají s besedami pro rodiče zkušenost, jsou s jejich tematickým zaměřením převážně spokojeni, témata považují za vhodně zvolená, přínosná a užitečná**. I zde lze zaznamenat rozdíly v názorech mezi jednotlivými školami.

15. Myslíte, že jsou besedy pro rodiče vhodnou součástí preventivního programu?

Graf č. 8

Z celkového počtu 69 respondentů 56 odpovědělo, 13 neodpovědělo.

Z 56 odpovědí 49 odpovědělo kladně, z toho 35 spíše ano, 14 rozhodně ano.

Zbývajících 7 odpovědělo záporně, z toho 6 spíše ne, 1 rozhodně ne.

U kladných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že za jejich největší přínos považují následující: zvýšení informovanosti rodičů o preventivních programech školy 29, zvýšení informovanosti rodičů o formách rizikového chování a důsledcích s ním spojeným 27, zlepšení úrovně spolupráce s rodiči 21.

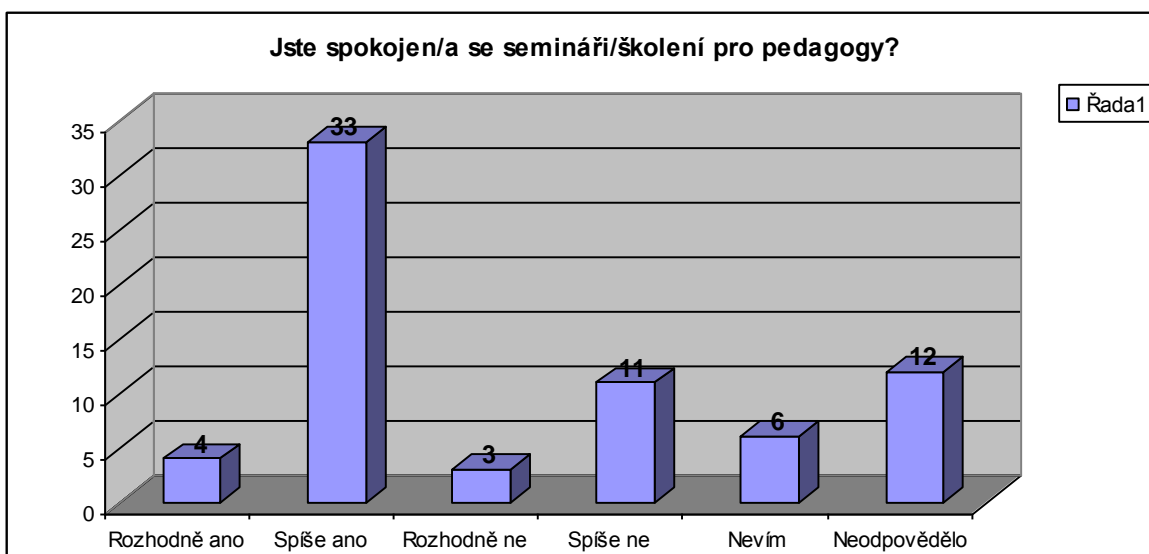
U záporných odpovědí byly zaznamenány pouze 4 následující komentáře: „Odezva rodičů není.“ „Rodiče to nezajímá.“ „Nemohu se vyjádřit, během školního roku neproběhly.“ „Nevím, nezažila jsem.“

Otázka úzce souvisí s otázkou předcházející a byla též konzultována **v rámci ohniskové skupiny**. Ze 7 přítomných pedagogů 3 sdělili, že besedy pro rodiče pokládají za vhodnou součást preventivního programu a to zejména v oblasti zvýšení informovanosti rodičů o dění na škole. Další pedagog zmínil: „S besedami jsem spokojen, i účast rodičů to potvrzuje. Pokládám je za vhodné realizovat v termínech konání třídních schůzek (zvýší se účast rodičů).“ **Zbývajících 3 uvedli nespokojenost** (s ohledem na nízkou účast rodičů) a sdělili následující: „Rodiče většinou nemají zájem, a pokud ano, odezva ze strany rodičů není žádná.“ „Besed se účastní většinou rodiče bezproblémových žáků.“ „Účast rodičů se jeví jako nedostatečná.“

Z výsledku výzkumu vyplývá, že **většina pedagogů považuje besedy pro rodiče za vhodnou součást preventivního programu** a jejich největší přínos vidí zejména ve **zvýšení informovanosti rodičů o programech školy a zvýšení informovanosti rodičů o formách rizikového chování a důsledcích s ním spojeným**. **Nespokojenost vyjadřují zejména s nízkou účastí rodičů**. Považují však za pozitivní, že se tímto pedagogové zabývají a hledají možnosti, jak a čím rodiče oslovit a zaujmout (např. volba témat, organizace besedy apod.).

16. Jste spokojen/a se semináři/školení pro pedagogy?

Graf č. 9

Z celkového počtu 69 respondentů 57 odpovědělo, 12 neodpovědělo, 6 uvedlo „nevím“ seminářů/školení jsem se neúčastnil/a.

Ze zbývajících 51 odpovědí 37 odpovědělo kladně, z toho 33 spíše ano, 4 rozhodně ano. Zbývajících 14 odpovědělo záporně, z toho 11 spíše ne, 4 rozhodně ne.

U kladných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli následující: semináře/školení jsou zdrojem užitečných informací 14, témata seminářů/školení jsou vhodně zvolená 12, časová dotace seminářů/školení je dostatečná 12, semináře/školení jsou zdrojem užitečných informací vedoucích k doplnění a prohloubení znalostí v oblasti primární prevence rizikového chování 12, jiné 2: „Semináře se mi líbí, ale je jich málo.“ „Mám dobré zkušenosti, vždy mi byly přínosem.“

U záporných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli následující: semináře nejsou zdrojem užitečných informací 7, témata seminářů/školení jsou nevhodně zvolená 2,

časová dotace seminářů/školení je příliš vysoká 1, jiné 2: „Žádala bych zajímavější formu.“ „Více přizpůsobit semináře aktuálním potřebám pedagogů.“

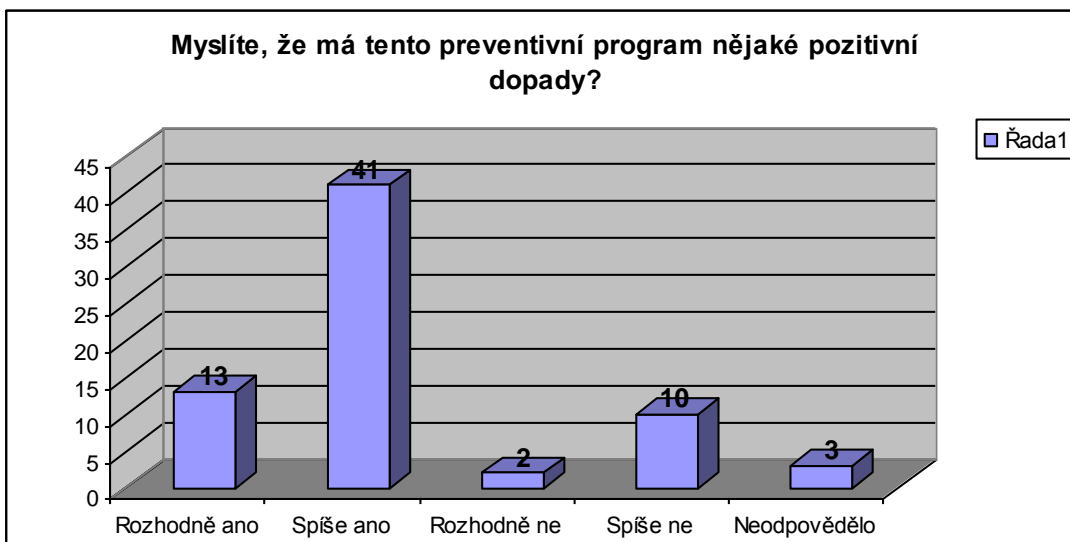
Vzhledem k malému počtu zaznamenaných odpovědí byla tato otázka konzultována **v rámci ohniskové skupiny**. Ze 7 přítomných pedagogů 3 sdělili, že jsou nespokojeni s navrhovaným tematickým zaměřením a požadují větší sladění seminářů/školení s konkrétními potřebami pedagogů. Uvítali by větší zaměření na řešení praktických záležitostí. „Proškolit třídní učitele a zrušit tento program, činnosti si mohou učitelé dělat sami.“ Jeden z pedagogů uvedl, že semináře/školení nepokládá za efektivní, nevidí v tom smysl. Zbývajících 3 sdělili, že jsou se semináři spíše spokojeni a považují je za zdroj užitečných informací.

Výsledky ukazují, že **většina pedagogů, kteří se seminářů/školení účastní, jsou spíše spokojeni**, považují je za *zdroj užitečných informací*. **Ostatní** (menšina), semináře/školení *nepovažuje za zdroj užitečných informací*. Očekávání pedagogů od těchto seminářů jsou poměrně rozdílná. Určitý vliv může mít i pracovní zařazení pedagoga (jiná očekávání má třídní učitel a jiná metodik prevence).

2) „Pokládají pedagogové tento preventivní program jako vhodný doplněk jejich působení a snahy či nikoli?“ „Má preventivní program pozitivní/negativní dopady na další realizaci prevence ve škole?“

8. Myslíte, že má tento preventivní program nějaké pozitivní dopady (s ohledem na realizaci prevence ve škole)?

Graf č. 10

Z celkového počtu 69 respondentů 66 odpovědělo, 3 neodpověděli.

Z 66 odpovědí 54 odpovědělo kladně, z toho 41 spíše ano, 13 rozhodně ano.

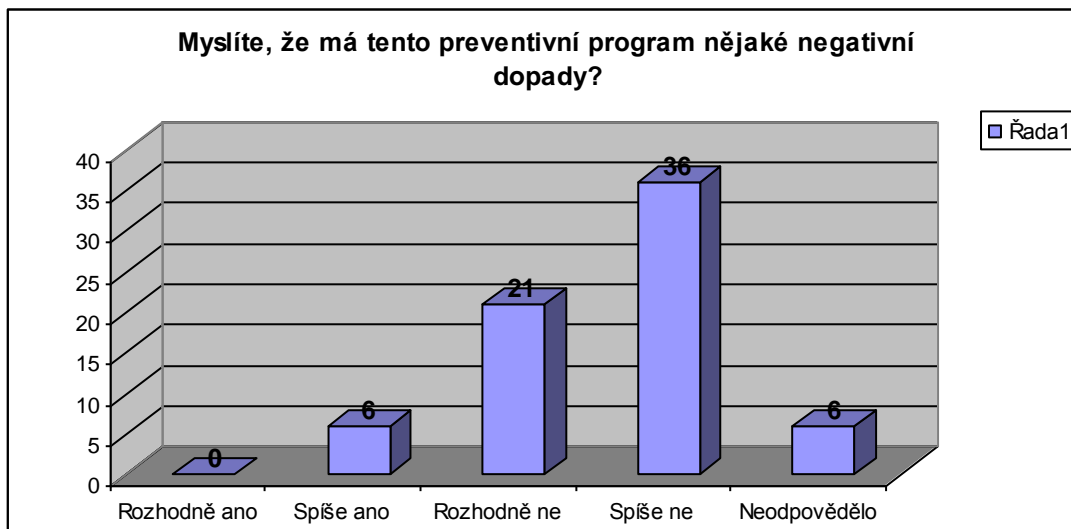
Zbývajících 12 odpovědělo záporně, z toho 10 spíše ne, 2 rozhodně ne.

Respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že **program má pozitivní dopady** (s ohledem na realizaci prevence ve škole) v následujícím: *zvyšuje informovanost žáků o rizikovém chování a důsledcích s ním spojeným 39, zlepšuje celkové klima ve třídě (škole) 24, program má smysl a napomáhá včasnému rozpoznání rizikového chování u dětí 17, program má smysl a vede ke snížení výskytu rizikového chování u dětí 17*, jiné 2: „Pokládám za přínosné, že učitel může pokračovat v načatém tématu.“ „Učitel má možnost pozorovat děti při práci, sledovat vztahy a reakce mezi žáky.“

Většina pedagogů se domnívá, že program má pozitivní dopady na další realizaci prevence ve škole, a to zejména v oblasti *zvyšování informovanosti žáků o rizikovém chování a důsledcích s ním spojeným*, dále pak *zlepšuje celkové klima ve škole*.

9. Myslíte, že má tento preventivní program nějaké negativní dopady (s ohledem na realizaci prevence ve škole)?

Graf č. 11

Z celkového počtu 69 respondentů 63 odpovědělo, 6 neodpovědělo.

Z 63 odpovědí 57 odpovědělo záporně, z toho 36 spíše ne, 21 rozhodně ne.

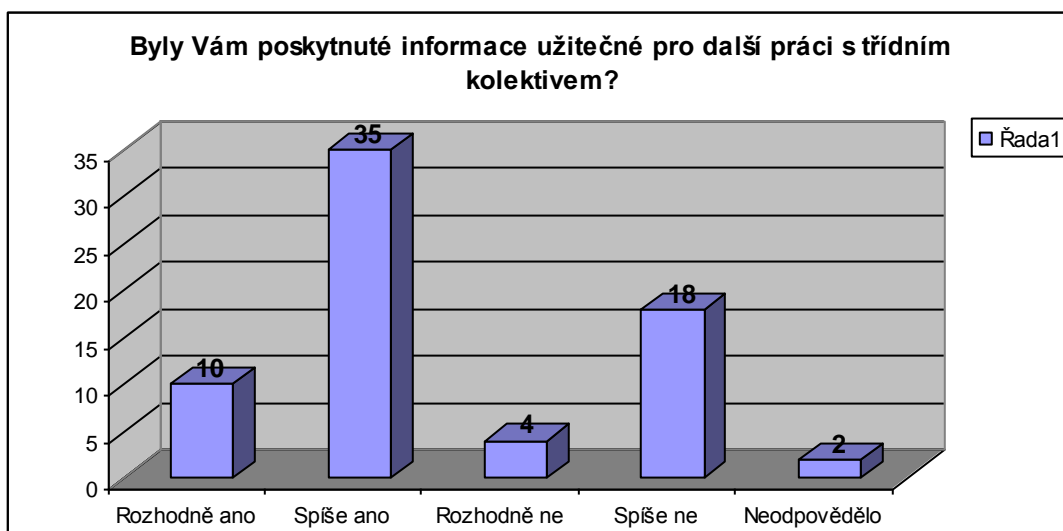
Zbývajících 6 odpovědělo kladně, z toho 6 spíše ano, 0 rozhodně ano.

Respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že **program může mít tyto negativní dopady** (s ohledem na realizaci prevence ve škole): *nevede ke snížení výskytu rizikového chování* 6, *nemá vliv na včasné rozpoznání rizikového chování u dětí* 3, *nezvyšuje informovanost o rizikovém chování a důsledcích s ním spojeným* 2, *zhoršuje celkové klima ve třídě (škole)* 1.

Převážná část pedagogů se domnívá, že program nemá negativní dopady na další realizaci prevence ve škole.

11. Byly Vám poskytnuté informace užitečné pro další práci s třídním kolektivem?

Graf č. 12

Z celkového počtu 69 respondentů 67 odpovědělo, 2 neodpovědělo.

Z 67 odpovědělo 45 kladně, z toho 35 spíše ano, 10 rozhodně ano.

Zbývajících 22 odpovědělo záporně, z toho 18 spíše ne, 4 rozhodně ne.

U kladných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že vidí jejich největší přínos v následujícím: *napomáhají mi při řešení problémových situací ve třídě* 20, *přinášejí mi nový pohled na dění ve třídě* 20, *umožňují mi bližší pohled na vztahy ve třídě* 17, *přispívají k hlubšímu poznání žáků* 17, *pomáhají při pojmenování problémů ve třídě* 16, *vedou k vyjasnění dalšího postupu na konkrétních případech* 15, *jsou užitečné pro další práci s konkrétními tématy a situacemi* 14, *napomáhají mi při zlepšování celkového klima ve třídě* 14, jiné 1: „Jakékoli informace, jak nadále pracovat s třídním kolektivem pokládám za užitečné a přínosné.“

Na otázku jaké informace byste uvítal/a odpovědělo 8 respondentů a uvedlo následující:

„Programy mají všeobecně nic neříkající témata, uvítali bychom besedy s odborníky.“ – 2x

„Programy probíhají 2x za školní rok, třídní učitel pracuje se třídou denně.“ – 2x

„Znám třídu podstatně lépe, než jakýkoli lektor, který přijde 2x za rok.“

„Informace získané 2 x ročně během jednoho dopoledne pro mne nemají žádný význam.“

„Třída se před lektory projevuje zcela jinak než běžně. Také záleží na momentálním počtu dětí ve třídě, na tom, zda chybí někdo výrazný, to vše ovlivňuje program. Pouhé 4 hodiny nedávají prostor pro nové poznatky “

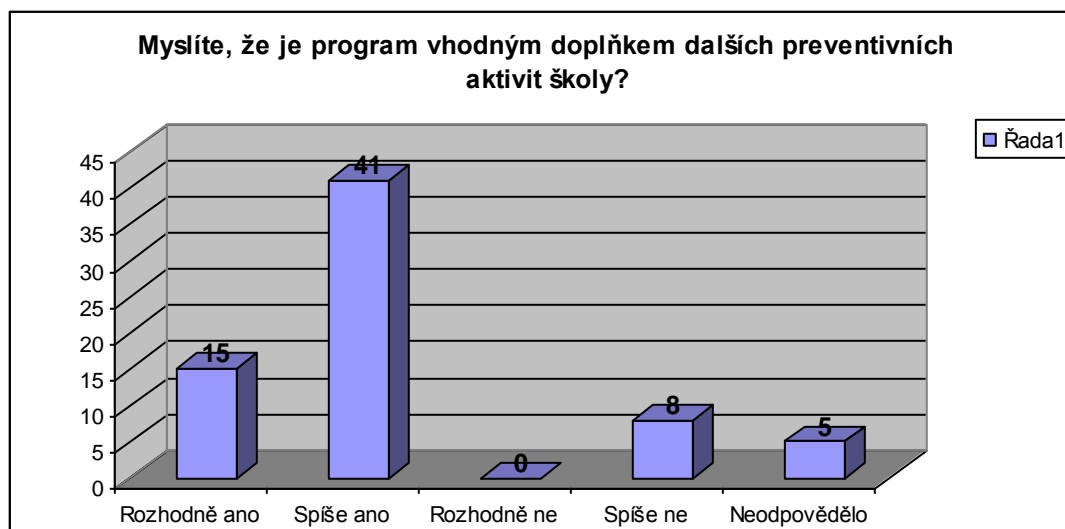
„Třídní učitel zná své žáky mnohem lépe než lektoři.“

Této otázce byl také věnován prostor v rámci **ohniskové skupiny**. Ze 7 přítomných pedagogů 5 zmínilo, že poskytnuté informace od lektorů, jsou sice někdy užitečným zdrojem informací. Tito se shodli na tom, že je pokládají spíše za zpětnou vazbu, než za užitečné podněty jak dále pracovat se třídním kolektivem. Zbývající 2 sdělili: „S těmito informacemi dále pracuji a pomohly mi pojmenovat problém ve třídě.“ „Informace získané od externistů jsou přínosné – vidí to, co já třeba nevidím, nevnímám.“ Názory pedagogů se opět liší dle postavení pedagoga ve škole. Třídní učitelé význam získaných informací často zpochybňovali, naopak metodici prevence uváděli, že jsou velmi užitečné pro další práci se třídou, popř. přímo se žákem.

Výsledky naznačují, že **většina pedagogů považuje poskytnuté informace za užitečné pro další práci s třídním kolektivem** a nejčastěji uvádí, že jim získané *informace napomáhají mi při řešení problémových situací ve třídě, přinášejí mi nový pohled na dění ve třídě*. Nezanedbatelný je také počet záporných odpovědí, kde výsledky naznačují určité prvky nespokojenosti, skepse a podceňování těchto informací.

17. Myslíte, že je program vhodným doplňkem dalších preventivních aktivit školy?

Graf č. 13

Z celkového počtu 69 respondentů 64 odpovědělo, 5 neodpovědělo.

Z 64 odpovědělo 56 kladně, z toho 41 spíše ano, 15 rozhodně ano.

Zbývajících 8 odpovědělo záporně, z toho 8 spíše ne, 0 rozhodně ne.

U kladných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že vidí jejich přínos v následujícím: větší provázanost programu s již vytvořeným preventivním systémem školy 26, navázání spolupráce s dalšími zainteresovanými organizacemi působícími v oblasti prevence na škole 25, posílení kompetencí škol v přípravě a realizaci vlastních preventivních programů 16, spolupráce na dalších aktivitách školy nad rámec tohoto preventivního programu 5.

K otázce, co by se dalo změnit, uvedlo 7 respondentů následující:

„Vynaložené finanční prostředky investovat do výjezdních pobytů žáků“ – 3x

„Začlenění preventivního programu přímo do výuky.“

„Zvýšit kvalifikovanost lektorů.“

„Proškolit pedagogický tým, škola by zajišťovala preventivní aktivity sama.“

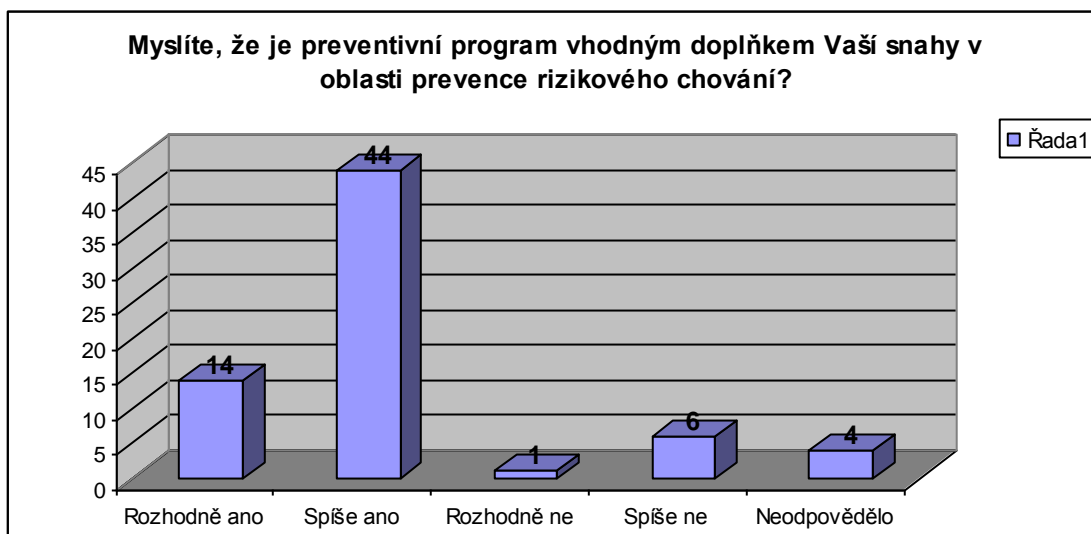
Výsledky ukazují, že **převážná část pedagogů považuje preventivní program za vhodný doplněk dalších preventivních aktivit školy**. Přínos vnímají zejména *ve větší provázanosti programu s již vytvořeným preventivním systémem školy a navázání spolupráce s dalšími zainteresovanými organizacemi působícími v oblasti prevence na škole*.

U této otázky se objevují značné rozdíly v postojích jednotlivých škol. Za zmínku stojí, že téměř stejný názor zaujímají všechny školy k přínosu tohoto programu z hlediska posílení jejich kompetencí. Je zajímavé, že poměrně **malá část pedagogů vnímá program za přínosný v oblasti posílení kompetencí škol v přípravě a realizace vlastních Minimálních preventivních programů**, přestože k tomuto by měl program také do jisté míry směřovat.

19. Myslíte, že je preventivní program vhodným doplňkem Vaší snahy v oblasti prevence rizikového chování?

Graf č. 14

Z celkového počtu 69 respondentů 65 odpovědělo, 4 neodpověděli.

Z 65 odpovědí 58 odpovědělo kladně, z toho 44 spíše ano, 14 rozhodně ano.

Zbývajících 7 odpovědělo záporně, z toho 6 spíše ne, 1 rozhodně ne.

U kladných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že přínos vidí v následujícím: program vede k získání nových zkušeností a dovedností užitečných pro další práci s třídním kolektivem 35, prohloubení efektivity dalších preventivních aktivit ve škole 25, doplňuje a prohlubuje znalosti pedagogických pracovníků v oblasti prevence rizikového chování 15, posiluje kompetence pedagogických pracovníků 8.

U záporných odpovědí respondenti uvedli následující: Nevidím v tom smysl, děti jsou pouze rády, že se nemusí učit.“ „Je to jen „plácnutí do vody“, nárazová akce, žádné soustavné působení není.“ „Zrušit program Prospe, je samoučelný, nepřináší výsledky v třídních kolektivech.“ „Program nepřinesl nic nového (žádné nové techniky, hry, rozhovory apod.).“

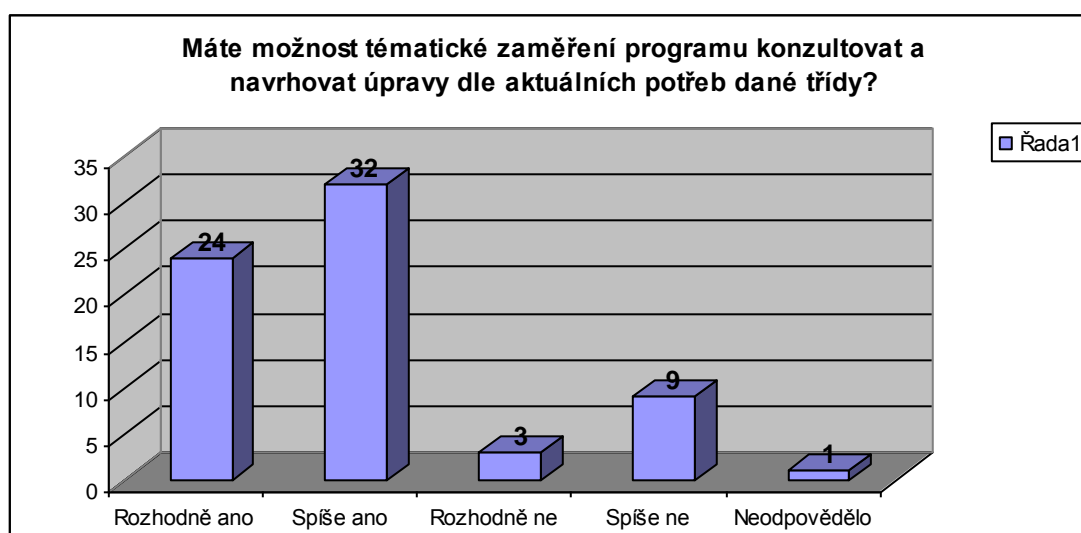
Výsledky ukazují, že **většina pedagogů považuje preventivní program za vhodný doplněk jejich snahy v oblasti prevence rizikového chování.** Přínos vidí zejména v *získání nových zkušeností a dovedností užitečných pro další práci s třídním kolektivem*, dále pak v *prohloubení efektivity dalších preventivních aktivit ve škole.*

Opět se zde potvrzuje, že aktivum programu z hlediska doplnění a prohloubení znalostí pedagogických pracovníků v oblasti prevence rizikového chování a v posílení jejich kompetencí, považuje poměrně malá část pedagogů za důležité a přínosné.

3) „Jsou pedagogové spokojeni s úrovní spolupráce ve vztahu k realizátorovi?“

5. Máte možnost tématické zaměření a náplň programu konzultovat a navrhnout úpravy dle aktuálních potřeb dané třídy?

Graf č. 15

Z celkového počtu 69 respondentů 68 odpovědělo, 1 neodpověděl.

Z 68 odpovědí 56 odpovědělo kladně, z toho 32 spíše ano, 24 rozhodně ano.

Zbývajících 12 odpovědělo záporně, z toho 9 spíše ne, 3 rozhodně ne.

U kladných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že možnost konzultovat tématické zaměření považují za přínosné v následujícím: programy jsou lépe přizpůsobeny konkrétním potřebám dané třídy 39, posílení přímé komunikace mezi lektory a třídními učiteli 24, lepší propojení programů s dalším preventivním působením školy 22, užší spolupráce lektorů a pedagogů nad konkrétními tématy a situacemi 19.

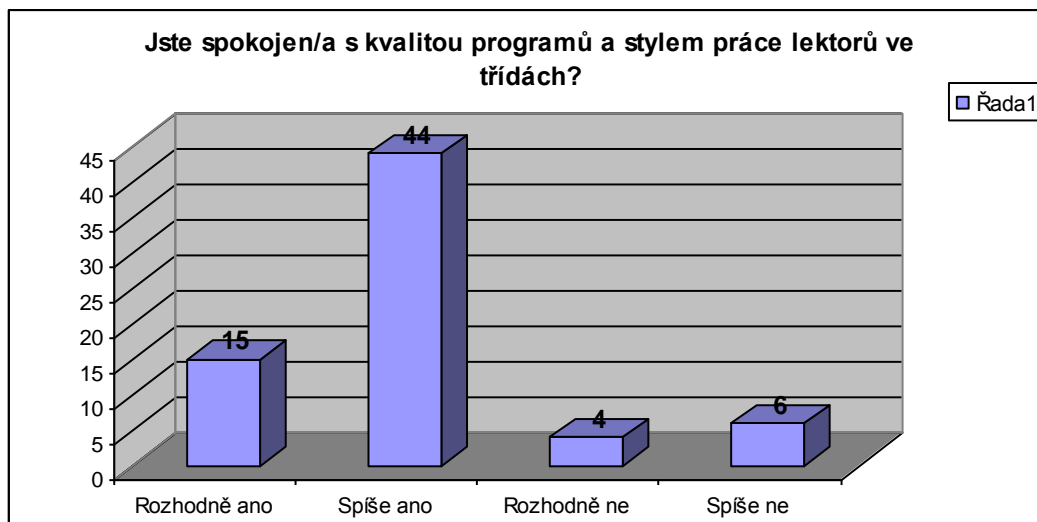
U záporných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že vidí nevýhody (problém) zejména v následujícím: odlišné představy a očekávání 6, komunikace s lektory neprobíhá ve vhodné formě 4, nedaří se navázat funkční komunikaci a spolupráci 2, navrhované úpravy nejsou respektovány 2, Jiné 1: „Téma je dané, nelze nic konzultovat ani upravovat.“

Vzhledem k nejednoznačným odpovědím, které měli nastítnit, v čem vidí pedagogové největší přínos těchto konzultací, byla tato otázka **diskutována v rámci ohniskové skupiny**. Bohužel ani zde pedagogové nedospěli k jednoznačným odpovědím.

Výsledky ukazují, že **pedagogové mají možnost tematické zaměření programu konzultovat**. Možnost konzultací témat oceňují a *za jejich přínos považují lépe přizpůsobené programy konkrétním potřebám dané třídy*. Za pozitivní pokládají i *posílení přímé komunikace mezi lektory a třídními učiteli*.

7. Jste spokojen/a s kvalitou programů a stylem práce lektorů ve třídách?

Graf č. 16

Z celkového počtu 69 respondentů 59 odpovědělo kladně, z toho 44 spíše ano, 15 rozhodně ano. Zbývajících 10 odpovědělo záporně, z toho 6 spíše ne, 4 rozhodně ne.

U kladných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že jsou spokojeni v následujícím: v hodinách je dobrá atmosféra 34, lektorům se daří vzbudit u žáků zájem a udržet jejich pozornost 33, metody přímé práce se žáky jsou vhodně zvolené 26, lektori umí přimět třídu k práci příjemným způsobem 21, program je veden vždy dvojicí pro danou třídu stálých lektorů 21, program je dobře připraven 20, jiné 2: „Vždy alespoň jeden lektor je stálý.“ „Nyní po třech letech působení programu je práce lektorů mnohem lepší než za začátku realizace programu.“

U záporných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že jsou nespokojeni v následujícím: nezvládání kázně a hluku při programech 7, lektori nemají dostatečné zkušenosti

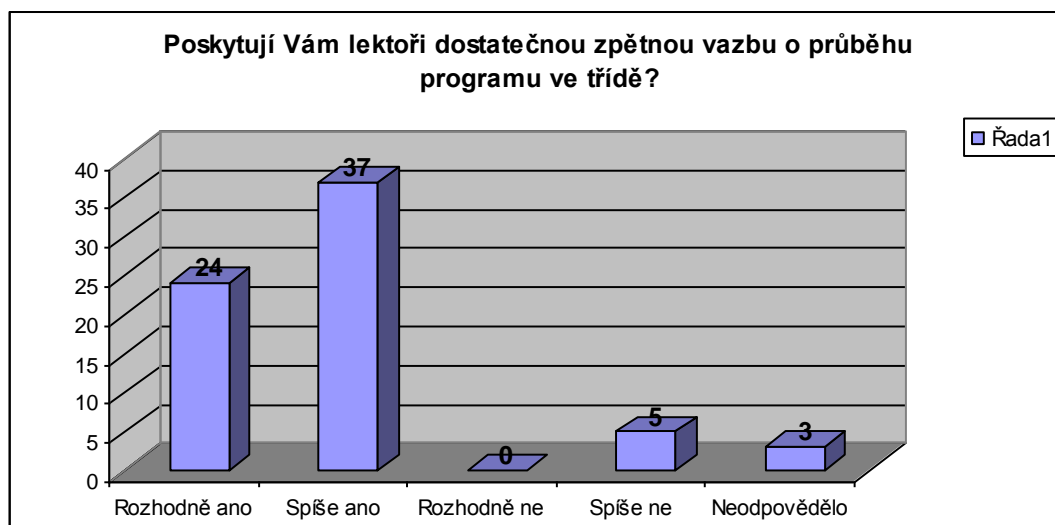
s prací s třídním kolektivem 6, lektori nedokáží udržet pozornost žáků 5, dvojice lektorů pro danou třídu není stálá a často se mění 4, v hodinách není dobrá atmosféra 2, metody přímé práce s žáky jsou nevhodně zvolené 2, lektorům se nedaří třídu přimět k práci 2, program je nepřipraven 1, jiné 2: „Někteří lektori nejsou dost zkušení.“ „Lektori nemají dostatečnou autoritu.“

Toto téma bylo také **konzultováno v rámci ohniskové skupiny**. Pedagogové uvedli, že nyní, po třech letech realizace programu je práce lektorů mnohem lepší než za začátku. Jisté prvky nespokojenosti se objevují, ale již méně, než tomu bylo v předcházejících letech. Jsou zde znatelné rozdíly mezi jednotlivými školami. Zřejmě je to dané právě dvojicí lektorů, která program na dané škole vede.

Z výsledků vyplývá, že **pedagogové jsou s kvalitou programu a stylem práce lektorů ve třídách převážně spokojeni**. Jako důvod nejčastěji uvádí, že *v hodinách je dobrá atmosféra, lektorům se daří vzbudit u žáků zájem a udržet jejich pozornost, metody přímé práce se žáky jsou vhodně zvolené*.

10. Poskytují Vám lektori dostatečnou zpětnou vazbu o průběhu programu ve třídě?

Graf č. 17

Z celkového počtu 69 respondentů 66 odpovědělo, 3 neodpověděli.

Z 66 odpovědí 61 odpovědělo kladně, z toho 37 spíše ano, 24 rozhodně ano.

Zbývajících 5 odpovědělo záporně, z toho 5 spíše ne, 0 rozhodně ne.

U kladných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že vidí přínos v následujícím: předávání informací o přednostech a slabinách třídního kolektivu 35, předávání

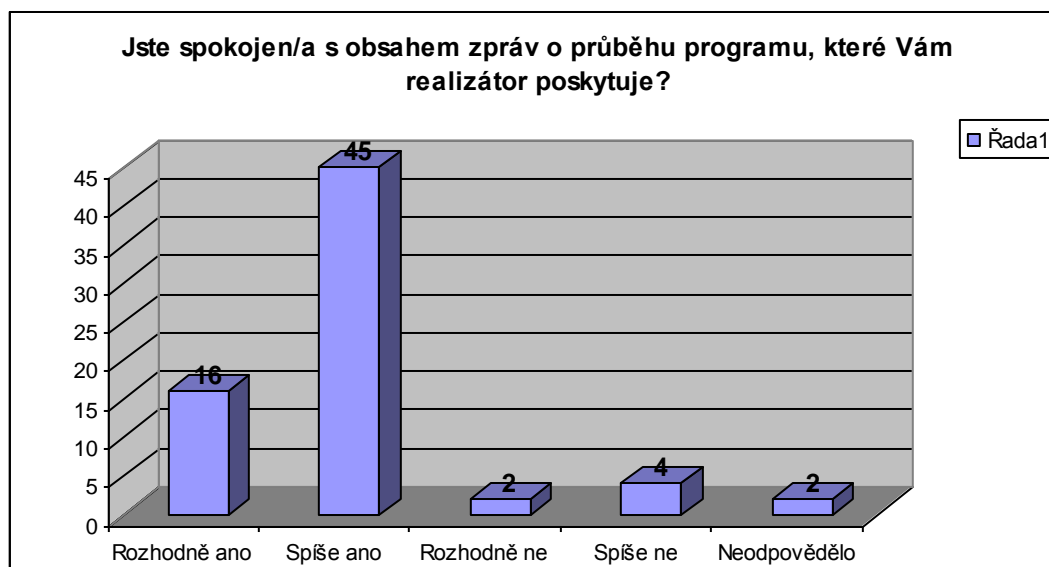
informací o dění ve třídě 31, vyjasnění vzájemných potřeb 20, užší spolupráce lektorů a pedagogů v práci nad konkrétními tématy a situacemi 17, řešení mimořádných situací 15, hledání možností další spolupráce 12, jiné 1: „Většina z nás zná žáky lépe, takže se nic nového nedovíme.“

U záporných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že za nevýhody (problém) považují následující: odlišné představy a očekávání 4, komunikaci s lektory 1, jiné 2: „Uvítali bychom trochu rychlejší zpětnou vazbu s konkrétním návrhem. Často se nám totiž dostává pouze odpovědi „můžete se obrátit na....“, konkrétní postup či rada chybí.“ Lektori mají nedostatečné zkušenosti.“

Z výsledků **téměř jednoznačně vyplývá, že pedagogům je poskytována dostatečná zpětná vazba o průběhu programu ve třídě.** Za přínosné považují zejména *předávání informací o přednostech a slabinách třídního kolektivu, předávání informací o dění ve třídě a vyjasnění vzájemných potřeb.*

13. Jste spokojena s obsahem zpráv o průběhu programu, které Vám realizátor poskytuje (včetně termínů odevzdání)?

Graf č. 18

Z celkového počtu 69 respondentů 67 odpovědělo, 2 neodpověděli.

Z 67 odpovědí 61 odpovědělo kladně, z toho 45 spíše ano, 16 rozhodně ano.

Zbývajících 6 odpovědělo záporně, z toho 4 spíše ne, 2 rozhodně ne.

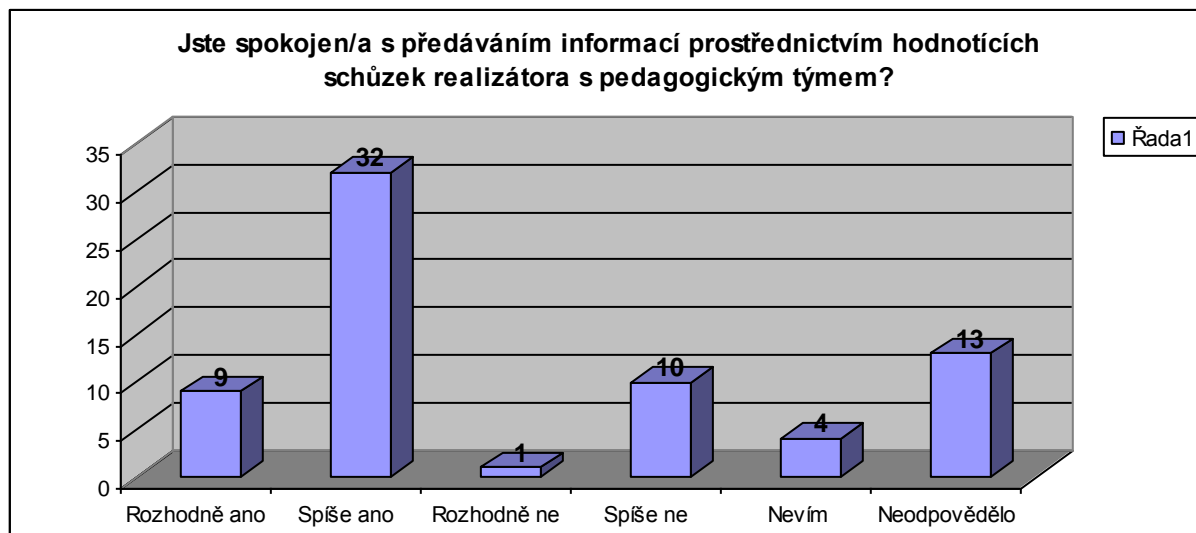
U kladných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli spokojenost s následujícím: zprávy jsou vhodně formulované a přehledné 36, zprávy poskytují užitečnou zpětnou vazbu o průběhu programu 32, zprávy jsou odevzdávány v dohodnutých termínech, jiné 1: „Rychlejší odevzdání zpětné vazby, třeba do 14 dnů.“

U záporných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli nespokojenost s následujícím: zprávy nejsou zdrojem požadovaných informací 2, zprávy nejsou odevzdány v dohodnutých termínech 1, jiné 2: „Zprávy obsahují pouhé domněnky – neznalost prostředí školy, pouhé dedukce závěrů.“ „Nevím o zprávách.“

Z výsledků **téměř jednoznačně vyplývá, že pedagogové jsou s obsahem zpráv o průběhu programu spokojeni.** Jako důvod nejčastěji uvedli, že *zprávy jsou vhodně formulované a přehledné a zprávy poskytují užitečnou zpětnou vazbu o průběhu programu.*

18. Jste spokojen/a s předáváním informací prostřednictvím hodnotících schůzek realizátora s pedagogickým týmem?

Graf č. 19

Z celkového počtu 69 respondentů 56 odpovědělo, 13 neodpovědělo, 4 nevím, hodnotících schůzek jsem se neúčastnil/a.

Ze zbývajících 52 odpovědí 41 odpovědělo kladně, z toho 32 spíše ano, 9 rozhodně ano. Zbývajících 11 odpovědělo záporně, z toho 10 spíše ne, 1 rozhodně ne.

U kladných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že přínos vidí v následujícím: hodnotící schůzky vedou k vyjasnění vzájemných potřeb 23, hodnotící schůzky

mi poskytují užitečnou zpětnou vazbu o průběhu programu 15 odpovědí, hodnotící schůzky vedou ke zlepšení komunikace mezi realizátorem a školou 14, jiné 1:

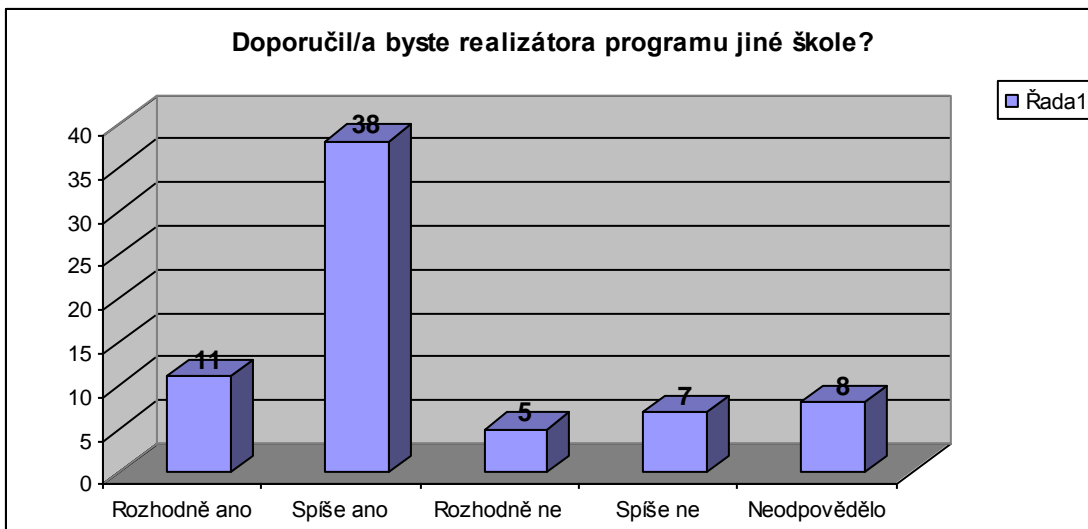
U záporných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že nevýhody (problém) vidí v následujícím: hodnotící schůzky nevedou k vyjasnění vzájemných potřeb 3, hodnotící schůzky nevedou ke zlepšení komunikace mezi realizátorem a školou 2, hodnotící schůzky mi neposkytují užitečnou zpětnou vazbu o průběhu programu 1.

Tomuto tématu byl věnován prostor v rámci **ohniskové skupiny**. Z přítomných 7 pedagogů 2 sdělili, že se hodnotících schůzek neúčastnili a odmítají se k tomuto vyjadřovat. Další 3 pedagogové uvedli, že jsou s hodnotícími schůzkami spíše spokojeni. Zbývajících 2 zmínili nespokojenost. „Lektoři spěchají a nemají čas.“ „Hodnotící schůzky jsou pouze formální, nic nového a užitečného mi nepřinesly.“

Výsledky ukazují, že **pedagogové**, kteří se hodnotících schůzek účastnili, **jsou s předáváním informací prostřednictvím hodnotících schůzek převážně spokojeni**. Určité prvky nespokojenosti jsou individuálního rázu, zaznamenané pouze na dvou ze šesti škol.

20. Doporučil/a byste realizátora programu jiné škole?

Graf č. 20

Z celkového počtu 69 respondentů 61 odpovědělo, 8 neodpovědělo.

Z 61 odpovědí 49 odpovědělo kladně, z toho 38 spíše ano, 11 rozhodně ano.

Zbývajících 12 odpovědělo záporně, z toho 7 spíše ne, 5 rozhodně ne.

U kladných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že by realizátora doporučili jiné škole z těchto důvodů: s kvalitou programu jsem spokojen/a 29, s realizátorem je dobrá spolupráce 23, s personálním zajištěním programu jsem spokojen/a 11, jiné 3: „Program se mi velmi líbí. Vzájemnost vztahů ve třídě a program s tematickým zaměřením šikany byl pro žáky určitě přínosný.“ „Jsem s programem spokojena a domnívám se, že těchto aktivit by mělo být pro žáky mnohem více – alespoň čtvrtletně.“ „Program se po třech letech působení ve škole hodně zlepšil, s realizátorem jsem spokojen a doporučuji.“

U záporných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že by realizátora nedoporučili jiné škole z těchto důvodů: s personálním zajištěním programu nejsem spokojen/a 5, s kvalitou programu nejsem spokojen/a 3, s realizátorem není dobrá spolupráce 1, jiné 3: „Nevím, neznám jiného.“ „Nevidím v tom smysl.“ „Myslím, že existují lepší.“

Z výsledků vyplývá, že **většina pedagogů je s realizátorem programu spokojena a doporučila by jej jiným školám.** Jako důvod nejčastěji uvedli, že *s kvalitou programu jsou spokojeni.* **Menšina pedagogů je s realizátorem programu nespokojena** a to zejména z důvodů nespokojenosti s personálním zajištěním programu.

23. Co byste chtěl/a změnit či upravit, aby byla zvýšena kvalita aktivit v preventivním programu?

Pedagogové k této otázce uvedli následující:

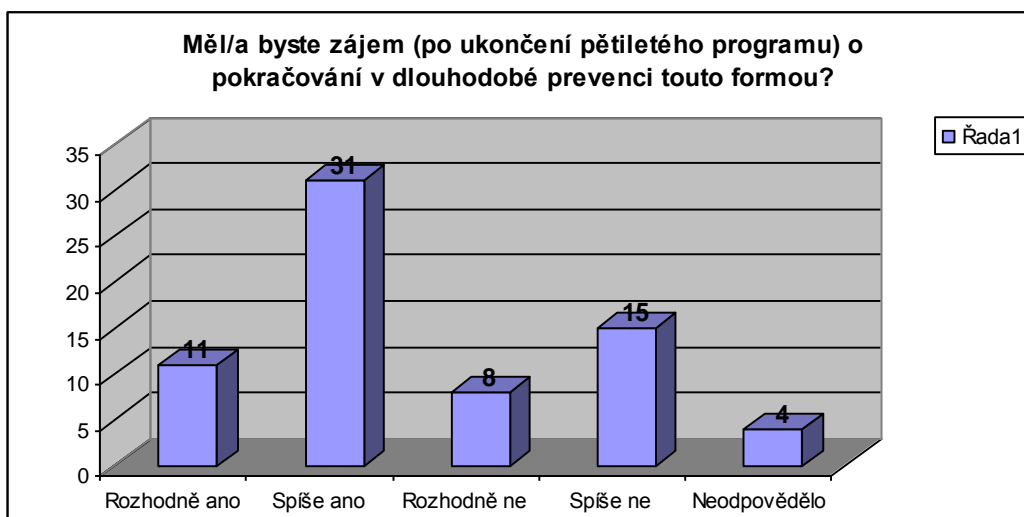
„Větší spolupráce lektorů a pestřejší program.“ „Kvalifikovanější lektory a práci s dětmi zařadit častěji.“ „Navýšit hodinové dotace, upravit program do atraktivnější formy, např. exkurse jako součást programu.“ „Škola by měla sama zvážit, jaké programy si vybere.“ „Není nutno měnit, nutno dále finančně podporovat.“ „Nic, zrušit Prospe.“ „Zrušit celý preventivní program.“ Více hodin programu, vyšší odbornost lektorů.“ Zaměření na sekundární prevenci v jednotlivých třídách.“

4) „Jsou finanční prostředky rozpočtu m.č. Praha 14 určené na tento program z pohledu škol efektivně vynaložené?“

21. Měl/a byste zájem (po ukončení cyklu pětiletého programu) o pokračování v dlouhodobé primární prevenci touto formou?

Graf č. 21

Z celkového počtu 69 respondentů 65 odpovědělo, 4 neodpověděli.

Z 65 odpovědí 42 odpovědělo kladně, z toho 31 spíše ano, 11 rozhodně ano.

Zbývajících 23 odpovědělo záporně, z toho 15 spíše ne, 8 rozhodně ne.

U kladných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že by realizátora doporučili jiné škole z těchto důvodů: program považují za přínosný, má smysl pokračovat v dlouhodobé prevenci touto formou 37, o pokračování mám zájem pouze v případě finanční podpory ze strany m.č. Praha 14 9, jiné 1: „Pouze při zachování stávajících lektorů“

U záporných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že by realizátora doporučili jiné škole z těchto důvodů: mám pochybnosti o výsledné efektivitě programu 14, mám zájem o jinou formu dlouhodobé prevence 7, jiné 4: „Víkendové nebo několikadenní výjezdy pro celé třídy.“ „Besedy s odborníky.“ Potřeba změny – děti po letech potřebují změnu.“

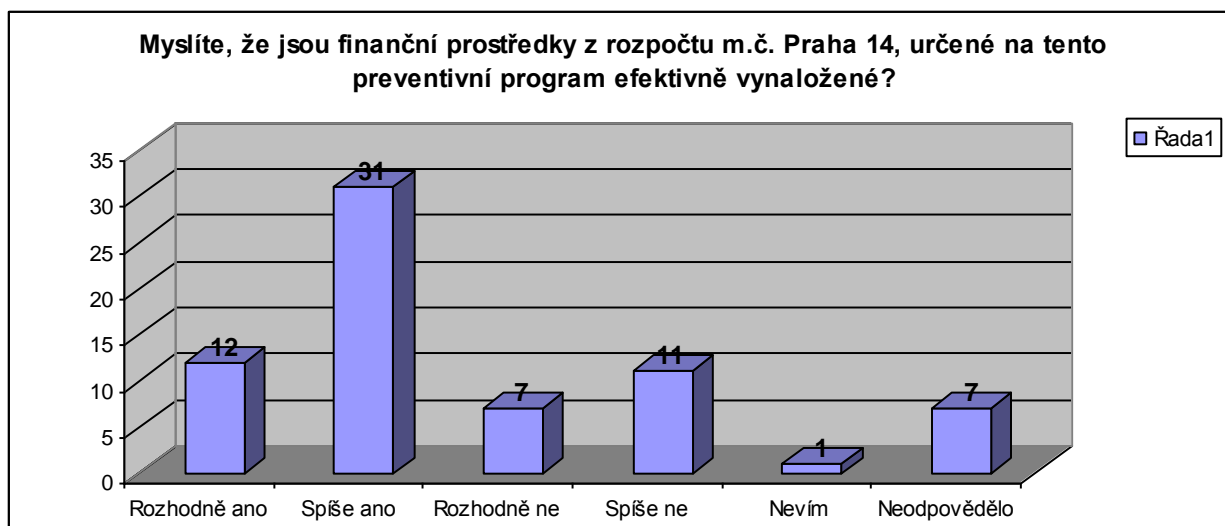
Výsledky výzkumu naznačují, že větší část pedagogů má zájem o pokračování v dlouhodobé prevenci (po ukončení pětiletého cyklu) touto formou, a to zejména z důvodů, že *program považují za přínosný*. Není to však zcela jednoznačné, objevují se i

pochybnosti o výsledné efektivitě programu, tudíž nezájem o následné pokračování, popř. pokračování, ale jinou formou dlouhodobé prevence.

Vzhledem k tomu, že výsledky neukazují výrazný rozdíl mezi kladnými/zápornými odpověďmi, tj. 42/23, byla tato otázka konzultována **v rámci ohniskové skupiny**. Toto téma vyvolalo bohatou diskusi a pedagogové se zamýšleli nad výhledem do dalších let. Názory byly velmi rozdílné. **Většina pedagogů se shodla na pokračování v dlouhodobé prevenci.** Nejsou si však jisti, zda touto formou. Ostatní navrhuje, aby si škola prevenci (všeobecnou primární prevenci) zajišťovala sama a o.s. Prospe (popřípadě jiná specializovaná organizace) by zajišťovala indikovanou a selektivní prevenci (intervence).

22. Myslíte, že jsou finanční prostředky z rozpočtu m.č. Praha 14, určené na tento preventivní program efektivně vynaložené?

Graf č. 22

Z celkového počtu 69 respondentů 62 odpovědělo, 7 neodpovědělo, 1 uvedl nevím.

Ze zbývajících 61 odpovědí 43 odpovědělo kladně, z toho 31 spíše ano, 12 rozhodně ano.

Zbývajících 18 odpovědělo záporně, z toho 11 spíše ne, 7 rozhodně ne.

U kladných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli, že důvodem je následující: Program považují za přínosný, v praxi se osvědčil 28, s kvalitou programu a dosavadními výsledky jsem spokojen/a 23.

U záporných odpovědí respondenti z nabízené škály odpovědí uvedli návrhy, jak by škola tyto finanční prostředky (v případě jejich přerozdělení formou grantového programu) mohla využít

lépe a efektivněji: jiná forma primární prevence 7, realizace vlastních preventivních programů 7, vzdělávání pedagogických pracovníků 5, jiné 2: „Nevím.“ „Jiný realizátor.“

Z výsledků výzkumu vyplývá, že **většina pedagogů považuje vynaložené finanční prostředky na tento program za efektivně investované**. Jako důvod nejčastěji uvedli, že *program považují za přínosný, v praxi se osvědčil*. Menšina pedagogů navrhuje jiný způsob financování (podpory) škol v této oblasti.

13. Souhrn výsledků

Kapitola shrnuje výsledky výzkumu dle stanovených výzkumných otázek. Výsledky jsou obecné a nereprezentují jednotlivé školy, neboť podrobnější shrnutí není v možnostech této práce.

1) „Je daná struktura programu pro školu, resp. pedagogický tým přínosem nebo větší zátěží?“ „Co je třeba zlepšit?“ „Jaké jsou potřeby jednotlivých škol?“

Z výsledků dotazníkového výzkumu vyplývá, že většina pedagogů je s danou strukturou spokojena.

Přímá práce s dětmi ve třídách

Za nejvíce podstatnou část programu považují pedagogové přímou práci s dětmi ve třídách. Z výsledků téměř jednoznačně vyplývá, že s tematickým zaměřením programu jsou pedagogové spokojeni, nejčastěji uvádí, že témata odpovídají vývojové zralosti žáků a jsou vhodně zvolená. S časovou dotací programu jsou spíše spokojeni. Jako důvod nejčastěji uvádí, že časová dotace odpovídá konkrétním potřebám školy a je vhodně zvolená a dostatečná. Se zaměřením programu na danou cílovou skupinu žáků je většina pedagogů spokojena.

Individuální konzultace s dětmi

Pedagogové je považují individuální konzultace s dětmi za druhou nejpodstatnější část programu. Většina pedagogů tyto konzultace pokládá za vhodný doplněk k práci s třídními kolektivy a považuje je za přínosné zejména z hlediska rozkrýví hlubších problémů a hledání odpovídajících způsobů jejich řešení.

Menšina pedagogů je nepokládá za vhodný doplněk k práci s třídními kolektivy, a to zejména z důvodů, že nejsou ze strany dětí využívány. Dále se objevují pochybnosti týkající se odborných kompetencí lektorského týmu k poskytování těchto konzultací.

Individuální konzultace s rodiči

Individuální konzultace s rodiči jsou v „žebříčku“ spokojenosti s danou strukturou programu řazeny na čtvrtém místě.

Besedy pro rodiče

Za nadbytečné části programu (s ohledem k dané struktuře programu) považují pedagogové zejména besedy pro rodiče. Pedagogové, kteří mají s besedami pro rodiče zkušenost, jsou s jejich tematickým zaměřením převážně spokojeni, témata považují za vhodně zvolená, přínosná a užitečná. Většina pedagogů považuje besedy pro rodiče za vhodnou součást preventivního programu a jejich největší přínos vidí zejména ve zvýšení informovanosti rodičů o programech školy a zvýšení informovanosti rodičů o formách rizikového chování a důsledcích s ním spojeným.

Nespokojenost vyjadřují zejména s nízkou účastí rodičů. Je však pozitivní, že se tímto pedagogové zabývají a hledají možnosti, jak a čím rodiče oslovit a zaujmout (např. volba témat, organizace besedy apod.).

Školení (semináře) pro pedagogy

Za nejméně podstatnou část programu považují pedagogové semináře/školení. Většina pedagogů, kteří se seminářů/školení účastnili, jsou spíše spokojeni, považují je za zdroj užitečných informací. Ostatní (menšina), semináře/školení nepovažuje za zdroj užitečných informací. Očekávání pedagogů od těchto seminářů jsou poměrně rozdílná. Určitý vliv může mít i odlišné pracovní zařazení pedagoga (jiná očekávání má třídní učitel a jiná metodik prevence).

2) „Pokládají pedagogové tento preventivní program jako vhodný doplněk jejich působení a snahy či nikoli?“ „Má preventivní program pozitivní/negativní dopady na další realizaci prevence ve škole?“

Převážná část pedagogů považuje **preventivní program za vhodný doplněk dalších preventivních aktivit školy**. Přínos vnímají zejména ve **větší provázanosti programu s již vytvořeným preventivním systémem školy** a v navázání spolupráce s dalšími zainteresovanými organizacemi působícími v oblasti prevence na škole. Pokládám za důležité zmínit, že byly zaznamenány značné rozdíly v postojích jednotlivých škol. Za povšimnutí stojí, téměř stejný názor, který zaujímají všechny školy k přínosu tohoto programu z hlediska posílení jejich kompetencí. Je zajímavé, že **poměrně malá část pedagogů vnímá program za**

přínosný v oblasti posílení kompetencí škol v přípravě a realizace vlastních Minimálních preventivních programů, přestože k tomuto by měl program také do jisté míry směřovat.

Většina pedagogů považuje preventivní program za vhodný doplněk jejich snahy v oblasti prevence rizikového chování. **Přínos** vidí zejména **v získání nových zkušeností a dovedností užitečných pro další práci s třídním kolektivem**, dále pak v prohloubení efektivitu dalších preventivních aktivit ve škole. Opět se zde potvrzuje, že aktivum programu z hlediska doplnění a prohloubení znalostí pedagogických pracovníků v oblasti prevence rizikového chování a v posílení jejich kompetencí, považuje poměrně malá část pedagogů za důležité a přínosné.

Většina pedagogů považuje **poskytnuté informace za užitečné pro další práci s třídním kolektivem** a nejčastěji uvádí, že jim získané informace napomáhají při řešení problémových situací ve třídě, přinášejí mi nový pohled na dění ve třídě. Nezanedbatelný je také počet záporných odpovědí, kde výsledky naznačují určité prvky nespokojenosti, skepse a podceňování těchto informací.

Většina pedagogů se domnívá, že **program má pozitivní dopady na další realizaci prevence ve škole**, a to zejména v oblasti zvyšování informovanosti žáků o rizikovém chování a důsledcích s ním spojeným, dále pak zlepšuje celkové klima ve škole. Převážná část pedagogů uvedla, že program nemá negativní dopady na další realizaci prevence ve škole.

3) „Jsou pedagogové spokojeni s úrovní spolupráce ve vztahu k realizátorovi?“

Pedagogové jsou s kvalitou programu a stylem práce lektorů ve třídách převážně spokojeni. Jako důvod nejčastěji uvádí, že v hodinách je dobrá atmosféra, lektorům se daří vzbudit u žáků zájem a udržet jejich pozornost, metody přímé práce se žáky jsou vhodně zvolené.

Pedagogové mají možnost s lektory tematické zaměření programu konzultovat. Možnost konzultací témat oceňují a za jejich přínos považují lépe přizpůsobené programy konkrétním potřebám dané třídy. **Za pozitivní pokládají i posílení přímé komunikace mezi lektory a třídními učiteli.**

Pedagogům je poskytována dostatečná zpětná vazba o průběhu programu ve třídě. Za přínosné považují zejména předávání informací o přednostech a slabinách třídního kolektivu, předávání informací o dění ve třídě a vyjasnění vzájemných potřeb. **S obsahem zpráv o průběhu programu spokojeni**, zprávy jsou vhodně formulované, přehledné a poskytují užitečnou zpětnou vazbu o průběhu programu. **S předáváním informací prostřednictvím**

hodnotících schůzek převážně spokojeni. Určité prvky nespokojenosti jsou individuálního rázu, zaznamenané pouze na dvou ze šesti škol.

Z výsledků vyplývá, že většina pedagogů je s realizátorem programu spokojena a doporučila by jej jiným školám. Jako důvod nejčastěji uvedli, že s kvalitou programu jsou spokojeni. Menšina pedagogů je s realizátorem programu nespokojena a to zejména z důvodů nespokojenosti s personálním zajištěním programu.

Potřeby jednotlivých škol se liší (někdy výrazněji, někdy méně výrazněji). K otázce týkající se návrhů změn či úprav programu, tak aby byla zvýšena kvalita aktivit, se vyjádřila pouze malá část pedagogů. Názory škol (pedagogů) jsou do jisté míry individuální. Vzhledem k tomu, že výsledky této práce nereprezentují postoje jednotlivých škol, podrobnější výčet v této práci neuvádím. Může však posloužit dobré praxi z hlediska úprav programu, navýšení aktivit apod., tak, aby odpovídal potřebám jednotlivých škol.

4) „Jsou finanční prostředky rozpočtu m.č. Praha 14 určené na tento program z pohledu škol efektivně vynaložené?“

Většina pedagogů považuje vynaložené finanční prostředky na tento program za efektivně investované. Jako důvod nejčastěji uvedli, že program považují za přínosný, v praxi se osvědčil. Menšina pedagogů navrhuje jiný způsob financování (podpory) škol v této oblasti. Výsledky výzkumu také naznačují, že **větší část pedagogů má zájem o pokračování v dlouhodobé prevenci (po ukončení pětiletého cyklu) touto formou**, a to zejména z důvodů, že program považují za přínosný. Není to však zcela jednoznačné, objevují se i pochybnosti o výsledné efektivitě programu, tudíž nezájem o následné pokračování, popř. pokračování, ale jinou formou dlouhodobé prevence. Názory byly velmi rozdílné. Toto téma vyvolalo bohatou diskusi i v rámci ohniskové skupiny, kde se pedagogové zamýšleli nad výhledem do dalších let.

14. Diskuse

Cílem této práce bylo přinést informace umožňující porozumění náhledu, jakým pedagogové vnímají jednotlivé složky preventivního programu včetně jeho přínosu pro školu i pedagogický tým. Výsledky výzkumu kromě těchto zjištění odhalují a ukazují, že role pedagogů zapojených v programech primární prevence je mnohdy složitá a nejednoznačná. Do jisté míry je ovlivněna postavením učitele a jeho zařazením ve škole. Zřejmě i z těchto důvodů byly v rámci výzkumu

zaznamenány výraznější rozdíly v odpovědích, tj. v názorech, postojích či očekáváních u jednotlivých pedagogů. Je to dáno především tím, že jinak na preventivní program a jeho strukturu nahlíží ředitelé škol a jinak školní metodici prevence či třídní učitelé. S tímto souvisí i jejich očekávání od programu. Jiná očekávání může mít ředitel školy a jiná např. třídní učitel, který pracuje mnohem častěji s třídním kolektivem. Cílem této práce však nebylo porovnávat postoje, názory a očekávání z hlediska těchto rolí, i když by to bylo bezesporu zajímavé, reálně možné a nepochybně přínosné. Pojetí tohoto výzkumu tato srovnání nepřináší, (výzkum byl anonymní), ale nevylučuje jejich význam. S ohledem na realizovaný výzkum pokládám za důležité také zmínit, že výsledky výzkumu vykazují i rozdíly (více či méně znatelné) v odpovědích mezi pedagogy jednotlivých škol. Tuto diferenciaci v odpovědích jsem zaznamenala v průběhu analýzy dat. Podrobnější zpracování dat však nebylo v možnostech této práce, výsledky tedy nerepresentují zhodnocení spokojenosti pedagogického týmu dle jednotlivých škol. Se získanými údaji lze dále pracovat a hodnocení spokojenosti pedagogů z hlediska jednotlivých škol popsat a následně využít jako podnět pro další snahu zkvalitnit a zintenzivnit spolupráci škol s realizátorem programu. Tento postup doporučuji, neboť by pomohl mnohem více přizpůsobit jednotlivé složky programu konkrétním potřebám dané školy. Pokládám také za vhodné zpracovat dle získaných údajů, alespoň popis doporučených oblastí pro rozvoj u jednotlivých škol.

Evaluace spokojenosti v případě této práce poskytla pedagogům příležitost k zapojení do procesu evaluace programu. Nabízela prostor k otevřené komunikaci a poskytla pedagogům možnost podělit se o své zkušenosti s programem, což pokládám za vhodný krok, obzvláště v době, kdy se všechny zúčastněné strany zamýšlí nad dalším vývojem realizace prevence v letech následujících. Postoj škol byl vstřícný a ochota ke spolupráci naznačovala zájem pedagogů o tuto oblast. Může to být dáno i tím, že učitelé, zejména ředitelé škol budou v blízké době stát před důležitým rozhodnutím, jak efektivně navázat na tento dlouhodobý program po jeho ukončení. Názory pedagogů byly velmi rozdílné a toto téma obecně vyvolává bohatou diskusi, je však pozitivní, že se nad výhledem do dalších let zamýšlejí a mohou se podílet na utváření „strategie“ těchto preventivních aktivit jak ve „svých“ školách, tak i na městské části Praha 14 obecně.

Poměrně zajímavým zjištěním také bylo, že větší část pedagogů má zájem o pokračování v dlouhodobé prevenci (po ukončení pětiletého cyklu) touto formou, a to zejména z důvodů, že program považují za přínosný. Odpovědi ovšem nebyly zcela jednoznačné (objevovaly se i pochybnosti o výsledné efektivitě programu, tudíž nezáměr o následné pokračování).

Většina pedagogů považuje vynaložené finanční prostředky na tento program za efektivně investované. Jako důvod nejčastěji uvedli, že program považují za přínosný, v praxi se osvědčil. Menšina pedagogů navrhuje jiný způsob financování (podpory) škol v této oblasti. V případě, že se zřizovatel rozhodne přerozdělit finanční prostředky školám (i tyto názory se objevily), navrhuji vázat toto rozhodnutí na povinnost škol, dát návrh, resp. závazný plán, jak budou realizovat primární prevenci v následujících např. dvou letech. Dále pak stanovit povinnost po roce tento plán vyhodnocovat (na základě vhodně zvolených kritérií). Pokud by měly školy dobře připravený plán, včetně individuálně zpracovaného plánu pro krizové situace, finanční prostředky určené na primární prevenci by obdržely. Toto zamýšlení je však předčasné a bude na rozhodnutí odpovědných zástupců m.č. Praha 14, jakým směrem další vývoj primární prevence na školách podpořit.

Pokud bych měla srovnat výsledky tohoto výzkumu s posledními údaji vycházejícími ze závěrečné zprávy za školní rok 2009/2010 v mnohém se závěry shodují, v některých oblastech, kterým se budu ještě podrobněji věnovat v následujícím textu, tomu tak není. Obecně lze říci, že výzkum spokojenosti pedagogů s dlouhodobým programem primární prevence přinesl převážně pozitivní výsledky. Výrazné prvky nespokojenosti, které by narušovaly nebo ohrožovaly průběh programu, zaznamenány nebyly. Pokud však zohledníme výsledky z hlediska postojů jednotlivých škol zapojených do programu, objevují se menší odchylky od celkového hodnocení, tj. některé školy vykazují větší spokojenost, jiné jsou s programem spokojeny méně. Toto srovnání však není, jak už bylo výše uvedeno, v možnostech této práce.

V následujícím textu bych se chtěla především zaměřit na oblasti, které vykazují drobné rozpory s údaji vyplývajícími z poslední závěrečné zprávy o průběhu programu. Výsledky výzkumu naznačují, že poměrně malá část pedagogů vnímá program za přínosný z hlediska posílení kompetencí škol v přípravě a realizaci vlastních Minimálních preventivních programů. V závěrečných zprávách o.s. Prospe je uváděno, že školení (semináře), zejména školení metodiků prevence si kladou za cíl právě posílení škol v této oblasti. Také vzdělávání pedagogických pracovníků je považováno za jeden z důležitých pilířů popisovaného programu. Z výsledků výzkumu naopak vyplývá, že za nejméně podstatnou část programu považují pedagogové semináře/školení. Většina pedagogů, kteří se seminářů/školení účastnili, jsou spíše spokojeni, považují je za zdroj užitečných informací. Očekávání pedagogů od těchto seminářů jsou poměrně rozdílná. Určitý vliv může mít i odlišné pracovní zařazení pedagoga.

Nad tímto zjištěním se zamýšlím i z dalšího důvodu a tím je obecná snaha i ze strany zadavatele, tedy úřadu m.č. Praha 14, posílit kompetence jednotlivých škol v oblasti realizace

primární prevence a to z důvodů výhledu do dalších let. V případě, že by si škola zajišťovala všeobecnou primární prevenci sama a o.s. Prospe (popřípadě jiná specializovaná organizace) by zajišťovalo indikovanou a selektivní prevenci (intervence) je nutné a žádoucí v průběhu následujících dvou let (program bude ukončen v r. 2013) posílit a podpořit školy v edukaci (např. pracovní skupiny, vzdělávání pedagogů, supervize, kasuistické semináře). V této souvislosti si kladu otázku, nakolik budou mít školy, resp. pedagogický tým o tyto aktivity zájem. Většina pedagogů považuje preventivní program za spíše za vhodný doplněk jejich snahy v oblasti prevence rizikového chování. Přínos sice vidí v získání nových zkušeností a dovedností užitečných pro další práci s třídním kolektivem či v prohloubení efektivity dalších preventivních aktivit ve škole, ale opět se zde potvrzuje, že aktivum programu z hlediska doplnění a prohloubení znalostí pedagogických pracovníků v oblasti prevence rizikového chování a v posílení jejich kompetencí považuje poměrně malá část pedagogů za důležité a přínosné. Pokládám za vhodné věnovat této oblasti v následujícím školním roce více pozornosti a domnívám se, že bude žádoucí více konkretizovat potřeby jednotlivých škol. V tomto směru pokládám za vhodné vznést školám dotaz, co by potřebovaly, aby byly kompetentní v oblasti všeobecné primární prevence.

Další oblast, kterou bych zde ráda zmínila je spolupráce školy s rodiči. Besedy pro rodiče považují pedagogové (s ohledem k dané struktuře programu) za nadbytečné části programu. Pedagogové, kteří mají s besedami pro rodiče zkušenost, vidí jejich největší přínos zejména ve zvýšení informovanosti rodičů o programech školy a o formách rizikového chování a důsledcích s ním spojeným. Zároveň však vyjadřují nespokojenost s nízkou účastí rodičů. Tento jev provází program od samého počátku jeho působení na školách. Je však pozitivní, že se tímto pedagogové zabývají a hledají možnosti, jak a čím rodiče oslovit a zaujmout (např. volba témat, organizace besedy apod.). Také se potvrzuje, že bylo pravděpodobně dosaženo pozitivních změn v tématickém zaměření těchto besed, neboť výsledky vykazují převážnou spokojenost a témata besed považují pedagogové za vhodně zvolená, přínosná a užitečná.

Znatelný vývoj pozitivním směrem byl zaznamenán také v oblasti spolupráce s lektory. V poslední závěrečné zprávě byly zmíněny prvky nespokojenosti, týkající se zejména připomínek k práci některých lektorů. Výsledky výzkumu však tento nedostatek nepotvrzují. Pedagogové jsou s kvalitou programu a stylem práce lektorů ve třídách převážně spokojeni. Jako důvod nejčastěji uvádí, že v hodinách je dobrá atmosféra, lektorům se daří vzbudit u žáků zájem a udržet jejich pozornost, metody přímé práce se žáky jsou vhodně zvolené. Pedagogové mají možnost s lektory tematické zaměření programu konzultovat. Možnost konzultací témat

oceňují a za jejich přínos považují lépe přizpůsobené programy konkrétním potřebám dané třídy. Za pozitivní pokládají i posílení přímé komunikace mezi lektory a třídními učiteli. Připomínky k práci lektorů byly zaznamenány pouze v souvislosti s individuálními konzultacemi pro děti, kde někteří pedagogové zmiňují pochybnosti, týkající se odborných kompetencí lektorského týmu.

S ohledem na opakovanou nespokojenost a výhrady ke kontinuitě zpráv, která byla v minulém období zaznamenána o.s. Prospe přislíbilo, že se v dalším školním roce se i na tento nedostatek zaměří. Výsledky výzkumu potvrzují, že došlo ke zlepšení, což pokládám také za vývoj pozitivním směrem. Pedagogové jsou s obsahem zpráv o průběhu programu spokojeni a uvedli, že zprávy jsou vhodně formulované, přehledné a poskytují užitečnou zpětnou vazbu o průběhu programu.

Témat pro diskusi je určitě daleko více, snažila jsem se zde především vystihnout ta, která z hlediska zjištěných údajů určitým způsobem vyčnívala nad ostatními. Pevně věřím, že získané informace poslouží dobré praxi a přinesou užitek všem zúčastněným stranám, zejména však školám, jejich žákům a v neposlední řadě i pedagogům.

15. Závěr

Evaluace spokojenosti pedagogů s dlouhodobým programem primární prevence přináší převážně pozitivní výsledky. Je znatelné, že za tři roky působení tohoto programu došlo k výraznému zlepšení v mnoha oblastech. Výsledky, vzhledem k přirozeným odlišnostem daným velikostí škol, ale i jejich klimatu a způsobů řešení problémových situací odlišují zároveň i situaci v jednotlivých školách. Prvky nespokojenosti se stále objevují, ale jsou spíše individuálního charakteru.

Získaná a popsaná data přinášejí informace umožňující porozumění náhledu, jakým pedagogové vnímají jednotlivé složky preventivního programu včetně jeho přínosu pro školu a pedagogický tým, což bylo také cílem této práce. Částečně se podařilo nastínit vhodná opatření, která by měla vést ke zlepšení kvality a úrovně programu tak, aby odpovídala potřebám a požadavkům škol. Bude vhodné s výsledky dále pracovat, podrobněji analyzovat konkrétní potřeby jednotlivých škol a následně zpracovat, alespoň popis doporučených oblastí pro rozvoj u jednotlivých škol.

Výstupy této studie budou ve zkrácené verzi předloženy jak ředitelům škol, tak i ostatním členům pedagogického týmu. Snahou bude výsledky prokonzultovat s řediteli a dalším pedagogickým

týmem. Dále budou předloženy Týmu pro supervizi a budou podkladem pro další jednání. Tým pro supervizi může na základě zjištěných údajů navrhnout Radě městské části opatření, která by měla vést ke zlepšení kvality a úrovně jednotlivých složek programu tak, aby odpovídala potřebám a požadavkům jednotlivých škol. Výstupy této práce budou také ve zkrácené verzi předloženy občanskému sdružení, tj. realizátorovi programu. Mohou být cenným podnětem pro další snahu zkvalitnit a zintenzivnit spolupráci se školami.

16. Seznam použité literatury

- Bém, P. & Kalina, K. (2003). Úvod do primární prevence: východiska, základní pojmy a přístupy. In Kalina, K. & Radimecký, J. (Eds.), *Drogy a drogové závislosti 1: mezioborový přístup* (s. 275 – 284). Praha: Úřad vlády ČR.
- Černý, M. (2010). Základní úrovně provádění primární prevence. In Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J. & Novák, P. (Eds.), *Primární prevence rizikového chování ve školství* (s. 42 – 43). Tišnov: Sdružení SCAN.
- Ferjenčík, J. (2010). Úvod do metodologie psychologického výzkumu. Praha: Portál.
- Gabrhelík, R. (2010). Teoretické modely v primární prevenci a základní typy preventivních programů. In Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J. & Novák, P. (Eds.), *Primární prevence rizikového chování ve školství* (s. 43 – 52). Tišnov: Sdružení SCAN.
- Hendl, J. (2008). Kvalitativní výzkum. Praha: Portál.
- Janíková, B. (28.2.2006). Evaluace preventivních adiktologických programů. Staženo 12.5.2011 z <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/70/159/Evaluace-preventivnich-adiktologickych-programu>
- Kalina, K. & Radimecký, J. (Eds.). (2003). *Drogy a drogové závislosti 2: mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády ČR.
- Kalina, K. et al. (2008). *Základy klinické adiktologie*. Praha: Grada.
- Markus, R. (2008). *Zpráva o průběhu přípravné fáze*. Praha: o.s. Prospe.
- Markus, R. (2009). *Zpráva o průběhu programu primární prevence ve školním roce 2008/2009 na základních školách na území Městské části Praha 14*. Praha: o.s. Prospe.
- Markus, R. (2010). *Zpráva o průběhu programu primární prevence ve školním roce 2009/2010 na základních školách na území Městské části Praha 14*. Praha: o.s. Prospe.
- Miovský, M., Kubů, P., & Miovská, L. (2004). Evaluace programů primární prevence užívání návykových látek v ČR: základní východiska a aplikační možnosti. *Adiktologie* 3 (4), 288 - 305.
- Miovský, M., Miovská L., & Trapková, B. (2004). Projekt evaluace primárně-preventivního komunitního programu. *Adiktologie* 3 (4), 236 – 255.

- Miovská, L., Miovský, M., Václavková, B. (2008). Přehled hlavních výsledků kvaziexperimentální evaluační studie komunitního programu primární prevence. Závěrečná zpráva. Praha, ČR: Centrum adiktologie PK 1. LF UK v Praze/o.s. Prev-centrum.
- Miovský, M. (2006). Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada.
- Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J. & Novák, P. (Eds.). (2010). Primární prevence rizikového chování ve školství. Tišnov: Sdružení SCAN
- Miovský, M. (2010). Historie a současné pojetí primární prevence rizikového chování v České republice. In Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J. & Novák, P. (Eds.), Primární prevence rizikového chování ve školství (s. 13 – 28). Tišnov: Sdružení SCAN.
- Miovský, M. (2010). Definice hlavních typů rizikového chování, na které se ve školské prevenci zaměřujeme. In Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J. & Novák, P. (Eds.), Primární prevence rizikového chování ve školství (s. 75 – 78). Tišnov: Sdružení SCAN.
- Miovský, M. (2010). Systém školské primární prevence rizikového chování. In Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J. & Novák, P. (Eds.), Primární prevence rizikového chování ve školství (s. 61 – 100). Tišnov: Sdružení SCAN.
- Miovský, M., Skácelová, L. (2010). Cílové skupiny primárně preventivních programů. In Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J. & Novák, P. (Eds.), Primární prevence rizikového chování ve školství (s. 52 – 57). Tišnov: Sdružení SCAN.
- Miovský, M., Šťasná, L. (2010). Typy evaluací z hlediska hodnocených fází programu. In Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J. & Novák, P. (Eds.), Primární prevence rizikového chování ve školství (s. 118 -120). Tišnov: Sdružení SCAN.
- Miovský, M., Šťasná, L. (2010). Kontraindikace evaluace a možné neplánované dopady. In Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J. & Novák, P. (Eds.), Primární prevence rizikového chování ve školství (s. 121 – 123). Tišnov: Sdružení SCAN.
- MŠMT (28.6.2002). Evaluace a diagnostika preventivních programů. Staženo 27.10.2010 z <http://www.msmt.cz/socialni-programy/evaluace-a-diagnostika-preventivnich-programu>
- MŠMT (12.10. 2007). Vybrané termíny primární prevence. Staženo 12.5.2011 z <http://www.msmt.cz/socialni-programy/vybrane-terminy-primarni-prevence>

- MŠMT (2010). Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže č.j.: 21291/2010-28. Staženo 15.11.2010 z <http://www.msmt.cz/socialni-programy/evaluace-a-diagnostika-preventivnich-programu>
- MŠMT (6.4.2009). Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT na období 2009 – 2012. Staženo 12.5.2011 z <http://www.msmt.cz/socialni-programy/strategie-prevence-socialne-patologickych-jevu-u-deti-a>
- MŠMT (8.10.2010). Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek. Staženo 28.12.2010 z <http://www.msmt.cz/socialni-programy/certifikace>
- Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti (2003 – 2006). Základní pojmy z oblasti primární prevence. Staženo 12.5.2011 z http://www.drogy-info.cz/index.php/o_nas/evaluace/zakladni_pojmy_z_oblasti_primarni_drogove_prevence_souhrn
- Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti (2003 – 2006). Glossář pojmů/P. Staženo 12.5.2011 z http://www.drogy-info.cz/index.php/info/glosar_pojmu/p
- Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti (2003 – 2006). Mezinárodně platné pokyny k evaluaci služeb a systémů zaměřených na léčbu poruch způsobených užíváním psychoaktivních látek. Staženo 12.5.2011 z http://www.drogy-info.cz/index.php/o_nas/evaluace/mezinarodni_standardy_evaluaci_lecby_a_pece
- Občanské sdružení Sananim (2007). MODOŠ monitorovací dotazník pro školy. Staženo 12.5.2010 z http://www.odrogach.cz/monitorovaci_dotazniky/
- Pilař, J., Budinská, M. (2010). Koordinační rámec školské prevence a role MŠMT. In Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J. & Novák, P. (Eds.), Primární prevence rizikového chování ve školství (s. 62 – 65). Tišnov: Sdružení SCAN.
- Richter, J. (Ed.). (2005). Jak ve škole vytvořit zdravější prostředí. Praha: Úřad vlády ČR.
- Skácelová, L. (2010). Minimální preventivní program školy. In Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J. & Novák, P. (Eds.), Primární prevence rizikového chování ve školství (s. 101 – 114). Tišnov: Sdružení SCAN.

- Skácelová, L. (2010). Minimální preventivní program školy. In Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J. & Novák, P. (Eds.), Primární prevence rizikového chování ve školství (s. 101 – 114). Tišnov: Sdružení SCAN.
- Skácelová, L. (2004). Evaluativní nástroje v preventivní praxi. Adiktologie 3 (4), 321 – 329.
- Slavíková, I., Zapletalová, J. (2010). Školní metodik prevence. In Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J. & Novák, P. (Eds.), Primární prevence rizikového chování ve školství (s. 82 – 88). Tišnov: Sdružení SCAN.
- Van der Stel, J. & Voordewind, D. (Eds.). (1998). Příručka prevence: Alkohol, drog a tabáku. Velvyslanectví nizozemské království.
- WHO (2000). Mezinárodně platné pokyny k evaluaci služeb a systémů zaměřených na léčbu poruch způsobených užíváním psychoaktivních látek. Ženeva: WHO/UNDCP/EMCDDA. Staženo 18.5.2011 z http://www.drogy-info.cz/index.php/o_nas/evaluace/mezinarodni_standardy_evaluaci_lecby_a_pece
- WHO (2000). Rámcový sešit. Ženeva: WHO/UNDCP/EMCDDA. Staženo 20.12.2010 z http://www.drogy-info.cz/index.php/o_nas/evaluace/mezinarodni_standardy_evaluaci_lecby_a_pece
- WHO (2000). Sešit 1 Evaluace plánování. Ženeva: WHO/UNDCP/EMCDDA. Staženo 20.12.2010 z http://www.drogy-info.cz/index.php/o_nas/evaluace/mezinarodni_standardy_evaluaci_lecby_a_pece
- WHO (2000). Sešit 2 Provádění evaluací. Ženeva: WHO/UNDCP/EMCDDA. Staženo 20.12.2010 z http://www.drogy-info.cz/index.php/o_nas/evaluace/mezinarodni_standardy_evaluaci_lecby_a_pece
- WHO (2000). Sešit 3 Analýza potřeb. Ženeva: WHO/UNDCP/EMCDDA. Staženo 20.12.2010 z http://www.drogy-info.cz/index.php/o_nas/evaluace/mezinarodni_standardy_evaluaci_lecby_a_pece
- WHO (2000). Sešit 4 Evaluace procesu. Ženeva: WHO/UNDCP/EMCDDA. Staženo 20.12.2010 z http://www.drogy-info.cz/index.php/o_nas/evaluace/mezinarodni_standardy_evaluaci_lecby_a_pece

WHO (2000). Sešit 5 Evaluace nákladů. Ženeva: WHO/UNDCP/EMCDDA. Staženo 20.12.2010 z http://www.drogy-info.cz/index.php/o_nas/evaluace/mezinarodni_standardy_evaluaci_lecby_a_pece

WHO (2000). Sešit 6 Evaluace spokojenosti. Ženeva: WHO/UNDCP/EMCDDA. Staženo 20.12.2010 z http://www.drogy-info.cz/index.php/o_nas/evaluace/mezinarodni_standardy_evaluaci_lecby_a_pece

WHO (2000). Sešit 7 Evaluace výsledku. Ženeva: WHO/UNDCP/EMCDDA. Staženo 20.12.2010 z http://www.drogy-info.cz/index.php/o_nas/evaluace/mezinarodni_standardy_evaluaci_lecby_a_pece

WHO (2000). Sešit 8 Ekonomická evaluace. Ženeva: WHO/UNDCP/EMCDDA. Staženo 20.12.2010 z http://www.drogy-info.cz/index.php/o_nas/evaluace/mezinarodni_standardy_evaluaci_lecby_a_pece

17. Seznam příloh

Příloha č. 1: Informační dopis pedagogům

Příloha č. 2: Formulář z získání informovaného souhlasu s dotazníkovým výzkumem

Příloha č. 3: Dotazník spokojenosti pedagogického týmu s programem primární prevence

Příloha č. 4: Formulář informovaného souhlasu s účastí na ohniskové skupině

Příloha č. 1

V Praze dne 18. dubna 2011

Vážení pedagogové,

jsem studentkou třetího ročníku oboru Adiktologie na 1. lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Součástí mé bakalářské práce s názvem „Zhodnocení zavedení dlouhodobého programu primární prevence do škol z pohledu pedagogických pracovníků“ bude praktická část, ve které se chci zaměřit na zhodnocení spokojenosti pedagogů s probíhajícím dlouhodobým programem primární prevence.

Výsledky tohoto výzkumu zároveň poslouží ke zlepšení kvality a úrovně jednotlivých složek programu tak, aby odpovídaly Vaším požadavkům a konkrétním potřebám jednotlivých škol.

V této souvislosti si Vás dovoluji požádat o spolupráci při hodnocení programu primární prevence, který je realizován ve vaší škole. Prosím o vyplnění jednoduchého dotazníku, týkající se spokojenosti s realizací a průběhem tohoto programu. Otázky jsou směřovány na hodnocení spokojenosti s programem. Jejich zodpovězení Vám bude trvat zhruba 10 minut. Všechny informace, které mi poskytnete, zůstanou důvěrné.

Jestliže souhlasíte se svou účastí, přečtěte si a podepište, prosím, přiložený formulář. Tento odevzdejte protidrogové koordinátorce, od které jste tiskopisy obdrželi. Dotazník, prosím, vložte do přiložené obálky a odevzdejte jej nejpozději do 3. května 2011.

Děkuji za Váš čas.

S pozdravem

Jana Štosková

Příloha č. 2

Formulář k získání informovaného souhlasu

Souhlasím s účastí na výzkumu prováděném mezi pedagogickým týmem ohledně jejich spokojenosti s probíhajícím dlouhodobým programem primární prevence. Vyplním přiložený dotazník, což mi zabere zhruba 10 minut.

Vaše účast je naprosto dobrovolná. Účast můžete odmítnout, odpovědět na jakoukoli otázku, aniž by Vám vznikly jakékoli problémy nebo aniž by to mohlo ovlivnit Vaše působení v rámci výše uvedeného programu či pracovního zařazení. Všechny Vaše odpovědi zůstanou důvěrné. Vaše jméno se v dotazníku neobjeví a Vaše odpovědi nebudou v žádném případě spojovány s Vaší osobou.

Pročetl(a) jsem si výše uvedené informace a souhlasím se svou účastí.

Podpis:

Datum:

Příloha č. 3

Dotazník spokojenosti pedagogického týmu s programem primární prevence

Název školy:.....

Poznámka:

Prosím, věnujte při vyplňování dotazníku pozornost i doplňujícím otázkám pro upřesnění Vašich odpovědí.

1. Jste spokojen/a s danou strukturou preventivního programu?

Označte křížkem (X).							
Rozhodně ano		Spíše ano		Rozhodně ne		Spíše ne	

Pokud ano, uveďte, které části programu pokládáte za podstatné. (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ Přímá práce s dětmi ve třídě
- ☐ Semináře/školení pro pedagogy
- ☐ Besedy pro rodiče
- ☐ Individuální konzultace s dětmi
- ☐ Individuální konzultace s rodiči
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

Pokud ne, uveďte, které části programu považujete za nadbytečné. (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ Přímá práce s dětmi ve třídě
- ☐ Semináře/školení pro pedagogy
- ☐ Besedy pro rodiče
- ☐ Individuální konzultace s dětmi
- ☐ Individuální konzultace s rodiči
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

2. Myslíte, že by bylo vhodné strukturu programu rozšířit o další aktivity?

Označte křížkem (X).							
Rozhodně ano		Spíše ano		Rozhodně ne		Spíše ne	

Pokud ano, uveďte o jaké další aktivity. (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ Programy selektivní prevence
- ☐ Programy indikované prevence
- ☐ Vzdělávací kurzy pro pedagogické pracovníky
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

Pokud ne, uveďte důvod.

- ☐ Struktura programu odpovídá potřebám školy, není třeba program rozšiřovat
- ☐ Jsem spokojen/a s danou strukturou, není třeba program rozšiřovat
- ☐ S programem nejsem spokojen/a
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

3. Jste spokojen/a s tématickým zaměřením programu pro jednotlivé třídy?

Označte křížkem (X).				
Rozhodně ano	Spíše ano	Rozhodně ne	Spíše ne	

Pokud ano, označte křížkem odpovídající možnosti.

- ☐ Témata jsou vhodně zvolená
- ☐ Témata odpovídají vývojové zralosti žáků
- ☐ Témata odpovídají konkrétním potřebám školy
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

Pokud ne, označte křížkem odpovídající možnosti.

- ☐ Témata jsou nevhodně zvolená
- ☐ Témata neodpovídají vývojové zralosti žáků
- ☐ Témata neodpovídají konkrétním potřebám školy
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

4. Myslíte, že je časová dotace programu pro jednotlivé třídy vhodně zvolená?

Označte křížkem (X).				
Rozhodně ano	Spíše ano	Rozhodně ne	Spíše ne	

Pokud ano, označte křížkem odpovídající možnosti.

- ☐ Časová dotace je vhodně zvolená a dostatečná
- ☐ Časová dotace odpovídá konkrétním potřebám dané školy
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

Pokud ne, označte křížkem odpovídající možnosti.

- ☐ Časová dotace by měla být navýšena
- ☐ Časová dotace by měla být snížena
- ☐ Časová dotace by měla být upravena dle konkrétních potřeb jednotlivých tříd
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

5. Máte možnost tématické zaměření a náplň programu konzultovat a navrhopvat úpravy dle aktuálních potřeb dané třídy?

Označte křížkem (X).				
Rozhodně ano	Spíše ano	Rozhodně ne	Spíše ne	

Pokud ano, uveďte, v čem vidíte přínos. (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ Programy jsou lépe přizpůsobeny konkrétním potřebám dané třídy
- ☐ Posílení přímé komunikace mezi lektory a třídními učiteli
- ☐ Lepší propojení programů s dalším preventivním působením školy
- ☐ Užší spolupráce lektorů a pedagogů v práci nad konkrétními tématy a situacemi
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

Pokud ne, uveďte, v čem vidíte nevýhody (problém). (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ Komunikace s lektory neprobíhá ve vhodné formě
- ☐ Komunikace s lektory neprobíhá ve vhodné intenzitě
- ☐ Nedaří se navázat funkční komunikaci a spolupráci
- ☐ Odlišné představy a očekávání
- ☐ Navrhované úpravy nejsou respektovány
- ☐ Přílišné zasahování do kompetencí pedagoga
- ☐ Nezáměr lektorů
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

6. Myslíte, že program zasahuje vhodnou cílovou skupinu žáků?

Označte křížkem (X).				
Rozhodně ano	Spíše ano	Rozhodně ne	Spíše ne	

Pokud ne, uveďte, jaké cílové skupině by se program měl věnovat.

.....

.....

.....

7. Jste spokojen/a s kvalitou programů a stylem práce lektorů ve třídách?

Označte křížkem (X).				
Rozhodně ano	Spíše ano	Rozhodně ne	Spíše ne	

Pokud ano, uveďte v čem. (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ V hodinách je dobrá atmosféra
- ☐ Metody přímé práce s žáky jsou vhodně zvolené
- ☐ Lektorům se daří vzbudit u žáků zájem a udržet jejich pozornost
- ☐ Lektori umí přimět třídu k práci příjemným způsobem
- ☐ Lektori mají dobré zkušenosti s prací s třídním kolektivem
- ☐ Program je veden vždy dvojicí pro danou třídu stálých lektorů
- ☐ Program je dobře připraven
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

Pokud ne, uveďte v čem. (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ V hodinách není dobrá atmosféra
- ☐ Nezvládání kázně a hluku při programech
- ☐ Metody přímé práce s žáky nejsou vhodně zvolené
- ☐ Lektori nedokáží udržet pozornost žáků
- ☐ Lektorům se nedaří přimět třídu k práci
- ☐ Lektori nemají dostatečné zkušenosti s prací s třídním kolektivem
- ☐ Dvojice lektorů pro danou třídu není stálá a často se mění
- ☐ Program je nepřipraven
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

8. Myslíte, že má tento preventivní program nějaké pozitivní dopady (s ohledem na realizaci prevence ve škole)?

Označte křížkem (X).				
Rozhodně ano	Spíše ano	Rozhodně ne	Spíše ne	

Pokud ano, uveďte v čem. (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ Zlepšuje celkové klima ve třídě (škole)
- ☐ Zvyšuje informovanost o rizikovém chování a důsledcích s ním spojeným
- ☐ Program má smysl a vede ke snížení výskytu rizikového chování
- ☐ Program má smysl a napomáhá včasnému rozpoznání rizikového chování dětí
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

9. Myslíte, že má tento preventivní program nějaké negativní dopady (s ohledem na realizaci prevence ve škole)?

Označte křížkem (X).			
Rozhodně ano	Spíše ano	Rozhodně ne	Spíše ne

Pokud ano, uveďte v čem. (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ Zhoršuje celkové klima ve třídě (škole)
- ☐ Nezvyšuje informovanost o rizikovém chování a důsledcích s ním spojeným
- ☐ Nevede ke snížení výskytu rizikového chování
- ☐ Nemá vliv na včasné rozpoznání rizikového chování dětí
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

10. Poskytují Vám lektori dostatečnou zpětnou vazbu o průběhu programu ve třídě?

Označte křížkem (X).			
Rozhodně ano	Spíše ano	Rozhodně ne	Spíše ne

Pokud ano, uveďte, v čem vidíte přínos. (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ Užší spolupráce lektorů a pedagogů v práci nad konkrétními tématy a situacemi
- ☐ Předávání informací o dění ve třídě
- ☐ Předávání informací o přednostech a slabinách třídního kolektivu
- ☐ Vyjasnění vzájemných potřeb
- ☐ Hledání možností další spolupráce
- ☐ Řešení mimořádných situací
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

Pokud ne, uveďte, v čem vidíte nevýhody (problém). (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ Komunikace s lektory
- ☐ Odlišné představy a očekávání
- ☐ Přílišné zasahování do kompetencí pedagoga
- ☐ Neochota a nezájem lektorů
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

11. Byly Vám poskytnuté informace užitečné pro další práci s třídním kolektivem?

Označte křížkem (X).			
Rozhodně ano	Spíše ano	Rozhodně ne	Spíše ne

Pokud ano, uveďte v čem. (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ Napomáhají mi při řešení problémových situací ve třídě
- ☐ Vedou k vyjasnění dalšího postupu na konkrétních případech
- ☐ Pomáhají při pojmenování problému ve třídě
- ☐ Přinášejí mi nový pohled na dění ve třídě
- ☐ Jsou užitečné pro další práci s konkrétními tématy a situacemi
- ☐ Umožňují mi bližší pohled na vztahy ve třídě
- ☐ Přispívají k hlubšímu poznání žáků
- ☐ Napomáhají mi při zlepšování celkového klima ve třídě
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

Pokud ne, uveďte, jaké informace byste uvítal/a.

.....

.....

.....

12. Myslíte, že jsou individuální konzultace s dětmi vhodným doplňkem k práci s třídními kolektivy?

Označte křížkem (X).				
Rozhodně ano	Spíše ano	Rozhodně ne	Spíše ne	

Pokud ano, uveďte, v čem vidíte jejich největší přínos.

- ☐ Umožňují rozkrytí hlubších problémů a hledají odpovídající způsob jejich řešení
- ☐ Jsou přínosné pro žáky, kteří se neodvážejí své problémy otevřeně řešit
- ☐ Umožňují konzultovat témata, pro která není atmosféra třídy dostatečně bezpečným a důvěrným prostředím
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

Pokud ne, uveďte důvod.

- ☐ Nejsou ze strany lektorů aktivně nabízeny
- ☐ Nejsou ze strany dětí využívány
- ☐ Se závěry lektorů dál nepracují
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

13. Jste spokojena s obsahem zpráv o průběhu programu, které Vám realizátor poskytuje (včetně termínů odevzdání)?

Označte křížkem (X).				
Rozhodně ano	Spíše ano	Rozhodně ne	Spíše ne	

Pokud ano, uveďte v čem. (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ Zprávy jsou vhodně formulované a přehledné
- ☐ Zprávy jsou odevzdávány v dohodnutých termínech
- ☐ Zprávy mi poskytují užitečnou zpětnou vazbu o průběhu programu
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

Pokud ne, uveďte v čem. (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ Nevhodná formulace zpráv
- ☐ Zprávy nejsou odevzdávány v dohodnutých termínech
- ☐ Zprávy nejsou zdrojem požadovaných informací
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

14. Jste spokojen/a s tématickým zaměřením besed pro rodiče žáků?

Označte křížkem (X).				
Rozhodně ano	Spíše ano	Rozhodně ne	Spíše ne	

Pokud ano, označte křížkem odpovídající možnosti.

- ☐ Témata jsou vhodně zvolená
- ☐ Témata považuji za přínosná a užitečná
- ☐ Oceňuji možnost tématického zaměření besed konzultovat a navrhnout úpravy dle aktuálních potřeb školy
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

Pokud ne, navrhnete, co by se mělo změnit. (námetů či návrhů témat, způsob jak „prolomit nezáměr rodičů o danou problematiku“)

.....

.....

.....

15. Myslíte, že jsou besedy pro rodiče vhodnou součástí preventivního programu?

Označte křížkem (X).				
Rozhodně ano	Spíše ano	Rozhodně ne	Spíše ne	

Pokud ano, uveďte, v čem vidíte jejich největší přínos. (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ Zlepšení úrovně spolupráce s rodiči
- ☐ Zvýšení informovanosti rodičů o preventivních programech školy
- ☐ Zvýšení informovanosti rodičů o formách rizikového chování a důsledcích s ním spojeným
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

Pokud ne, uveďte, co byste si přáli změnit (jaké jsou Vaše požadavky).

.....

.....

.....

16. Jste spokojen/a se semináři/školení pro pedagogy?

Označte křížkem (X).				
Rozhodně ano	Spíše ano	Rozhodně ne	Spíše ne	

Pokud ano, označte křížkem odpovídající možnosti.

- ☐ Témata seminářů/školení jsou vhodně zvolená
- ☐ Časová dotace seminářů/školení je dostatečná
- ☐ Semináře/školení jsou zdrojem užitečných informací
- ☐ Semináře/školení jsou zdrojem informací vedoucích k doplnění a prohloubení znalostí v oblasti primární prevence rizikového chování
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

Pokud ne, označte křížkem odpovídající možnosti.

- ☐ Témata seminářů/školení jsou nevhodně zvolená
- ☐ Časová dotace seminářů/školení je příliš nízká
- ☐ Časová dotace seminářů/školení je příliš vysoká
- ☐ Semináře/školení nejsou zdrojem užitečných informací
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

17. Myslíte, že je program vhodným doplňkem dalších preventivních aktivit školy?

Označte křížkem (X).				
Rozhodně ano	Spíše ano	Rozhodně ne	Spíše ne	

Pokud ano, uveďte, v čem vidíte největší přínos. (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ Posílení kompetencí škol v přípravě a realizaci vlastních Minimálních preventivních programů
- ☐ Větší provázanost programu s již vytvořeným preventivním systémem školy
- ☐ Navázání spolupráce s dalšími zainteresovanými organizacemi působícími v oblasti prevence na škole
- ☐ Spolupráce na dalších aktivitách školy nad rámec tohoto programu
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

Pokud ne, uveďte, co by se dalo změnit. (navrhněte způsob)

.....

.....

.....

18. Jste spokojen/a s předáváním informací prostřednictvím hodnotících schůzek realizátora s pedagogickým týmem?

Označte křížkem (X).				
Rozhodně ano	Spíše ano	Rozhodně ne	Spíše ne	

Pokud ano, uveďte v čem vidíte přínos. (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ Hodnotící schůzky vedou k vyjasnění vzájemných potřeb
- ☐ Hodnotící schůzky mi poskytují užitečnou zpětnou vazbu o průběhu programu
- ☐ Hodnotící schůzky vedou ke zlepšení komunikace mezi realizátorem a školou
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

Pokud ne, uveďte v čem vidíte nevýhody (problém). (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ Hodnotící schůzky nevedou k vyjasnění vzájemných potřeb
- ☐ Hodnotící schůzky mi neposkytují užitečnou zpětnou vazbu o průběhu programu
- ☐ Hodnotící schůzky nevedou ke zlepšení komunikace mezi realizátorem a školou
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

19. Myslíte, že je preventivní program vhodným doplňkem Vaší snahy v oblasti prevence rizikového chování?

Označte křížkem (X).				
Rozhodně ano	Spíše ano	Rozhodně ne	Spíše ne	

Pokud ano, uveďte, v čem je pro Vás největším přínosem. (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ Prohlubuje efektivitu dalších preventivních aktivit ve škole
- ☐ Doplnjuje a prohlubuje znalosti pedagogických pracovníků v oblasti prevence rizikového chování
- ☐ Posiluje kompetence pedagogických pracovníků
- ☐ Vede k získání nových zkušeností a praktických dovedností užitečných pro další práci s třídním kolektivem
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

Pokud ne, uveďte, co byste si přáli změnit (jaké jsou Vaše požadavky).

.....

.....

.....

20. Doporučil/a byste realizátora programu jiné škole?

Označte křížkem (X).				
Rozhodně ano	Spíše ano	Rozhodně ne	Spíše ne	

Pokud ano, uveďte důvod. (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ S realizátorem je dobrá spolupráce
- ☐ S kvalitou programu jsem spokojen/a
- ☐ S personálním zajištěním programu jsem spokojen/a
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

Pokud ne, uveďte důvod. (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ S realizátorem není dobrá spolupráce
- ☐ S kvalitou programu nejsem spokojen/a
- ☐ S personálním zajištěním programu nejsem spokojen/a
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

21. Měl/a byste zájem (po ukončení cyklu pětiletého programu) o pokračování v dlouhodobé primární prevenci touto formou?

Označte křížkem (X).			
Rozhodně ano	Spíše ano	Rozhodně ne	Spíše ne

Pokud ano, uveďte důvod. (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ Program považuji za přínosný, má smysl pokračovat v dlouhodobé prevenci touto formou
- ☐ O pokračování mám zájem pouze v případě finanční podpory ze strany m.č. Praha 14
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

Pokud ne, uveďte důvod. (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ Mám pochybnosti o výsledné efektivitě programu
- ☐ Mám zájem o jinou formu dlouhodobé prevence
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

22. Myslíte, že jsou finanční prostředky z rozpočtu m.č. Praha 14, určené na tento preventivní program efektivně vynaložené?

Označte křížkem (X).			
Rozhodně ano	Spíše ano	Rozhodně ne	Spíše ne

Pokud ano, uveďte důvod. (označte křížkem odpovídající možnosti)

- ☐ S kvalitou programu a dosavadními výsledky jsem spokojen/a
- ☐ Program považuji za přínosný, v praxi se osvědčil
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

Pokud ne, navrhněte, jak by je škola mohla využít efektivněji a lépe (v případě přerozdělení těchto finančních prostředků školám formou grantového programu).

- ☐ Vzdělávání pedagogických pracovníků
- ☐ Jiná forma primární prevence
- ☐ Realizace vlastních preventivních programů
- ☐ Jiné (uveďte zde) .....

23. Co byste chtěl/a změnit či upravit, aby byla zvýšena kvalita aktivit v preventivním programu?

.....

.....

.....

Příloha č. 4

Formulář k získání informovaného souhlasu s účastí na ohniskové skupině

Souhlasím s účastí na ohniskové skupině, která je realizovaná v rámci výzkumu prováděném mezi pedagogickým týmem ohledně jejich spokojenosti s probíhajícím dlouhodobým programem primární prevence.

Vaše účast je naprosto dobrovolná. Účast můžete odmítnout, aniž by Vám vznikly jakékoli problémy nebo aniž by to mohlo ovlivnit Vaše působení v rámci výše uvedeného programu či pracovního zařazení. Všechny Vaše odpovědi v rámci ohniskové skupiny zůstanou důvěrné a nebudou v žádném případě spojovány s Vaší osobou.

Účastním se setkání, které proběhne dne 12. května 2011 od 14.00 hod. v zasedací místnosti č. 202, druhé patro Úřadu městské části Praha 14, Bratří Venclíků 1072.

Pročetl(a) jsem si výše uvedené informace a souhlasím se svou účastí.

Podpis:

Datum: